

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1964:7

SOU
1964: 7 A

Finansdepartementet

STATENS SKOGAR OCH SKOGSINDUSTRIER

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG
TILL VISS OMORGANISATION AVGIVEN AV
STATENS SKOGSFÖRETAGSUTREDNING

Stockholm 1964

STATENS
OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1964

Kronologisk förteckning

1. Indexlån. Del I. Kihlström. 96 s. Fi.
2. Indexlån. Del II. Kihlström. 526 s. Fi.
3. Konsumtionsmönster på bostadsmarknaden.
Esselte. 212 s. I.
4. Effektivare konsumentupplysning. Esselte. 111
s. H.
5. Bättre åldringsvård. Esselte. 121 s. S.
6. Alkoholreklamen. Norstedt & Söner. 278 s. Fi.
7. Statens skogar och skogsindustrier. Svenska
Reproduktions AB. 144 s. Fi.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1964:7

Finansdepartementet

STATENS SKOGAR OCH SKOGSINDUSTRIER

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG TILL VISS OMORGANISATION,
AVGIVET AV STATENS SKOGSFÖRETAGSUTREDNING

SVENSKA REPRODUKTIONS AB
STOCKHOLM 1964

STATENS OFFENTLIGE TRYKVERK
1914

STATENS SKOLER OG SKOLELÆRERE I 1914

Innehåll

	Sid.
Skrivelse till Statsrådet och Chefen för finansdepartementet	5
Kap. I. Utredningens uppdrag och verksamhet	7
Kap. II. Statens skogsförvaltande och skogsindustriella verksamhet	11
Kap. III. Överväganden och synpunkter	39
Kap. IV. Utredningens förslag	84
Särskilda yttranden av utredningens experter, E W Höjer 124, O Rynell 140	

Inhalt

1. Einleitung	1
2. Die Bedeutung der Arbeit	15
3. Die Aufgaben der Arbeit	35
4. Die Organisation der Arbeit	55
5. Die Durchführung der Arbeit	75
6. Die Kontrolle der Arbeit	95
7. Die Bewertung der Arbeit	115
8. Die Förderung der Arbeit	135
9. Die Entwicklung der Arbeit	155
10. Die Zukunft der Arbeit	175

Till

Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 2 februari 1962 tillkallade chefen för finansdepartementet två utredningsmän med uppdrag att verkställa utredning om organisationen av statens skogsförvaltande och skogsindustriella verksamhet. Till utredningsmän kallades den 8 februari 1962 ledamoten av riksdagens första kammare, direktören J A Ericsson och direktören E J Severin. Att såsom experter medverka vid utredningsarbetet förordnades generaldirektören och chefen för domänverket E W Höjer samt direktören i Statens Skogsindustrier J O S Rynell. Som ytterligare expert tillkallades den 12 oktober 1962 f. d. direktören G F N Olhammar.

Till sekreterare hos utredningen, som antagit benämningen Statens skogsföretagsutredning, har förordnats civilekonomen B U E Christell.

Utredningen får härmed vördsamt överlämna sitt betänkande.

Särskilda yttranden ha avgivits av herrar Höjer och Rynell.

Stockholm den 11 mars 1964

J A Ericsson

E J Severin

/B U E Christell

Zusatzband zum Buch für Kunst- und Innendesign

Die Zeichnung des Innendesigns ist ein Teil des gesamten Innenraums. Sie ist eine Art von Kunst, die sich mit der Gestaltung des Innenraums beschäftigt. Die Zeichnung des Innendesigns ist ein Teil des gesamten Innenraums. Sie ist eine Art von Kunst, die sich mit der Gestaltung des Innenraums beschäftigt. Die Zeichnung des Innendesigns ist ein Teil des gesamten Innenraums. Sie ist eine Art von Kunst, die sich mit der Gestaltung des Innenraums beschäftigt.

Hochschule von 11. März 1904

A. H. Erickson

A. H. Erickson

A. H. Erickson

KAPITEL 1

Utredningens uppdrag och verksamhet

A. Direktiven

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter gav chefen för finansdepartementet, statsrådet Gunnar Sträng, i yttrande till statsrådsprotokollet den 2 februari 1962, följande direktiv för utredningen.

»Huvuddelen av statens skogar förvaltas av domänverket, som är organiserat som ett affärsdrivande verk. Statens skogsindustriella verksamhet bedrivs däremot i aktiebolagsform, av Aktiebolaget Statens Skogsindustrier (ASSI). Före år 1957 var ASSI dotterföretag till domänverket. Numera är bolaget direkt underställt Kungl. Maj:t. En viss samordning av de båda företagens verksamhet förekommer även f. n., uttryckt bl. a. däri att domänverkets ledning är representerad i bolagets styrelse och att ett långfristigt avtal om virkesleveranser träffats mellan de båda företagen.

Frågan om sambandet mellan domänverket och ASSI har inte uttryckligen tagits upp till behandling av 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna. I fråga om organisationsformen för statens affärsdrivande verksamhet anför utredningen i sitt slutbetänkande (SOU 1960: 32) rent allmänt, att bolagsformen bör väljas vid industriell och teknisk drift, där affärsverksamheten skall drivas på i stort sett samma villkor som i det enskilda näringslivet och i konkurrens med detta. Affärsverksformen lämpar sig bäst för en verksamhet, där de samhällsbetonade aspekterna är betydande. För sin del har företagsformsutredningen inte funnit skäl att föreslå att affärsverksformen skall frångås i vad avser domänverket. Utredningen finner visserligen att verkets särställning i förhållande till andra verk kunde motivera, att verksamheten lämpligast borde bedrivas i bolagsform. Men å andra sidan har domänverket att i högre grad än andra skogsägare bevaka samhälleliga intressen. Däremot har utredningen förordat, att vissa administrativa uppgifter borde avlastas från verket eller bibehållas mot kostnadsersättning. De uppgifter vars hänförlighet till domänverket sålunda borde prövas gäller förvaltningen av vissa bergverks- och boställsskogar, de jämtländska renbetesfjällens skogar och nationalparkerna, tillsynen av jakten och jaktvården i riket samt handhavandet av undervisningen vid statens skogsskolor.

Domänstyrelsen, som i sitt yttrande över företagsformsutredningens

nämnda betänkande framhåller den samhälleliga betydelse som statens skogsinnehav har, finner det tveksamt om aktiebolagsformen skulle vara lämplig för verket. Den nuvarande förvaltningsformen sådan den f. n. fungerar är dock enligt styrelsens bedömning i vissa avseenden onödigt betungande och försvårar stundom bedrivandet av en ekonomiskt framsynt politik. Styrelsen har också berört frågan om sambandet mellan verket och ASSI. Styrelsen anför därvidlag bl. a., att, såvitt nu kan bedömas, torde domänverket för sin del, åtminstone för den närmaste framtiden, knappast ha något ekonomiskt intresse av att sammanföras med bolaget. Emellertid torde, enligt styrelsens uppfattning, en nära samverkan mellan det skogsbruk och den skogsindustri som befinner sig i samma ägares hand vara naturlig för att inte säga nödvändig. Sedan ASSI skilts från domänverket är samordningen av de båda statliga företagen på dessa områden enligt styrelsens mening knappast tillfredsställande. ASSI har i sitt yttrande över betänkandet bl. a. framhållit önskvärdheten av att de båda företagen hänfördes till samma departement.

Till skillnad från vissa andra affärsdrivande verk innehar domänverket varken någon formell eller faktisk monopolställning på sitt område. I fråga om prisbildningen på skogsbrukets produkter är verkets ställning att jämföra med övriga skogsägares. De ledande enskilda skogsföretagen i vårt land, de mellansvenska bruksföretagen och de norrländska skogsindustrieföretagen, är dock till skillnad från förhållandet inom den statliga sektorn integrerade företag, där skogsbruk och skogsindustriell verksamhet drives i kombination. Dessa företag är alla organiserade i aktiebolagsform. Integrationen och bolagsformen torde beträffande dessa företag allmänt anses ekonomiskt välmotiverade. Även vid en jämförelse med övriga affärsverk ur personalorganisations synpunkt intager domänverket en särställning i det att omkring 80 procent av personalen är anställd efter kollektivavtal. Denna siffra överstiger vida motsvarande relationstal för övriga verk.

ASSI:s verksamhet har, särskilt efter år 1950, expanderat mycket starkt. Sedan företaget skilts från domänverket har ett betydande nytt kapital genom riksdagens beslut tillförts bolaget. Enligt förslag i propositionen nr 35 till årets riksdag angående teckning av aktier i Aktiebolaget Statens Skogsindustrier, m. m., kommer bolagets eget kapital att ytterligare väsentligt ökas. Kapitaltillskotten har möjliggjort och avser att möjliggöra en kraftig utbyggnad och rationalisering av företaget. Utbyggnaden av produktionsapparaten, som till stor del avser nyinvesteringar i övre Norrland, har även haft starka arbetsmarknadspolitiska motiv. Flera förhållanden, inte minst de berörda sociala motiven för utbyggnaden i övre Norrland, har medfört att företagets räntabilitet inte är tillfredsställande. Som chefen för handelsdepartementet anför i förenämnda proposition kan dock lönsamhetskravet självfallet inte få eftersättas i längden.

Vad som anförts i det föregående ger en anvisning om att det kan vara

befogat att överväga ändrad företagsform för statens skogsförvaltande verksamhet och samordning av denna verksamhet och den skogsindustriella. Önskemålet om möjligast lika arbetsbetingelser för den statliga affärsdriften och den enskilda samt erfarenheterna från den sistnämnda sektorn talar närmast för att domänverket borde organiseras i aktiebolagsform. Vad beträffar sambandet mellan verket och ASSI framstår det som mera motiverat med någon form av fastare samordning allt efter som statsmakterna starkare kommer att hävda de affärsmässiga synpunkterna på bolagets fortsatta utbyggnad.

Den i årets statsverksproposition (bilaga 2, punkt 7) förutskickade utredningen om en ombildning av domänverket och en samordning med ASSI bör nu komma till stånd. Ehuru — som anförts i det föregående — skäl talar för att domänverket organiseras som aktiebolag, bör utredningen icke vara bunden i fråga om organisationsformen annat än vad målsättningen av en ökad grad av affärsmässighet påkallar. Det bör också stå utredningen fritt att pröva olika former för samordningen av den skogsförvaltande och skogsindustriella verksamheten, såsom t. ex. en fusion av de båda företagen eller en organisation bestående av två självständiga företag samordnade genom ett gemensamt förvaltningsbolag.

Utredningen bör söka framlägga ett så utarbetat förslag att detsamma — utan nämnvärda kompletterande undersökningar — skall kunna läggas till grund för ett sammanfattande beslut av statsmakterna. Detta innebär bl. a., att utredningen bör fixera huvudorganisation och arbetsuppgifter för denna sektor av den statliga verksamheten och eventuellt helt eller delvis avskilja domänverkets nuvarande administrativa uppgifter vid sidan av affärsdriften. Förslag rörande överföring av huvudmannskapet för statens skogsskolor till skogsstyrelsen prövas dock redan inom jordbruksdepartementet. Även förhållandet mellan den statliga skogsförvaltningens affärsmässiga intressen och allmänhetens fritidsintresse av skog och mark kan kräva en reglering. Jag vill erinra om att chefen för jordbruksdepartementet i propositionen nr 39 till årets riksdag angående vissa frågor berörande domänverket behandlat denna fråga och därvid förordat en viss insats från verkets sida för att befrämja natur- och fritidsverksamheten å kronans skogar. Vissa legala förhållanden kan vidare behöva prövas. Om skogsförvaltningen sålunda befinnes böra drivas i aktiebolagsform, kan företagets rätt att köpa och sälja mark behöva regleras. Härför torde en särlagstiftning erfordras, om inte äganderätten till marken anses böra ligga kvar hos staten, varvid bolaget skulle arrendera densamma. Beträffande förvaltningen av sådan kronomark, som redovisas å domänfonden men för vars utnyttjande särskilda regler gäller, t. ex. viss kronoöverloppsmark, nationalparker och till andra myndigheter upplåten mark, torde erfordras särskilda överväganden vid en ändrad företagsform för domänverket. Utredningen bör slutligen beakta de problem som ur den fast anställda personalens synpunkt kan

komma att uppstå vid en omorganisation av domänverket och föreslå de övergångsordningar som kan komma att visa sig påkallade.

Utredningsarbetet synes lämpligen böra bedrivas av två särskilda utredningsmän med biträde av expertis och sekreterarpersonal m. m. Då utredningen om universitetens egendomsförvaltning jämlikt sina direktiv har att behandla frågan om den lämpligaste organisationen för förvaltningen av de jordbruks- och skogsfastigheter som f. n. förvaltas av Uppsala och Lunds universitet och därvid bör pröva om en samförvaltning med domänfastigheterna kan innebära en rationellare förvaltning än den nuvarande, bör utredningsmännen samråda med denna utredning.»

B. Utredningsarbetets bedrivande

För fullgörande av sitt uppdrag har utredningen vid skilda tillfällen besökt Statens Skogsindustriers anläggningar samt vissa lokalförvaltningar inom Domänverket och därvid på platsen studerat organisation och arbetsförhållanden. Genom att cheferna för Domänverket och Statens Skogsindustrier som experter deltagit i utredningens arbete har detta underlättats, och erforderligt utredningsmaterial har gjorts tillgängligt, varvid synpunkter på materialet i olika avseenden lämnats av nämnda experter.

Enligt direktiven har kontakt hållits med utredningen om universitetens egendomsförvaltning. Utredningen har även tagit del av betänkandet om postverkets organisation, avlämnat av 1956 års postutredning, med dess förslag i fråga om företagsformer.

KAPITEL II

Statens skogsförvaltande och skogsindustriella verksamhet

A. Statens skogsinnehav

Staten såsom ägare och brukare av skogsmark har gammal hävd i Sverige. Åsikten om det lämpliga i att staten äger skog har dock starkt växlat genom tiderna. Alltsedan 1860-talet har dock statsmakterna slagit vakt om statsskogarna. Enligt ett förslag från 1855 års skogskommitté beslöt 1858 års riksdag, att kronoparker och andra kronans skogar i princip skulle bibehållas oförminskade. Härmed lades grunden till den skogspolitik, som staten därefter i stort sett följt. Denna har bl. a. inneburit, att statsskogarna successivt utökats. Detta har skett på i huvudsak tre vägar. Staten har dels tillskiftats väldiga skogsområden vid uppdelning av mark mellan kronan och enskilda hemman (den s. k. avvitringen) i övre Norrland och Dalarna, där äganderätsfrågan tidigare varit oklar. Vidare har ett stort antal s. k. stockfångstskogar återförvärvats, vilka en gång anslagits till understöd åt vissa sågverk. Slutligen har skogsinnehavet utökats genom förvärv av större egendomar. De flesta av de senare har varit belägna i mellersta och södra Sverige. Ett tjugutal av de nuvarande reviren i denna del av landet har helt eller delvis tillkommit genom markförvärv sedan 1890-talet.

Statens och andra allmänna skogar omfattar i dag ca 1/4 av landets skogsmark. Bolagsskogarna är av ungefär samma omfattning som de allmänna skogarna. Den återstående hälften utgöres av bonde- och godsskogar. Skogsmarkens fördelning på de olika ägargrupperna redovisas i tabell 1. Fördelningen redovisas totalt och procentuellt för landets fem skogliga huvudområden.

Som framgår av tabellen råder det stora olikheter i fråga om fördelningen på ägargrupper mellan landets olika delar. I övre Norrland (huvudområde I) upptar de allmänna skogarna ungefär 51 procent av den totala skogsmarksarealen. Huvudparten av de allmänna skogarna i Övre Norrland är belägen i Norrbottens län och utgör drygt 61 procent av länets skogsmarksareal. I intet av de övriga skogliga huvudområdena svarar de allmänna skogarna för mer än 20 procent av den totala skogsmarksarealen. Bolagsskogarna har sin tyngdpunkt i områdena II och III, framför allt i Jämtlands, Västernorrlands och Gävleborgs län. Övriga enskilda skogar, dvs. gods- och bondeskogarna, har i område II ungefär samma relativa omfattning som bolagsskogarna och överträffar de senare i område III.

TABELL 1.
 Sammanfattning över skogsmarkens fördelning på ägaregrupper
 Källa: Skogsstatistik årsbok 1959

Område	Allmänna skogar				Enskilda skogar				Samtliga skogar Areal km ²
	Kronoskogar		Övriga allmänna skogar		Aktiebolagsskogar		Övriga enskilda skogar		
	Areal km ²	i % av hela skogsarealen	Areal km ²	i % av hela skogsarealen	Areal km ²	i % av hela skogsarealen	Areal km ²	i % av hela skogsarealen	
I. Övre Norrland	32.548	45	4.229	6	11.286	15	24.725	34	72.788
II. Mellersta Norrland	2.730	6	2.466	5	20.195	44	20.535	45	45.926
III. Nedre Norrland o. Dalarna	3.568	10	2.969	9	12.274	36	15.585	45	34.396
IV. Mellansverige o. Småland	4.298	7	4.474	7	11.481	17	45.853	69	66.105
V. Södra o. västra kust- länen	541	5	633	6	278	3	8.622	86	10.075
Hela riket	43.685	19	14.772	7	55.514	24	115.320	50	229.290

I områdena IV och V är gods- och bondeskogarna helt dominerande. I område IV upptas dock 1/6 av den totala skogsmarksarealen av bolagsskogar. I Värmlands och Uppsala län utgör dessa drygt 1/3 av ifrågavarande areal.

B. Statsskogarnas förvaltning

Förvaltningen av statsskogarna låg fram till mitten av 1800-talet under kammarkollegium. Fr. o. m. 1860-talet började emellertid statens skogs-egendomar underkastas en ur ekonomisk synpunkt mer rationell drift än tidigare. År 1855 tillsattes en kommitté för att utreda frågan om den statliga skogsförvaltningen och dess arbetsuppgifter. Redan året därpå framlade kommittén ett betänkande med förslag till främjande av en bättre skogshushållning. Kommittén ansåg det sålunda bl. a. nödvändigt, att vården av landets skogar låg i händerna på en myndighet, som hade tillräcklig skoglig sakkunskap och även möjlighet att ägna sig åt skogsfrågorna utan att hindras av andra åligganden. För detta ändamål inrättades år 1859 en skogsstyrelse. Skogsstyrelsen, som lades under finansdepartementet, fick i första hand i uppgift att ordna och övervaka den egentliga skogshushållningen vid alla under statens disposition, förvaltning eller uppsikt ställda skogar och flygsandsfält samt handha den allmänna tillsynen över hur bestämmelserna om jakt efterlevdes. Vidare skulle skogsstyrelsen vara överordnat organ för skogs- och jägeristaten samt även utöva tillsyn över skogsundervisningen i landet.

Under decenniet efter skogsstyrelsens tillkomst utfärdades en rad förordningar, som kom att få betydelse för styrelsens arbetsområde. År 1860 inrättades sex skogsskolor och fyra år senare kom en ny jaktstadga. År 1865 utfärdades en förordning om bildandet av kronoparker i Norrland och Dalarna och ett år senare en förordning om hushållningen vid de allmänna skogarna i riket.

År 1883 införlivades kammarkollegiets domänavdelning, som förvaltade de statliga jordbruksegenomarna, med skogsstyrelsen, vars namn samtidigt ändrades till Domänstyrelsen.

Domänstyrelsens åligganden beträffande olika slag av skogar reglerades i den allmänna skogsordning, som utfärdades år 1894. Denna förordning kompletterades år 1898 och 1903 med bestämmelser rörande till bergshanteringen anslagna skogar och städernas skogar.

Sistnämnda år fick Sverige sin första lag angående vård av de enskilda skogarna. År 1905 tillkom i länen skogsvårdsstyrelser med uppgift att bl. a. verka som rådgivande organ för de enskilda skogsägarna. Skogsvårdsstyrelserna kom efterhand att också överta en del av domänverkets tidigare uppgifter.

I samband med 1912 års budgetreform ändrades domänstyrelsens ställning genom att verket betecknades som affärsdrivande och jämte vissa

andra verk erhöj en från statens förvaltning i övrigt skild form för sin verksamhet. Styrelsen skulle förvalta domänfonden, vars huvudsakliga tillgångar utgjordes av skogs- och jordbruksfastigheter tillhörande staten. Vid sidan av de affärsrässiga uppgifterna skulle styrelsen ha kvar vissa administrativa uppdrag. Sålunda skulle domänstyrelsen dels utöva kontroll och tillsyn över förvaltningen av vissa andra allmänna skogar, dels ha överinseendet över skogsundervisningen och jakten i riket och dels fullgöra vissa allmänna uppgifter beträffande skogshushållningen, ävensom handha tillämpningen av de s. k. dimensions- och lappmarkslagarna i Norrbottens och Västerbottens län.

En viss avveckling av dessa administrativa uppgifter har senare ägt rum. Redan år 1913 lades skogsförsöksanstalten och den högre skogsundervisningen under egen styrelse. År 1924 upphävdes den s. k. dimensionslagen och ersattes av skogsvårdslagen, varigenom domänstyrelsens befattning med enskilda skogar i Norrbottens och Västerbottens läns kustland upphörde. År 1933 ställdes prästbostälernas skogar under annan förvaltning. Året därpå upphörde domänverkets befattning med häradsallmanningarna och de enskilda skogarna under lappmarkslagen.

Denna minskning av domänverkets uppgifter föranledde 1934 års riksdag att ompröva verkets organisation (prop. nr 1934: 148). Benämningen »skogsstaten» upphörde och ersattes med domänverkets lokalförvaltningar.

Domänstyrelsens befattning med sockenallmanningar och besparings-skogar upphävdes i etapper under 1940-talet och upphörde helt år 1948. År 1949 ställdes städernas skogar, liksom förut allmanningar, under skogsvårdsstyrelsernas tillsyn.

År 1941 tillkom den nuvarande skogsstyrelsen som centralt ämbetsverk med uppgift att bl. a. utöva tillsyn över landets enskilda skogar.

Vid vårriksdagen år 1962 framlades förslag (prop. 1962: 115) om en förbättring och utbyggnad av yrkesutbildningen på skogsbrukets område. Riksdagens beslut innebar även, att handhavandet av skogsskolorna från den 1 oktober 1963 överflyttades från domänverket till skogsstyrelsen.

C. Domänverkets arbetsområde

Den nu gällande instruktionen för domänverket utfärdades den 1 mars 1935. Ett flertal ändringar i instruktionen har emellertid senare skett. Enligt instruktionen är domänverkets arbetsuppgifter numera följande.

Förvaltningen av till statens domäners fond hörande skogar.

Förvaltningen av till statens domäners fond hörande jordbruksegendomar.

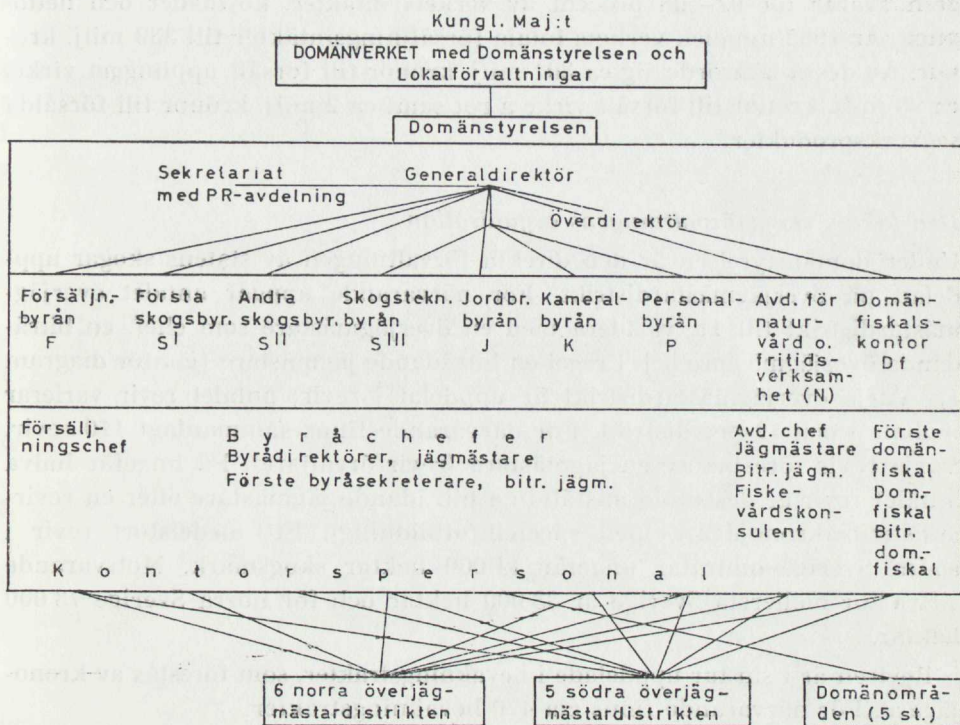
Förvaltningen och tillsynen av vissa allmänna skogar.

Att verka för en ändamålsenlig skogshushållning i riket.

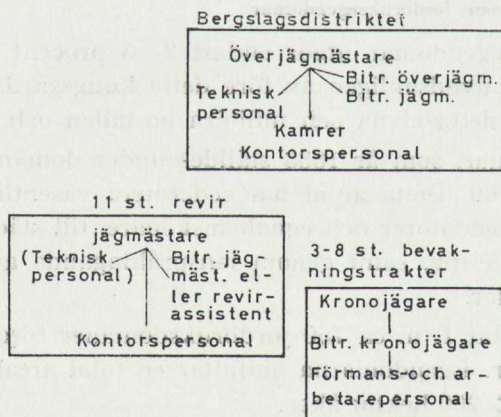
Tillsynen av jaktvården i riket.

Vård och förvaltning av landets nationalparker m. m.

Diagram 1. Domänverkets organisation.

Exempel på överjägmästardistrikt:

1. Förvaltningen av statens skogar

Av ovan nämnda arbetsuppgifter är förvaltningen av statens skogsegen-
domar utan all jämförelse den viktigaste. Skogsbruket som verksamhets-
gren svarar för 97—98 procent av verkets intäkter, kostnader och netto-
vinst. År 1962 uppgick verkets totala försäljningsintäkter till 339 milj. kro-
nor. Av dessa hänförde sig ca 301 milj. kronor till försålt upphugget virke,
ca 36 milj. kronor till försålt virke å rot samt ca 2 milj. kronor till försålda
sågverksprodukter.

Den lokala skogsförvaltningens organisation

Under domänstyrelsen är den direkta förvaltningen av statens skogar upp-
delad på överjägmästartrikt. För närvarande uppgår antalet överjäg-
mästartrikt till 11, vardera med en överjägmästare som chef, en biträ-
dande överjägmästare och i regel en biträdande jägmästare (jämför diagram
1). Varje överjägmästartrikt är uppdelat i revir; antalet revir varierar
mellan 8 och 12 per distrikt. För närvarande finns sammanlagt 110 revir.
Varje revir förestås av en jägmästare (revirförvaltare). På ungefär halva
antalet revir är dessutom anställd en biträdande jägmästare eller en revir-
assistent (kronojägare med speciell utbildning). Ett medelstort revir i
södra Sverige omfattar ungefär 11 000 hektar skogsmark. Motsvarande
siffra för mellersta Sverige är 33 000 hektar och för norra Sverige 73 000
hektar.

Reviren är i sin tur uppdelade i bevakningstrakter, som förestås av krono-
jägare. För närvarande finns c:a 470 bevakningstrakter.

2. Förvaltningen av statens jordbruksegenomar

Statens jordbruksegenomar utgör endast 2—3 procent av landets odlade
areal och består huvudsakligen av före detta kungsgårdar och kungsladu-
gårdar samt före detta civila och militära boställen och hospitalshemman.

Antalet egenomar, som år 1883 ställdes under domänstyrelsens förvalt-
ning, utgjorde 3 469. Detta antal har sedermera väsentligt nedgått genom
försäljning till arrendatorer och egna hemköpare, till städer och landskom-
muner för exploatering, samt genom ianspråktagande av mark för andra
statliga myndigheter.

Styrelsen förvaltar f. n. ca 750 jordbruksdomäner fördelade på omkring
1 100 arrendelotter. Egenomarna omfattar en total areal av 54 000 hektar
inägojord, varav 42 200 hektar åker.

Domänverkets förvaltning av jordbruksegenomarna sker genom utarren-
dering enligt av riksdagen godkända grunder. Förekommande skogsmarker,
vilka understundom är ganska betydande, är undantagna från arrendet och
ställda under domänverkets skogsförvaltning.

Jordbruksförvaltningens organisation. Tillsynen över jordbruksegen- domarna är under domänstyrelsen organiserad på s. k. domänområden. Dessa är f. n. fem till antalet. Vart och ett förestås av en domänintendent, som till sin hjälp har viss kontorspersonal.

Utarrenderingen. Utarrenderingen föregås av arrendeuppskattning av en nämnd. Denna består av domänintendenten såsom ordförande och två uppskattningsmän, som utses länsvis. Vid uppskattningsförrättningen upprättas beskrivning över egendomen, förslag till dess utarrendering samt till den arrendavgift och övriga villkor emot vilka densamma bör upplåtas. På grundval av detta förslag fastställer domänstyrelsen arrendevillkoren. Arrendetiden är som regel tio år. Det åligger kronan att tillhandahålla för jordbruket nödvändiga byggnader och svara för kostnaderna för torrlägg- ningsföretag, vägbyggnader m. m. Arrendatorn är skyldig att underhålla egendomens byggnader och anläggningar samt hålla egendomens åker och äng vid god växtkraft.

Arrendatorns ställning har med åren genom lagstiftning alltmera befästs och jordägarens skyldighet ökat.

3. Förvaltningen m. m. av vissa allmänna skogar

Till denna grupp räknas främst de s. k. bergverksskogarna och de jämt- ländska renbetesfjällens skogar, men hit hänföres även vissa boställsskogar m. m.

Bergverksskogarna är av två slag:

bruksskogar, som anslagits till bruk, huvudsakligen stångjärnshamrar och hyttor, ägnade åt järntillverkning, samt *gruvskogar*, anslagna för under- stöd av gruvsdrift.

Några bruksskogar redovisas ej längre, då de bruk, till vilka skogarna anslagits, för länge sedan nedlagt driften. Såsom gruvskogar disponeras numera ett tjugotal skogsområden med en sammanlagd areal skogsmark av 7 700 hektar.

År 1886 fastställdes vilka områden i Jämtlands län som skulle upplåtas åt lapparna som renbetesland. Huvuddelen av dessa områden utgjordes av impediment, men där ingick också skogsmarker, som lapparna skulle få utnyttja till eget behov. Renbetesfjällens skogar upptog år 1960 ca 46 000 hektar skogsmark nedom skogsodlingsgränsen och ca 80 000 hektar skogs- mark belägna ovanför nämnda gräns. Skogarna förvaltas av domänstyrel- sen. Intill den 1 juli 1962 tillföll avkastningen de jämtländska renbetes- fjällens skogsfond, vilken ingår i statens lappfond. Enligt beslut av 1962 års riksdag skall avkastningen i fortsättningen tillföras domänverket mot att verket erlägger ett visst årsarrende till statens lappfond.

Även vissa andra skogsfastigheter av krono- eller allmän natur, vilkas avkastning ej tillfaller domänfonden, har ställts under domänstyrelsens förvaltning eller tillsyn. Detta gäller vissa enstaka läroverkshemman och

andra boställen av ecklesiastik natur, kronans inrättningars skogar samt skogar å allmänna inrättningars hemman. På berörda skogsfastigheter utgör den sammanlagda arealen skogsmark endast ca 7 000 hektar.

4. Andra uppdrag av allmän karaktär

Det åligger domänverket enligt gällande instruktion att verka för en ändamålsenlig skogshushållning i riket. Detta innebär bl. a. att domänverket skall vara ett sakkunnigt organ, till vilket statsmakterna för utredning eller yttrande kan hänskjuta en mångfald skogsfrågor ofta av lagstiftningskaraktär, exempelvis rörande skogsodling, flottning, virkesmätning, skogsvägar och skogsförläggningar.

5. Tillsynen av jaktvården i riket

Domänstyrelsens befattning med jaktvården var till en början huvudsakligen av fiskalisk natur. Sålunda hade styrelsen att tillse jaktlagarnas efterlevnad på såväl kronans områden som övriga marker. Under 1900-talet har emellertid en förskjutning ägt rum, och de fiskaliska uppdragen har alltmer kommit i bakgrunden. Domänstyrelsens åligganden är nu närmast att verka för bevarande och förkovran av ett livskraftigt och artrikt villebrådsbestånd i riket. Samtidigt har domänstyrelsen fått ökade administrativa uppgifter i samband med jaktvården; bland dessa kan bl. a. nämnas, att domänstyrelsen årligen framlägger förslag till lämpliga jakttider, vilka fastställs av Kungl. Maj:t.

Jakträtten på domänverkets marker upplåtes i allmänhet på arrende. Domänverkets inkomster av jaktarrenden uppgick för jaktåret 1962/63 till omkring 800 000 kronor. Verkets utgifter för jaktvård m. m., huvudsakligen bestående av hjälpfodring av villebråd och jaktbevakning, uppgick under samma jaktår till omkring 125 000 kronor.

Domänstyrelsen framhåller i en promemoria av den 22 januari 1962 till Naturvårdsutredningen, att man ej kan skilja på å ena sidan förvaltningen av jakten och utövandet av jaktvården och å andra sidan förvaltningen av skogarna, i vart fall inte vad avser statens skogar och jordbruksdomäner. Motivet för att den allmänna tillsynen av jakten och jaktvården skall ligga hos domänverket är numera betydligt svagare. Jakt och viltvård måste emellertid anses intimt höra samman med naturvård. Styrelsen förklarar, att den allmänna tillsynen över jakt och jaktvård borde överflyttas till det nya naturvårdsorgan, som utredningen föreslår. Utredningen anser för sin del, att tillsynsfrågan bör tagas upp först sedan den pågående översynen av 1949 års jaktlagstiftning avslutats. I prop. 1963: 71, ang. inrättande av en statens naturvårdsnämnd fr. o. m. den 1/7 1963, uttalar departementschefen, att resultatet av pågående utredningar bl. a. rörande domänverkets företagsform bör avvaktas, innan berörda fråga tas upp på nytt.

6. Vården och förvaltningen av nationalparkerna m. m.

Landets nationalparker och naturminnen belägna på kronans marker vårdas och förvaltas enligt gällande naturskyddslagstiftning av domänverket. Dessutom bedriver domänverket såsom skogsägare en omfattande naturskyddsverksamhet på kronans marker främst genom avsättandet av s. k. domänreservat. Reservaten företräder vitt skilda skogs- och marktyper samt växtsamhällen spridda över större delen av landet. Sålunda har skyddats omkring 270 urskogsartade områden med en areal av 41 000 hektar. Dessa reservat skall lämnas orörda av avverkningar och andra åtgärder. Vidare har avsatts ett antal kulturpåverkade barrskogsbestånd i och för bevarande i vetenskapligt syfte av olika vegetationstyper. Antalet är omkring 140 och arealen 2 800 hektar. En annan viktig kategori skyddade områden utgör lövängar, hagar och lövlundar med ädla lövträd av olika slag samt särdeles rikhaltig och frodig markvegetation av blommande örter.

Nationalparkerna är f. n. 16 till antalet med en sammanlagd areal av c:a 600 000 hektar, varav c:a 10 600 hektar skogsmark. De är huvudsakligen belägna i övre och inre Norrland och utgöres till väsentlig del av områden, som ej varit föremål för nämnvärda avverkningar eller andra ingrepp från människors sida.

Naturminnena fridlyses av vederbörande länsstyrelser och består till största delen av gamla grova träd, flyttblock, raukar samt smärre områden. På kronans marker befintliga naturminnen vårdas av förvaltningspersonalen enligt för varje objekt givna föreskrifter.

Naturvården har i olika sammanhang föreslagits överflyttad från domänverket till annan statlig myndighet. I sitt betänkande (SOU 1951:5) föreslog naturskyddsutredningen inrättande av en särskild naturvårdsmyndighet — statens naturvårdsnämnd — som skulle lyda under jordbruksdepartementet. Liknande förslag har framförts många gånger tidigare, exempelvis i SOU 1935:26 om det svenska naturskyddets organisation och statliga förvaltning.

Efter förslag av naturvårdsutredningen (SOU 1962:36) har genom beslut av 1963 års riksdag inrättats Statens naturvårdsnämnd fr. o. m. den 1 juli 1963.

I prop. 1963:71 med förslag till inrättande av naturvårdsnämnden uttalar departementschefen, att vården och förvaltningen av naturvårdsobjekt i kronans ägo i princip bör, såsom hittills, åvila domänverket, som fr. o. m. den 1 juli 1964 även förutsättes få särskild ersättning för därav uppkommande förvaltningskostnader med överslagsvis beräknat belopp. Vidare förordas, att kronan med äganderätt förvärvar vissa värdefulla naturområden och att för ändamålet en särskild delfond av domänfonden tillföres medel genom investeringsanslag på kapitalbudgeten. Till denna delfond bör efter prövning överföras naturvårdsobjekt, som redan är i kronans ägo, bl. a. nationalparkerna, samt sådana, som kronan på grund av naturvårdslagstift-

ningen har att inlösa. För budgetåret 1963/64 har för berörda markförvärv anvisats ett investeringsanslag av 2 milj. kr.

7. Fritidsverksamheten

I utredningen *Naturen och samhället* (SOU 1962: 36) redovisas ett initiativ domänstyrelsen tagit för att underlätta friluftslivet på kronans skogar. Styrelsen har som typobjekt utvalt fyra områden med speciellt goda förutsättningar för friluftsliv, nämligen kronoparken Hornslandet utanför Hudiksvall, Malingsbo revir i södra Dalarna och Västmanland, kronoparken Halle och Hunneberg samt Älvdalens östra revir i Dalarna.

Under 1961 har domänstyrelsen företagit en inventering av kronoparker, som i första hand borde ifrågakomma för friluftssändamål. De sjutton områden som utvalts är, tillsammans med de fyra ovan nämnda, utspridda över hela landet, dock med en arealmässig övervikt för norrlandslänen. Av en skrivelse från styrelsen till Konungen den 24 augusti 1961 framgår, att man för 1962 avser upptaga en kostnad av 500 000 kronor för åtgärder inom de tidigare utvalda förstahandsobjekten. Även under 1963 och 1964 förväntas kostnaderna bli av samma storlek, varefter de skulle sjunka till en ungefärlig nettokostnad av 200 000 kronor per år fram till 1965, varefter de väntas bli självförsörjande. Sedan frågan underställts 1962 års riksdag för principbeslut, har domänstyrelsen medgivits att av driftsmedel för ändamålet taga i anspråk 450 000 kr. för år 1962 och 500 000 kr. för år 1963. Därmed har fastslagits, att utgifter för anordnande av fritidsområden på kronans marker kan anses ingå i normal skogsförvaltning.

D. Domänstyrelsens organisation

Som verksledning för den lokala skogsförvaltningen och jordbruksförvaltningen fungerar domänstyrelsen, som är organiserad på sju byråer: försäljningsbyrån, första skogsbyrån, andra skogsbyrån, skogstekniska byrån, jordbruksbyrån, kameralbyrån och personalbyrån.

I styrelsen finns också ett särskilt domänfiskalskontor samt fr. o. m. den 1 februari 1962 en avdelning för naturvård och fritidsverksamhet. Domänstyrelsen ledes av en generaldirektör, vilken som souschef har en överdirektör. Under generaldirektören finns som stabsorgan ett särskilt sekretariat. Domänstyrelsens indelning i byråer och avdelningar framgår för övrigt närmare av diagram 1. De olika byråernas arbetsuppgifter kan sammanfattas sålunda.

Försäljningsbyrån handlägger frågor rörande försäljning och leverans av virke samt ärenden rörande aptering, virkesmätning, virkesförädling, virkesmagasin, flottleder och flottning.

Första och andra skogsbyråns viktigaste uppgift är skogsförvaltningen i stort. Domänstyrelsen leder verksamheten på reviren bl. a. genom prövning av anslagsbehov för olika arbeten samt genom fastställande av utsyningskvantiteter och bebyggelseplaner och genom att utfärda anvisningar för skogsskötseln.

Skogstekniska byrån handlägger frågor rörande inköp och försäljning samt arrondering av mark, fastighetsredovisning och lantmåterifrågor, skadevärderingar i samband med vattenmål, vägar och kraftledningar, planläggning, byggande och underhåll av väg- och vattenbyggnader inom skogs- och jordbruksförvaltningarna samt skogsindelning.

Jordbruksbyrån handlägger ärenden rörande förvaltningen av statens jordbruksdomäner (t. ex. nyttjanderätter, försäljning av fastigheter) samt byggnadsarbeten. Till byrån hör byggnadskontoret, som handlägger tekniska frågor i samband med byggnadsarbeten.

Kameralbyrån handlägger frågor av ekonomisk art, såsom redovisning, revision, skattefrågor, inköp och statistik samt kontorsorganisationen inom verket. Byrån innefattar kassakontor för in- och utbetalningar; kamrerarkontor för den centrala bokföringen, datakontor med elektronisk datamaskin och systemgrupp; statistikkontor med uppgift att bl. a. upprätta verkets förvaltningsberättelse och handlägga skatteärenden; revisionskontor för revision och anmärkningsmål samt inköpskontor.

Personalbyrån handlägger personalfrågor rörande verkets tjänstemän, arvodes- och kollektivavtalsanställda. Till personalbyrån hör en arbets- och maskinteknisk avdelning för ärenden avseende rationalisering och arbetarskydd samt utbildningsärenden.

Domänfiskalskontoret bevakar kronans talan i mål och ärenden av rättslig natur, som berör domänverket. Kontoret svarar dessutom för juridiska frågor i övrigt.

Generaldirektörens sekretariat handhar organisationsfrågor, ekonomiska utredningar samt verkets förbindelser med allmänheten, press, radio och television. I sekretariatet ingår en särskild PR-avdelning.

Avdelningen för naturvård och fritidsverksamhet svarar för frågor rörande allmän jaktvård och nationalparker samt naturvård, jakt, fiske och fritidsverksamhet på kronoskogarna.

Av domänstyrelsens olika arbetsenheter är kameralbyrån den största med 149 personer. Därefter i storlek kommer den skogstekniska byrån med 110 anställda. De övriga enheternas storlek framgår av tabell 2.

E. Den statliga skogsindustrins uppkomst

Den första grunden för den statliga skogsindustrins uppkomst kan anses ha lagts genom den sågverksrörelse, som i mycket blygsam omfattning be-

TABELL 2.

Domänstyrelsens personal fördelad på arbetsenheter den 1 november 1963

Byrå (motsvarande)	Antal personer
Försäljningsbyrå	5
Första skogsbyrå	18
Andra skogsbyrå	7
Skogstekniska byrå	110
Jordbruksbyrå	26
Kameralbyrå	149
Personalbyrå	55
Avdelningen för naturvård och fritids- verksamhet	7
Domänfiskalskontoret	5
Sekretariatet	8
	Summa 390

drevs på vissa revir inom olika delar av landet i början av 1920-talet. Vid mitten av detta årtionde bedrevs sågverksrörelse vid sammanlagt cirka 45 enheter, i vissa fall som legosågning vid enskilda verk. Den totala försågningen var dock inte mer än 8.000—10.000 stds. Genom en fortgående strukturrationalisering ha samtliga dessa mindre sågverk nedlagts. I samband med omfattande markinköp i Bergslagen har tre sågverk av större kapacitet förvärvats, nämligen Valåsen (år 1928), Skinnskatteberg (år 1934) och Horndal (år 1935). Domänverket övertog även år 1936 Saxvikens sågverk i Mora.

När staten under 1920- och 1930-talen förvärvade och inom domänverkets ram utvecklade en skogsförädlingsindustri i Norrbotten motiverades detta främst av sociala skäl. Arbetslösheten inom Norrbottens län var vid ifrågasvarande tidpunkt nära nog permanent, och det ansågs med hänsyn härtill angeläget att tillvarata de utkomstmöjligheter som fanns. De utredningar, som gjordes, pekade också på att resultatet av verksamheten efter vissa omläggningar skulle kunna förbättras.

Frågan hur verksamheten i de av domänverket förvaltade industrierna skulle organiseras och samordnas med domänverkets primära verksamhet — skogsbruket — aktualiserades, när det i likvidation stående Kalix Träindustriaktiebolag övertogs av staten. Bolaget hade kommit i statens ägo vid Ytterstfors-Munksundsbolagets konkurs 1925, då skogarna övergick till Munksund, medan industrierna (Karlsborgs-industrien, liksom sågverken i Töre, Båtskärsnäs och Seskarö) drevs med visst statligt bidrag. År 1928 bildades Kalix Träindustriaktiebolag med uppgift att efter övertagande av de nedlagda industriella anläggningarna vid Karlsborg bedriva sågverksrörelse och tillverkning av sulfatmassa. Staten hade visst intresse i bolaget genom innehav av aktier och ett lån till ortsbefolkningen för aktieteckning i bolaget. När Kalix Träindustriaktiebolag vid 1930-talets början trädde i

likvidation inleddes vissa undersökningar, som resulterade i propositionen 1934: 266 med förslag, att industrin i fråga skulle bestå samt att en utredning om verksamhetsformerna skulle göras.

Denna utmynnade i ett förslag, att domänverkets sågverksrörelse i Sandvik på Seskarö och i Båtskärsnäs skulle samordnas med Kalixbolagets verksamhet i Karlsborg till ett av domänstyrelsen ägt och dirigerat aktiebolag. Kommerskollegium, socialstyrelsen och statskontoret tillstyrkte den föreslagna aktiebolagsbildningen, medan domänstyrelsen liksom länsstyrelsen i Norrbottens län ansåg, att Kalixbolaget borde inordnas i domänverkets övriga förvaltning.

I ett flertal av yttrandena föreslogs emellertid, att frågan om lämpligaste organisationsformen för den industriella verksamheten vid Kalixanläggningarna togs upp till fortsatt utredning.

I juni 1935 uppdrog chefen för jordbruksdepartementet åt advokaten Otto Schultz att verkställa utredning och avge förslag rörande Kalix Träindustriaktiebolag. I direktiven framhölls, att utredningen skulle avse ett övervägande i detalj av lämpligaste tillvägagångssättet för att inordna de i Karlsborg belägna industrianläggningarna under gemensam ledning med domänverkets sågverksanläggningar i Sandvik, Båtskärsnäs och Lövholmen. Vid utredningen borde vidare förutsättas antingen att Kalixanläggningarna skulle övertagas av domänverket i verkets egen regi eller att ett särskilt bolag för samtliga anläggningar bildades med staten såsom största intressent. Utformade förslag från såväl den ena som den andra av dessa förutsättningar borde framläggas.

I januari 1936 avlämnade utredningsmannen sin utredning. I enlighet med direktiven undersökte denne två alternativ, nämligen att Kalixanläggningarna övertogs av domänverket (alternativ A) resp. att ett särskilt aktiebolag för samtliga anläggningar bildades med staten som största intressent (alternativ B).

Om alternativ A följdes skulle, framhöll utredningsmannen, därigenom såväl större delen av råvarorna som anstalterna för råvarans förädlande samlas på en hand. Domänverket ägde tidigare tre sågverk i dessa distrikt och skulle nu utom Kalixverkens såg få den tillhörande sulfatfabriken. Med tanke på att domänverkets sågverk Båtskärsnäs och Sandvik låg ganska nära fabriken vore ett förvärv av stor betydelse. Sågverket vore uppenbarligen inte ett lika stort intresse för domänverket men om staten önskade hålla driften i gång — av sociala eller andra skäl — vore det en fördel att mera ingående kunna bestämma över driften och vidtaga de åtgärder som i varje situation kunde synas mest ändamålsenliga. Kalixverken beräknades även enligt särskild värdering ge ett visst överskott.

Även beträffande alternativ B konstaterade utredningsmannen det lämpliga i att domänverkets förädlingsapparat utökades med Kalixverken. Alternativ A innebure att mellan råvaruägaren och förädlaren skapades en enhet,

som alternativ B formellt skulle bryta genom att en särskild juridisk person tillskapades. I realiteten bleve resultatet dock detsamma, eftersom aktierna skulle ägas av staten.

Oavsett om man valde alternativ A eller B kunde konstateras, att en av grundorsakerna till fortsatt drift vore statens önskan att förebygga arbetslöshet.

Utredningsmannen förordade för sin del en lösning enligt alternativ B. Vid remissbehandlingen framkom emellertid mycket delade uppfattningar om den lämpligaste driftsformen och samarbetet mellan de olika enheterna. Domänstyrelsen var över huvud taget tveksam inför övertagandet. Riksräkenskapsverket och länsstyrelsen i Norrbottens län föredrog en förvaltning i verkets egen regi, medan statskontoret, kommerskollegium och socialstyrelsen föredrog aktiebolagsformen.

Särskilt i de förstnämnda myndigheternas svar blev samordningskravet ett viktigt inslag. Riksräkenskapsverket framhöll sålunda bl. a., att det ej kunde anses stå i god överensstämmelse med rationella organisationsprinciper att bryta ut tre sågverk från domänverkets övriga industriförvaltning. Domänstyrelsen hävdade, att en drift i olika företag av skogsbruk resp. skogsindustri stred mot övrig inom landet beprövad skogsindustriell organisation.

I propositionen (nr 1936:193) föreslog departementschefen att industrin som ett första steg skulle införlivas i domänverkets administration. Först efter ytterligare utredning skulle definitiv ståndpunkt tagas till organisationsfrågan.

Riksdagen följde departementschefens förslag. Vikten av samordning betonades emellertid även vid riksdagsbehandlingen. Sålunda framhöll statsrådet Sköld bl. a. följande. »Skall denna industri i Norrbotten ha någon framtid kan den icke organiskt skiljas från domänverket. Man kan icke driva en stor trävaruindustri utan tillgång till egna skogar. Vi måste komma bort från denna konflikt mellan statens intressen som skogsägare och statens intressen av social natur. Här liksom på andra områden inom trävaruindustrin är det viktigt att ha ett starkt band mellan skogstillgångarna och industrin.»

Genom beslut den 22 maj 1936 fick domänstyrelsen i uppdrag att utföra den i propositionen förutsatta ytterligare utredningen av organisationsfrågan. Utredningsmannen, advokaten Schultz, avlämnade förslag i januari 1938. Efter hörande av statskontoret, domänstyrelsen och riksräkenskapsverket fick utredningsmannen i november samma år i uppdrag att komplettera utredningen främst beträffande personalens pensionering. I januari 1940 var utredningen klar.

Utredningsmannen förordade i denna, att vissa av domänverkets industriföretag skulle drivas i bolagsform. Han underströk, att dessa företag

måste bedriva sin fabrikations- och försäljningsverksamhet i konkurrens med in- och utländska företag. Härvid gällde det att bedöma och, i fråga om en mängd åtgärder av för rörelsen såväl intern som extern karaktär bl. a. sammanhängande med försäljning, produktionsvolym, inre organisation m. m., anpassa sig efter till allra största delen internationella konjunktursvängningar och vidtaga åtgärder, som kunde erfordras härför. Sålunda bl. a. att med hänsynstagande till konjunkturläget sannolika utveckling bedöma, när och till vilka priser produktionen skulle säljas. Ett skickligt handhavande av dessa svåra problem vore nödvändigt för ett gott resultat av träindustridriften. Denna drift vore alltså för sitt resultat väsentligt beroende på att ledningen av såväl förädlings- som försäljningsorganisationerna handhades av inom berörda område erfarna och dugliga fackmän, som i sitt handlande — vilket ju i hög grad måste bestämmas av affärs-mässiga hänsyn och fordra snabba beslut samt tagandet av vissa risker — icke lämpligen borde vara bundna av de i dessa avseenden betydligt snäva gränser en ämbetsman i ett ämbetsverk har uppdragna för sig i form av instruktioner eller eljest.

Ledningen för domänstyrelsens industridrft och dess tjänstemän borde enligt utredningsmannens mening ha möjlighet att utöva sin verksamhet under villkor något så när likartade med dem, som gäller för cheferna och tjänstemännen i de konkurrerande företagen.

Sättet för skötseln, organisationsformen, arbetsformer, bestämmelser angående personal etc. samt anpassandet av allt detta efter rörelsens utveckling torde i en så stor industrigrupp lättare och bättre regleras i aktiebolagsformen än i den tyngre mera ämbetsmannamässiga och genom reglementen bundna gestaltning som, åtminstone i längden, ej torde kunna undvikas vid drift i direkt statlig regi.

Utredningsmannen menade, att kravet på affärsmässighet i verksamheten bland annat underströks av att domänstyrelsen för sin industrirörelse konsekvent anlidade tjänstemän, som anställdes genom personliga avtal på kortare tid.

Principiellt sett torde skälen för statlig affärsdrift i aktiebolagsform sålunda i accentuerad grad föreligga i fråga om domänverkets träindustriella verksamhet, där den större smidighet och bättre anpassningsförmåga, som man vill uppnå genom aktiebolagsformen torde vara behövlig.

I fråga om bolagets ställning i förhållande till domänverket framhöll utredningsmannen följande.

»En synnerligen viktig fråga är den huru nära det nya bolaget skall vara knutet till domänstyrelsen. I direktiven för den åt domänstyrelsen uppdragna utredningen sägs, att utredningen skall avse ett av domänstyrelsen ägt bolag. Härigenom torde då anses förutsatt att domänstyrelsen är avsedd att utöva ett avgörande inflytande på det nya bolagets ledning.»

Utredningsmannen såg sålunda bildandet av det nya bolaget som en intern organisationsfråga. Det nya bolaget skulle visserligen vara utrustat med sådana resurser, att det kunde reda sig självt, men domänstyrelsen skulle fortfarande ha ett avgörande inflytande på verksamheten.

I fråga om omfattningen av bolagets verksamhet framlade utredningsmannen två alternativ. Enligt det ena skulle bolagets verksamhet omfatta samtliga domänverkets större industriella anläggningar. Dessa hade utredningsmannen indelat i två grupper, jämför tabell 3. Den såsom I betecknade omfattade Karlsborgsanläggningarna samt Sandviks, Båtskärnäs, Lövholmens, Skinnskattebergs, Saxviken-Vikarbyns, Horndals-Grönsinkas, Valåsens och Grankullavikens sågverk. Grupp II omfattade Bjurfors, Granviks, Sjöbacka, Karlsby och Kungsskogens sågverk. Det andra alternativet innebar att bolaget skulle omfatta endast de anläggningar som upptagits i grupp I. Utredningsmannen förordade, att det första alternativet genomfördes och bolaget sålunda kom att omfatta samtliga anläggningar.

Utredningsmannens förslag att överföra domänverkets skogsindustriella rörelse till ett bolag tillstyrktes med vissa jämkningar av domänstyrelsen, under det att statskontoret och statens pensionsanstalt ställde sig avvisande till förslaget.

År 1941 avlämnades proposition (nr 1941:68) med förslag att domänverkets skogsindustriella verksamhet skulle ges formen av ett av domänstyrelsen ägt och förvaltadt aktiebolag — Aktiebolaget Statens Skogsindustrier. Då det emellertid under vissa förhållanden, t. ex. vid medelsdispositioner och råvaruanskaffningen, kunde tänkas uppstå intressekollision mellan domänstyrelsen och bolaget, borde enligt jordbruksutskottets utlåtande en del av styrelsen och likaså revisorer utses av Kungl. Maj:t.

Beträffande bolagets omfattning anslöt sig utskottet till propositionens och utredningsmannens förslag. Det nya bolaget skulle sålunda övertaga domänverkets samtliga skogsindustriella anläggningar. Råvaruförsörjningen för bolaget skulle även i fortsättningen i huvudsak baseras på domänverkets skogar.

Det nya bolaget skulle börja sin verksamhet vid årsskiftet 1941/42, vilket också blev riksdagens beslut.

F. Industrins utbyggnad fram till år 1957

De industrianläggningar, som Aktiebolaget Statens Skogsindustrier övertog, var hårt nedkörda och omoderna. För att rörelsen skulle kunna bedrivas på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt var det därför nödvändigt att åstadkomma en genomgripande modernisering och rationalisering. I första hand gällde det för bolaget att modernisera och rationalisera sågverken. Detta var en omfattande och kapitalkrävande uppgift. För denna upprustning,

som syftade till att åstadkomma ändamålsenliga anordningar för torkning, lagring av det sågade virket, förbättrade utlastningsanordningar samt bättre arbetsförhållanden m. m., har bolaget som framgår av tabell 4 t. o. m. 1962 investerat 116 milj. kronor.

TABELL 3.

Domänverkets skogsindustriella anläggningar, vilka enligt prop. 68/1941 och riksdagens beslut (rskr 243) överfördes till AB Statens Skogsindustrier.
Uppgifterna hänför sig till år 1941

Anläggningarnas namn	Taxeringsvärde kronor	Ungefärlig årsproduktion	Vid 1941 års prisläge ungefärligt värde av årsproduktionen
<i>Grupp I</i>			
Karlsborgs sulfatfabrik .	2 847 200	25 000 tons sulfatmassa med biprodukter	3 000 000
Karlsborgs sågverk	907 400	8 500 stds sågade trävaror	2 100 000
Sandviks »	600 000	9 000 » » »	2 250 000
Båtskärsnäs »	1 219 700	10 000 » » och hyvlade trävaror samt monteringsfärdiga hus	2 500 000
Lövholmens »	1 000 000	12 000 stds sågade och hyvlade trävaror	3 000 000
Skinnskattebergs sågverk, lådfabrik etc. (med annexen Grönbo och Klontens sågverk)	1 045 300	9 000 stds sågade och hyvlade trävaror, lådräder, träkol, trätjära och sprit	3 250 000
Saxviken-Vikarbyns sågverk	91 100	7 700 stds sågade och hyvlade trävaror samt slipers	1 650 000
Horndals-Grönsinka sågverk	188 500	3 000 stds sågade och hyvlade trävaror inkl. färdiga hus	750 000
Valåsens sågverk	214 000	3 000 stds sågade och hyvlade trävaror	750 000
Grankullavikens sågverk	145 000	1 200 stds sågade trävaror och slipers	300 000
Summa	8 258 200	88 400 enheter	19 550 000
<i>Grupp II</i>			
Bjurfors sågverk	82 700	1 200 stds sågade och hyvlade trävaror	300 000
Granviks »	131 800	1 500 stds d:o d:o	350 000
Sjöbacka »	70 000	800 stds sågade trävaror	200 000
Karlsby »	90 700	600 stds sågade och hyvlade trävaror	140 000
Kungsskogens sågverk ..	15 000	400 stds sågade trävaror	100 000
Summa	390 200	4 500 enheter	1 090 000
Summa summarum	8 648 400	92 900 enheter	20 640 000

TABELL 4.

Aktiebolaget Statens Skogsindustriers investeringskostnader för nyanläggningar och rationaliseringar i femårsperioder för tiden 1942—1961 samt 1962

Milj. kr.

	1942— 1946	1947— 1951	1952— 1956	1957— 1961	1962	S:a	%
Sågverk	10,0	18,6	59,3	25,5	2,6	116,0	19,7
Cellulosafabriker och pappersbruk	5,6	15,7	87,9	138,8	114,3	362,3	61,5
Wallboardfabriker	0,8	20,6	19,4	15,5	0,9	57,2	9,7
Annan verksamhet	12,5	2,0	7,2	10,4	0,2	32,3	5,5
Bostäder och kontor	2,9	10,2	5,9	2,1	—	21,1	3,6
	31,8	67,1	179,7	192,3	118,0	588,9	100,0

Utöver direkta investeringar för om- och nybyggnader har dessutom, i synnerhet under de tidigare åren, avsevärda belopp fått bäras av driften på grund av det onormala underhåll som de omoderna anläggningarna krävde.

Även inom massaindustrin planerades ett ombyggnadsprogram för att tillgodose domänverkets önskan om ökad virkesavsättning och i avsikt att bättre tillvarata råvaran och utnyttja avfallet från bolagets sågverksanläggningar.

Genomförandet av detta program fick dock uppskjutas, då bolaget under sitt första år efter hemställan från statsmakterna fick åta sig att uppföra trädestillationsanläggningar i stor skala. Dessa erfordrades för landet under dåvarande förhållanden men var helt och hållet av kristidsnatur. I dessa anläggningar investerade bolaget ca 18 milj. kronor. Under den relativt korta tid de användes kunde de ej tillnärmelsevis amorteras med eget driftsöverskott. Avskrivningarna på dessa anläggningar har senare fått bäras av bolagets övriga verksamhet.

År 1945 återupptog bolaget de tidigare planerna på en strukturförändring i bolagets produktion mot en utökad fiberproduktion som komplement till sågverksrörelsen. Sulfatmassafabriken i Karlsborg byggdes om och moderniserades i två etapper under åren 1945—55. Vid den första ombyggnaden (1945—49) utökades kapaciteten till 30 000 ton sulfatmassa per år, och efter den andra ombyggnaden var tillverkningskapaciteten 60 000 årston. Omkring 30 procent av råvaran utgjordes av sågverksavfall, varigenom fabriken blev en värdefull avnämare för avfallet från de lokala sågverken. Under åren 1950—53 kompletterades Karlsborgsanläggningen med ett pappersbruk för tillverkning av 20 000 årston kraftpapper.

Under åren 1947—48 uppförde bolaget vid Lövhölmens Bruk i Piteå en fabrik för tillverkning av hårda träfiberskivor (wallboard). Fabriken togs i bruk hösten 1948 och omfattade en press med en årskapacitet av ca 12 000

ton. Samma år började förarbetena för en liknande fabrik i Skinnskatteberg, som stod färdig följande år.

Vid sidan om denna modernisering och rationalisering av de industriarläggningar, som bolaget övertog från domänverket, har vid två tillfällen bolagets industriella verksamhet utökats, nämligen genom förvärv av aktierna i dels Laxå Bruks AB och dels Törefors AB. Sedan domänstyrelsen jämlikt Kungl. Maj:ts beslut i februari 1947 inköpt samtliga aktier i Laxå Bruks Aktiebolag och nämnda bolag därefter till domänstyrelsen utan vederlag överlätit största delen av Laxå Bruks Aktiebolags skogs- och jordbruksfastigheter med en areal av ca 20 000 hektar produktiv skogsmark, förvärvade Aktiebolaget Statens Skogsindustrier i sin tur från domänstyrelsen samtliga aktier i Laxåbolaget.

Laxåbolagets fastigheter och anläggningar utgjordes av Laxsjöns sågverk med två ramar och torkhusanläggning jämte hyvleri, Rölforsverken med masugn om ca 12 000 tons årskapacitet vid träkolsdrift, slaggullfabrik med ca 4 000 tons årskapacitet, stålsandfabrik med ca 2 000 tons årskapacitet, några mindre vattenkraftstationer, järnvägen Laxå-Rölfors samt bostäder och förvaltningsbyggnader.

Med hänsyn till att Laxåbolaget bedrev även järnbruksrörelse och förvärvet sålunda innebar en utvidgning av Aktiebolaget Statens Skogsindustriers verksamhet till ett annat område än det för vilket bolaget bildats, ansågs det nödvändigt att även inhämta riksdagens godkännande för Statens Skogsindustriers övertagande av aktierna (prop. 1947: 318).

Från och med 1951 igångsattes en kraftig investeringsverksamhet (jämför diagram 2). Från det att anläggningstillgångarna alltsedan starten 1942 hade legat på en relativt konstant nivå ökade de mellan 1950 och 1951 med ungefär 40 procent, en utveckling som sedan fortsatt. År 1950 var anläggningstillgångarna blott omkring 30 milj. kronor; vid 1962 års utgång var värdet i balansräkningen 420 milj. kr.

Under år 1952 färdigställdes en ny såganläggning i Valåsen. Samtidigt utbyggdes sågverket vid Laxå samt påbörjades utbyggnad av sågverket i Skinnskatteberg. Året därpå utökades wallboardfabriken i Piteå. Vid Lövhölmén togs ett nytt sågverk i bruk och vid Rölfors färdigställdes ett helt ombyggt stålsandsverk. Vid mineralullfabriken i Rölfors höjdes årskapaciteten efter utbyggnad från 7 000 ton till 12 000 ton.

Under år 1955 färdigställdes en ny sågverksanläggning vid Horndal och återuppfördes den i november 1954 eldhärjade mineralullfabriken i Rölfors, varjämte sågverket vid Laxå byggdes ut. Samtidigt pågick om- och nybyggnad av torkningsanläggningar vid Karlsborg, Horndal, Valåsen och Laxå bruk. Nya lagermagasin uppfördes vid Båtskärsnäs, Karlsborg, Horndal, Saxviken, Skinnskatteberg, Valåsen och Laxå. Vid wallboardfabriken i Skinnskatteberg påbörjades arbetet med byggandet av en tredje sektion,

och vid Karlsborgs sulfatfabrik avslutades andra utbyggnadsetappen av ett nytt kokeri.

TABELL 5.

Aktiebolaget Statens Skogsindustriers produktion åren 1950—1962

År	Sågverks- produkter	Cellulosa o. biprodukter	Papper	Wallboard	Mineralull, stålsand m.m.
	1000 stds	1000 ton	1000 ton	1000 ton	1000 ton
1950	90,5	39,8	—	14,1	9,8
1951	91,7	40,0	—	31,5	8,7
1952	70,7	35,6	—	34,3	5,2
1953	98,1	44,8	8,2	44,7	6,3
1954	118,4	56,4	13,5	69,7	7,4
1955	137,6	62,4	17,6	80,5	6,7
1956	120,7	65,2	19,8	85,9	9,0
1957	117,8	68,2	20,9	94,2	11,1
1958	120,0	86,7	30,0	112,4	12,4
1959	118,1	100,5	41,3	122,5	14,7
1960	122,5	119,7	49,1	127,9	15,3
1961	123,8	125,1	50,5	125,7	17,1
1962	122,5	127,0	53,0	132,3	17,6

Statens Skogsindustriers produktionsstruktur har från början varit inriktad på sågverksindustrin. Ännu vid mitten av 1950-talet utgjorde sågverksprodukter, som framgår av tabell 5, en mycket stor del av bolagets produktion. Både med hänsyn till det skogliga intresset av årsavverkningens fördelning på uttagbara sortiment och industrins räntabilitetssynpunkter med tanke på möjligheterna att tillvarata avfallet stod det klart, att bolagets sågverksrörelse kunde göras lönsam endast i förening med en fiberproduktion (tillverkning av wallboard, massa och papper). Bolagets strävanden under slutet av 1940-talet och början av 1950-talet inriktades därför, förutom på en modernisering av sågverken, mot en successiv utökning av fiberproduktionen. Under denna tidsperiod utbyggdes, som framgått av det föregående, bolagets sulfatfabrik i Karlsborg till en väsentligt ökad tillverkningskapacitet samtidigt med att bolaget lät uppföra fabriker för tillverkning av wallboard i såväl Piteå som Skinnskatteberg.

I Mellansverige utformade bolaget vid 1950-talets början planer på en cellulosaindustri i Otterbäcken. Anläggningen avsåg en sulfatfabrik med en årlig produktion av 60 000 ton massa samt med direkt ansluten pappersproduktion för hela den producerade massakvantiteten. År 1957 beslöt dock bolaget att uppskjuta projektet, då försörjningen med långfristigt kapital ej var tillräcklig för att vid sidan av bolagets övriga rörelse möjliggöra finansiering av en anläggning i Otterbäcken. Bolaget fann även, att prioritet borde givas åt investeringarna i Norrbotten.

G. Törefors skogsindustri

År 1954 övertog Statens Skogsindustrier Törefors Aktiebolag genom inköp av samtliga aktier. Bakom förvärvet låg en strävan från statsmakternas sida att härigenom stävja en besvärande lokal arbetslöshet. Sysselsättningen i Töre var redan i början av 1950-talet synnerligen ojämn, och tidvis var det en betydande arbetslöshet i kommunen. Orsaken var främst det ovissa läge vari Törefors Aktiebolag, som bedrev sågverksrörelse och wallboard-fabrikation, under flera år hade befunnit sig. Bolaget hade icke kunnat hålla sin arbetsstyrka fullt sysselsatt bl. a. på grund av svårigheter att få råvara i tillräcklig mängd. Vidare hade bolaget att kämpa mot betalnings-svårigheter, och dess tekniska utrustning var i behov av en omfattande och kostsam modernisering. I mars 1953 meddelade bolaget, att driften vid sågverket och wallboardfabriken skulle komma att upphöra vid årsskiftet 1953/54. Då driftnedläggelsen uppenbarligen skulle ställa befolkningen i Töre i en svår belägenhet, tillkallade chefen för socialdepartementet i maj 1953 sex sakkunniga, som antog benämningen Töreutredningen. Det var efter hemställan från denna statliga kommitté som Statens Skogsindustrier i oktober 1954 förvärvade Törefors Aktiebolag. Härigenom hoppades man, att driften skulle kunna fortsätta i sådan omfattning att sysselsättnings-svårigheterna i väsentlig mån skulle mildras.

Styrelsen för Statens Skogsindustrier uttalade i anslutning härtill, att inom bolaget gjorda bedömningar visade, att det måste betecknas som ett vanskligt företag att bygga upp en ny industriell stordrift i Töre. Läget i fråga om råvaruförsörjningen för en fortsatt verksamhet befanns icke vara gynnsamt, och gjorda kalkyler avseende tillverkning av wallboard visade, att årliga driftunderskott kunde förväntas uppstå i en sådan rörelse. Styrelsen ansåg emellertid, att bolaget borde ställa sig till förfogande, om läget bedömdes vara sådant, att anläggning av en statlig skogsindustri utgjorde ett nödvändigt led i en tillfredsställande lösning av Törebygdens sysselsättningsfråga. Det framhölls också från styrelsens sida, att förutsättningarna för industriell drift av skilda slag kunde bedömas bättre, sedan anläggningarna vid Törefors övertagits och en viss tid förflutit.

I propositionen (nr 1955: 60) framhöll föredragande departementschefen att, därest Statens Skogsindustrier fann medverkan från staten nödvändig för den fortsatta verksamheten i Töre, frågan fick underställas Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning.

I en skrivelse i juni 1956 gjorde länsstyrelsen i Norrbottens län framställning om uppdrag åt Aktiebolaget Statens Skogsindustrier att utvidga driften vid Törefors, så att sysselsättning kunde beredas en väsentlig del av den friställda arbetskraften i Töre. Länsstyrelsen framhöll bl. a., att bolagets verksamhet vid Törefors dittills varit begränsad till driften vid såg-

verket, men att bolaget inte gett besked om hur och när den slutgiltiga reindustrialiseringen skulle ske.

Statens Skogsindustrier framhöll i september 1956 i yttrande över länsstyrelsens framställning, att bolagets trävaruproduktion var fördelad på skilda anläggningar, därav ett flertal (Seskarö, Båtskärsnäs, Karlsborg och Törefors) belägna i närheten av varandra. Denna spridning av produktionen var ekonomiskt irrationell och betungande för bolaget. Bolaget var emellertid berett att hålla i gång sågningen i Törefors i den utsträckning sågtimmer tillgången tillät. Arbetsförsörjningen vid bolagets övriga sågverk måste emellertid även beaktas.

I bolagets yttrande redogjordes även för ytterligare utredningar rörande möjligheterna till produktion av wallboard i Törefors. Utredningar hade visat, att sådan produktion kunde väntas ge avsevärda driftsunderskott och att investeringar för ändamålet inte kunde tillrådas. Bolaget hävdade därför att det syntes nödvändigt att söka återställa balansen i Törebygdens arbetsmarknad genom andra åtgärder än stora skogsindustriella investeringar.

Under åren 1957—60 var verksamheten vid Törefors föremål för överväganden i skilda hänseenden. Driften vid sågverket hölls under tiden igång även om råvarutillgången var knapp och driften därför i längden ej skulle kunna vidmakthållas.

I mars 1960 meddelade bolaget, att man såg sig nödsakad att avveckla sågverksdriften vid Törefors när inneliggande timmerkvantitet slutsågs. Efter ingripande från statsmakterna, varvid bl. a. domänverket åtog sig att leverera ett extra parti timmer, uppsköts sågverksdriftens nedläggande i avvaktan på ytterligare utredningar om förutsättningarna för övergång till annan industridrift. På statsmakternas uppdrag utförde Statens Skogsindustrier under vintern 1960—61 undersökningar rörande möjligheterna för en reindustrialisering.

I februari 1961 avlämnade Statens Skogsindustrier en promemoria angående tillverkning av mineralullplattor i Törefors. I denna framhöll bolaget, att detta kunde vara ett lämpligt tillverkningsprojekt med hänsyn till att det i Törefors tidigare tillverkats porös wallboard samt att där fanns apparatur och fabrikslokaler, som delvis kunde användas vid en sådan tillverkning. Råvara för mineralulltillverkningen förutsattes kunna erhållas från Norrbottens Järnverk. Efter remissbehandling lade handelsministern i mars 1961 fram en proposition (1961: 81) med förslag, att det av Statens Skogsindustrier utarbetade projektet avseende tillverkning av mineralullplattor skulle genomföras. Samtidigt förordades, att investeringsanslag på sammanlagt 3,5 milj. kronor samt anslag för försöksdrift på 0,3 milj. kronor anslogs för den nya verksamheten. I enlighet med den uppfattning Statens Skogsindustrier uttalat föreslogs, att Törefors Aktiebolag skulle avskiljas från Aktiebolaget Statens Skogsindustrier och bli ett av staten direkt ägt bolag. Detta blev även riksdagens beslut.

H. Aktiebolaget Statens Skogsindustrier skiljes från domänverket

Som framgått av föregående avsnitt utvidgades bolagets rörelse avsevärt, framför allt i början av 1950-talet. De gjorda investeringarna hade finansierats temporärt. För att möjliggöra en mera långsiktig finansiering ansåg sig bolaget behöva kapital från aktieägaren.

Sålunda hemställde Statens Skogsindustrier i skrivelse den 28 november 1956 bl. a. om anslag för ökning av bolagets aktiekapital. Riksräkenskapsverket ifrågasatte i sitt remissutlåtande över denna framställning, om icke bolaget borde särskiljas från domänverket. I anledning av riksräkenskapsverkets uttalande beslöt Kungl. Maj:t i januari 1957 att uppdraga åt numera statsrådet Kling att verkställa utredning rörande reglering av de inbördes förhållandena mellan bolaget och domänverket. I mars 1957 avlämnade utredningsmannen sitt förslag. Häri förordade han, att bolaget skulle avskiljas från domänstyrelsen och direkt underställas Kungl. Maj:t.

Utredningsmannen fann, att det nära sambandet mellan domänstyrelsen och ASSI kunde motivera, att det senare kvarstod som dotterbolag. Bolaget fick i huvudsak sitt råvarubehov täckt från statens skogar, medan domänverket — särskilt i övre Norrland — var beroende av bolaget som den absolut viktigaste avnämaren. Det förhållandet att verkets lokala förvaltningspersonal betraktade bolaget som ett verkets eget företag ansåg utredningsmannen ha underlättat samarbetet.

Samverkan mellan skog och industri var, enligt utredningsmannen, av vikt för att uppnå jämnare sysselsättning — särskilt gällde det dem som arbetade i skogarna; det skapade också bättre möjligheter till att företaga långsiktiga åtgärder inom skogsbruk och industri. Utredningsmannen betecknade det som ovanligt, att företag med stora skogsinnehav inte utvecklat egna skogsindustrier.

Beträffande det andra alternativet, nämligen att bolaget ställdes direkt under Kungl. Maj:t, framhölls den ställning bolaget hade som viktig valuta-skapande industri samt det förhållandet, att bolagets rörelse nu var av en helt annan omfattning än vid starten. Att ställa bolaget direkt under Kungl. Maj:t skulle vidare möjliggöra en bättre överblick och kontroll över dess utveckling. Genom beslut i konselj eller genom att medelst ombud på bolagsstämma utse styrelse och revisorer kunde staten bättre tillgodose sina intressen (SOU 1952: 45). Kungl. Maj:t skulle, säger utredningsmannen, få större möjlighet att i förväg avväga bolagets kapitalbehov i förhållande till andra investeringsbehov inom den statliga sektorn.

Man kunde då också, sägs det vidare, lättare tillse att bolaget inte utvidgar sin verksamhet till nya områden. När Laxå bruk förvärvades, ansågs att frågan borde underställas riksdagen, enär detta förvärv även omfattade järnverksrörelse och sålunda innebar en utvidgning av verksamheten till andra områden än det för vilket Aktiebolaget Statens Skogsindustrier bil-

dats. Utredningsmannen påpekade, att Statens Skogsindustrier därefter utvidgat sin verksamhet genom anskaffande av fartyg för transport av viss del av sina exportprodukter, utan att vare sig Kungl. Maj:t eller riksdagen erhållit tillfälle att pröva frågan.

Vid övervägande av de skäl, som sålunda kan anföras för de båda alternativen, heter det, bör avgörande vikt fästas vid det förhållandet att statsmakterna med nuvarande organisation av bolaget icke haft möjlighet att i förväg taga ställning till bolagets anspråk på statliga kapitalinsatser. Denna synpunkt vore desto mera värd beaktande som tillgången på långfristigt kapital var mycket begränsad och det statsfinansiella läget påkallade största återhållsamhet i fråga om statsutgifterna.

Den synnerligen omfattande investeringsverksamhet som hade igångsatts hade ej varit möjlig att täcka genom självfinansiering; ej heller hade bolaget utverkat erforderligt kapitaltillskott från statsmakterna innan investeringarna påbörjats. Utredningsmannen framhåller, att utbyggnaden av den industriella kapaciteten varit nödvändig för avsättning av virke från statens skogar; men detta hade haft till följd att statsmakterna vid flera tillfällen tvingats i efterhand medverka med betydande kapitaltillskott till bolaget. Blott genom att bolagets formella anknytning till domänverket upphörde och bolaget direkt underställdes Kungl. Maj:t kunde man skapa garantier för att dessa förhållanden bringades att upphöra.

Utredningsmannen framhåller å andra sidan, att vissa olägenheter är förknippade med att bolaget skiljes från domänstyrelsen. Dessa olägenheter, heter det, kan emellertid icke anses vara av sådan betydelse, att de bör få medföra att den nuvarande ordningen bibehålles. »Domänverkets avsättningsmöjligheter och bolagets råvaruförsörjning liksom önskemålet om samverkan mellan skog och industri bör kunna tillgodoses, även om bolaget icke sorterar under domänstyrelsen. Domänstyrelsen bör nämligen, även efter det bolaget direkt underställts Kungl. Maj:t, kunna beredas ett visst inflytande över bolagets ledning, och genom ett långfristigt avtal mellan domänstyrelsen och bolaget om årliga virkesleveranser bör å ena sidan domänverket kunna garanteras en jämn avsättning av virke från statsskogarna och å andra sidan bolagets råvaruförsörjning kunna säkerställas.»

Utredningsmannen förordar sålunda, att Aktiebolaget Statens Skogsindustrier frikopplas från domänverket och ställes direkt under Kungl. Maj:t. Detta förslag tillstyrktes av departementschefen och blev också riksdagens beslut. I propositionen (nr 1957: 117) framhåller departementschefen bl. a.

»Det för mig avgörande motivet för en sådan åtgärd är att statsmakterna därigenom erhåller bättre möjligheter att bedöma bolagets kapitalbehov och i förväg avväga detta i förhållande till andra investeringsanspråk på det statliga området. Detta motiv har särskild tyngd i föreliggande statsfinansiella och kreditpolitiska läge. Vid min bedömning har även det förhållandet inverkat, att statsmakterna vid några tillfällen nödgats att i efterhand med-

verka till kapitaltillskott till bolaget för att finansiera redan genomförda eller påbörjade investeringar.»

I. Bolagets investeringsverksamhet från och med år 1957

Den utbyggnad och modernisering av bolagets anläggningar, som i större utsträckning påbörjades år 1951, kulminerade i fråga om investeringsutgifter åren 1956 och 1957. Därefter inskränkte sig investeringsverksamheten åren 1958 och 1959 till ett slutförande och en komplettering av det tidigare programmet.

Detta program gällde företrädesvis företagets verksamhet i övre Norrland. Vid Karlsborgs bruk utbyggdes sålunda sulfatfabriken till en årsproduktion av 120 000 ton cellulosa och kompletterades med ett blekeri till en kapacitet av 60 000 årston. Härtill kom en utvidgning av pappersbruket med ytterligare en pappersmaskin, varigenom kapaciteten höjdes från 20 000 till 60 000 ton kraftpapper per år. Dessa investeringar var i huvudsak avslutade år 1957. Samma år togs den nyanlagda oljehamnen i Axelsvik i bruk. Av de beställda fyra lastfartygen om vardera 1 145 dwton levererades tre under året. Vid Skinnskattebergs bruk utökades wallboardfabriken med en ny härdnings- och fuktninganläggning.

Med utgångspunkt från en av kommerskollegium upprättad virkesbalans för Norrbotten framhöll länsstyrelsen i skrivelse den 14 april 1958, att ifrågavarande virkesbalans gav belägg för att råvarutillgångarna tillät en avsevärd ökning av länets skogsindustri. Mot bakgrund av länets arbetsmarknadssituation ansåg länsstyrelsen därför, att förutsättningarna för en utbyggnad av skogsindustrin i länet borde närmare undersökas.

I sitt remissyttrande den 10 september 1958 över länsstyrelsens i Norrbottens län skrivelse av den 14 april 1958 angående möjligheter till ökad virkesavverkning m. m. inom länet förklarade sig bolaget, om så ur allmänna synpunkter ansågs önskvärt, berett att medverka till att vissa av bolaget i yttrandet redovisade utbyggnadsprojekt, som ingick som ett led i bolagets långsiktiga planering, komme till utförande tidigare än vad eljest vore avsett. Därvid förutsattes från bolagets sida, att finansieringsfrågan klarades genom Kungl. Maj:ts medverkan. Sedan bolaget därefter genom departementsskrivelse anmodats inkomma med förslag till utbyggnad och finansiering av den skogsindustriella verksamheten i Norrbotten, anförde bolaget i skrivelse till Konungen den 13 december 1958 att, om det ur det allmännas synpunkt ansågs angeläget att en utbyggnad av skogsindustrin i Norrbotten nu komme till stånd, ville bolaget förorda en nyanläggning för cellulosa-pappersproduktion vid Lövhölmens Bruk i Piteå. Anläggningarna, som bolaget planerade i Piteå, avsågs för en årlig tillverkning av 110 000 ton cellulosa samt för en vidarebearbetning av massan till emballagepapper. Den beräknade anläggningskostnaden härför angavs till ca 120 milj. kronor,

och bolaget föreslog beträffande finansieringen, att bolagets aktiekapital skulle ökas med 21 milj. kronor samt att 60 milj. kronor skulle tillhandahållas bolaget som ett amorteringsfritt statligt lån. Industrin beräknades ge arbete åt ca 340 personer samt därtill ca 300 000 skogsdaysverken årligen för råvaruanskaffningen.

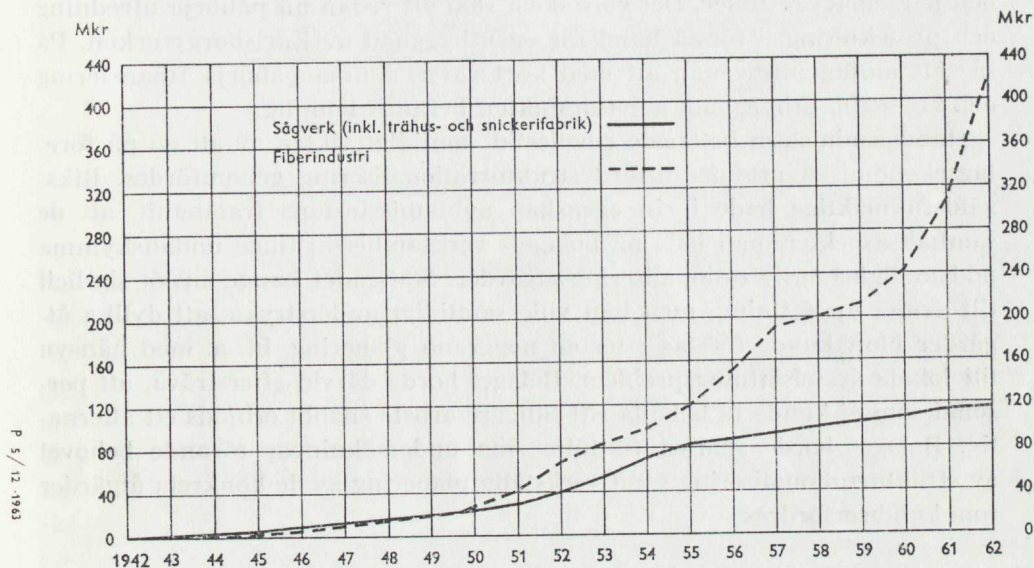
I 1959 års statsverksproposition förordade handelsministern, att Lövholmenprojektet med hänsyn till råvaru- och arbetsmarknadsförhållandena skulle realiseras. I propositionen föreslogs, att 21 milj. kronor tillfördes bolaget i form av aktiekapital och 20 milj. kronor tillskötts under vart och ett av åren 1960, 1961 och 1962 i form av lån.

Nyanläggningen vid Lövholmen beslöts av 1959 års riksdag och i december 1960 kunde det egentliga byggnadsarbetet igångsättas. Redan under första halvåret 1959 kunde det emellertid förutses, att de ursprungliga investeringskalkylerna icke skulle kunna hållas. Detta anmäldes av bolaget inför statsutskottet och även i en promemoria till handelsministern i maj 1959. Vid denna tidpunkt räknade bolaget med att fabriken skulle komma att kosta ca 135 milj. kronor. I den promemoria, som bolaget överlämnade till handelsministern i december 1961 och som därefter helt återgavs i Kungl. Maj:ts proposition (1962: 35), anmälde bolaget — i anslutning till en ingående redogörelse för bolagets ekonomiska ställning och lönsamhet — att kalkylerna från maj 1959 beräknades komma att överskridas med ca 40 milj. kronor och att fabriken sålunda beräknades komma att kosta 175 milj. kronor. I redogörelsen redovisades flera skäl för kostnadsfördyringen, bl. a. framhölls att fabriken fått något annan utformning och dimensionering än vad som ursprungligen avsetts samt att kvalitetskraven på den blivande produkten undan för undan skärpts.

Som framgår av tabell 4 har bolagets investeringskostnader för nyanläggningar och rationaliseringar belöpt sig till sammanlagt 588,9 milj. kronor för åren 1942—62. Av investeringskostnaderna hänför sig ca 20 procent till sågverksrörelsen. Dessa investeringar övervägde under hela 1940-talet men även fram till mitten av 1950-talet lade företaget ned betydande summor för att rationalisera denna verksamhetsgren. Samtidigt påbörjades betydande investeringar för tillverkning av wallboard, massa och papper. Dessa investeringar fortsatte till och med år 1962, då den nya fabriken vid Lövholmens Bruk i Piteå var i stort sett färdig. Härigenom kom investeringssumman för wallboard, massa och papper att uppgå till 376 milj. kronor åren 1952—62. Under tioårsperioden 1942—51 hade de belöpt sig till endast ca 43 milj. kronor. Denna strukturförändring i investeringarnas inriktning är, som framgår av tabellen och den föregående redogörelsen, mycket markant. Se även diagram 2! För bolagets hela verksamhetstid har därför inte mindre än 62 procent av de totala investeringarna hänfört sig till massa och papper, varjämte utbyggnaden av wallboardtillverkningen krävt ca 10 procent av bolagets sammanlagda investeringsmedel. Förskjut-

Diagram 2. Investeringskostnader i Statens Skogsindustriers sågverk och fiberindustrier.

Akkumulerade värden 1942—62.

ningen i investeringsinriktningen sammanhänger som tidigare framhållits med virkestillgångarnas sammansättning med stora överskott av klena dimensioner i Norrbotten samt företagets allmänna strävan att på ett rationellt sätt tillvarataga avfallet från sågverken och sålunda bättre utnyttja råvaran. Hur denna förändring i investeringspolitiken påverkat produktionsstrukturen framgår av tabell 5 på sid. 30.

I samband med behandlingen av Statens Skogsindustriers utbyggnad i Piteå uttalade handelsministern i statsverkspropositionen år 1959, att han inte ansåg, att bolagets utveckling i Norrbotten därmed var avslutad. Han hyste förhoppning om att det framdeles skulle visa sig möjligt att ytterligare bygga ut bolagets anläggningar i denna del av landet och att därvid även en utvidgning av produktionen vid Karlsborg borde övervägas.

Länsstyrelsen i Norrbottens län tog även upp frågan om utbyggnaden av Karlsborgsverken i andra delen av Tornedalsutredningen (SOU 1960: 37). Under hänvisning till nödvändigheten av att genom stegrad efterfrågan skapa avsättning för det tillgängliga råvaruöverskottet, öka sysselsättningen och förbättra skogsbrukets lönsamhet och dämpa dess nuvarande starka konjunkturberoende, underströk länsstyrelsen kraftigt betydelsen av en utbyggnad av ASSI:s anläggningar i Karlsborg.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 35 till 1962 års riksdag återkom handelsministern till frågan och uttalade därvid bl. a., att han tidigare framhållit

det angelägna i en utbyggnad av Karlsborg. Statsrådet ansåg emellertid ej att det var lämpligt, att bolaget engagerades i ytterligare utbyggnad så länge arbetena i Piteå ställde så stora anspråk på företagets organisatoriska och personella resurser. Det vore dock skäl att redan nu påbörja utredning och projektering, i första hand för en utbyggnad av Karlsborgsverken. På så sätt möjliggjorde man att med kort varsel kunna påbörja finansiering och en snabb utbyggnad, när tidpunkten befanns lämplig.

Handelsministern betonade emellertid samtidigt vikten av att en på företagsekonomiska grunder utförd strukturrationalisering genomfördes. Riksgäldsfullmäktige hade i sin egenskap av remissinstans framhållit, att de samhällsaspekter man lade på bolagets verksamhet ej finge undanskymma nödvändigheten av rationaliseringsåtgärder. Statsrådet Lange anslöt sig helt till denna uppfattning, men han ville samtidigt understryka, att dylika åtgärder blott kunde företas efter en noggrann planering, bl. a. med hänsyn till lokala sysselsättningsproblem. Bolaget borde därvid eftersträva, att personal som ej kunde få behålla sitt tidigare arbete snabbt erbjöds ett alternativ. Bolaget borde snarast fullfölja sina undersökningar rörande behovet av strukturrationalisering samt verkställa planering av de konkreta åtgärder som kunde erfordras.

KAPITEL III

Överväganden och synpunkter

*A. Statligt skogsbruk***1. Målsättning**

Såsom närmare framgår av översikten i Kap. II, har statsskogsbruket i vårt land under ordnad förvaltning gamla anor. Inom domänverket bygger man vidare på en mer än 100-årig tradition, och på kronoskogarna har alltså en planenlig och långsiktig skötsel bedrivits långt innan man inom det större enskilda skogsbruket började mera allmänt arbeta efter liknande linjer. Från statsmakternas sida hade man också redan i 1866 års skogsordning föreskrivit, att kronoparkerna skulle behandlas efter hushållningsplaner, avseende skogarnas bestånd och högsta avkastning, en formulering som återkommer även i den följande, 1894 års skogsordning. I dessa äldre bestämmelser var klart utsagt, att skogarna skulle skötas planmässigt och uthålligt, medan det samtidigt uttalade kravet på högsta avkastning var oklart och kunde bli förmål för olika tolkningar av dess ekonomiska innebörd. Ett visst klarläggande skedde vid tillkomsten av nu gällande 1935 års kronoskogsförordning. Därvid framhölls, att principen om högsta avkastning fortfarande borde vinna tillämpning, dock med följande utformning i förordningens § 2:

»Skogar, som här avses, skola vårdas efter regler, vilka med tillgodoseende av fordringarna på ett uthålligt skogsbruk och en i möjligaste mån jämn avkastning åsyfta högsta möjliga avkastning i penningar.»

Enligt denna föreskrift gäller, att högsta penninginkomst skall eftersträvas med den begränsning av möjligheterna därtill, som följer med kraven på uthållighet och jämn avkastning. Med bortseende från vanliga räntekrav på investeringar och virkeskapital motiverar dessa regler i och för sig återväxtåtgärder, även om förräntningen tenderar mot 0. Å andra sidan kan det för att få högsta skogsinkomst vara befogat att hålla stora och värdefulla virkesförråd, vilket förlänger omloppstiden med minskning i räntabilitet och produktion som följd. Den samtidigt gällande principen om jämn avkastning tillgodoser det samhällsekonomiska intresset av kontinuitet i sysselsättningen av skogsbrukets arbetskraft och i virkesleveranserna till förädlingsindustrin, vilket i övre Norrland även motiverar en lämplig ransonering av statsskogarnas råvarureserv. Med sådan jämnhet

motverkas ett fullt utnyttjande av konjunkturerna, varigenom kravet på högsta skogsinkomst även begränsas i motsvarande mån.

I tillämpningen av nu nämnda principer har man inom domänverket ansett sig likväl böra taga en viss hänsyn till såväl räntabilitetskravet som lönsamheten av återväxtåtgärder. Sålunda intogs redan i 1916 års indelningscirkulär ett allmänt hållet uttryck om krav på skälig förräntning av engagerat kapital till ledning för planläggningen. Cirkuläret ifråga har varit i tillämpning till omkring år 1936.

Efter omläggning enligt nyare metodik för planernas utarbetande innehåller nu gällande instruktioner regler för beståndens indelning i s. k. huggningsklasser. Till en särskild sådan klass skall i planen hänföras bestånd, som icke lämnar nöjaktig värdeavkastning. Dit hör inte endast äldre bestånd, som på grund av skador, ringa tillväxt eller andra orsaker bör avvecklas, utan även yngre bestånd, som på grund av gleshet, kvistighet, olämplig proveniens, skador etc. icke lämnar en nöjaktig värdeavkastning. — Denna indelningsgrund vid planläggningen blir regelmässigt avgörande för skogsskötseln. På så sätt uppehålls i praktiken skäliga krav på räntabilitet. I övre Norrland måste dock regelmässigt en avsevärd ransoneringstid tillämpas vid avveckling av den gamla oräntabla skogen, detta med hänsyn till bristen på yngre och medelålders skog samt kravet på jämnhet i avverkningarna.

Även ifråga om de relativt stora virkesförråd, som kan vara motiverat att hålla för att uppnå hög skogsinkomst, torde man i praktiken inte bortse från räntekravet på det kapital, virkesförrådet representerar. Det hindrar alltså inte att man kan lägga upp skogsskötseln på sådant sätt, att virkesförrådet blir mindre utan att den årliga avkastningen nämnvärt minskas. På så sätt har skett ett närmande till en hushållning, som mera tillgodoser skäliga förräntningskrav.

På samma sätt har man i samband med planläggning och genomförande av det år 1950 stort upplagda programmet för restaurering av kronans skogsmarker i Norrland och övre Dalarna haft anledning att särskilt uppmärksamma och avväga nyttan av erforderliga åtgärder i förhållande till kostnaderna för desamma. I första hand gällde detta inom eller närmast fjällen liggande områden men dessutom vissa andra områden med svaga marker i dåliga avsättningslägen. Efter inspektioner i fältet, då man bedömt rimliga föryngringskostnader genom en jämförelse med den beräknade framtida avkastningen, har de biologiskt och ekonomiskt svagaste markerna avskilts genom en s. k. skogsodlingsgräns och därmed i huvudsak fredats. Gränsen ifråga får betraktas som en tillfällig investeringsgräns, ovanför vilken som allmän princip gäller, att investeringar för skogens förnyelse icke få göras och nya hyggen icke få upptagas. Sedan programmet ifråga om skogsvårdsåtgärder nedanför gränsen fullföljts, torde gränsen i vissa fall kunna flyttas upp.

Omfattningen av skogsmarkerna ovanför den tillfälliga skogsodlingsgränsen redovisas av domänstyrelsen med följande arealer år 1960:

Län	Hektar	% av länets kronoskogar
Norrbottnens	478 000	24
Västerbotten	125 500	12
Jämtlands	12 600	5
Kopparbergs	38 100	14

Av landets kronoskogar ligger i Norrbottens och Västerbottens län i runt tal 3,0 milj. ha, varav således 600 000 ha eller 20 % tillsvidare ansetts icke kunna utnyttjas.

Såsom framgår av det ovan anförda, arbetar man inom domänverket såväl ifråga om skogens skötsel som vid investeringar efter nödvändiga ekonomiska principer. Bristerna i gällande kronoskogsförordning i detta avseende har alltså i praktiken inte haft några menliga verkningar. Det torde dock få anses lämpligt att i detta sammanhang söka definiera en målsättning för det statliga skogsbruket, som ansluter sig till numera tillämpade handlingslinjer. I viss mån kan detta ekonomiska handlande ha påverkats av den speciella skogslagstiftningens lönsamhetskrav för övriga skogar inom landet. Redan 1932 föreskrevs i den ecklesiastika boställsordningen, att hushållningen på boställsskogarna borde syfta till »bästa möjliga ekonomiska utbyte». Enligt 1948 års skogsvårdslag för de enskilda skogarna fordrar man en skötsel för dessa, som bör ge »tillfredsställande ekonomiskt utbyte». På statens skogar borde kraven på en intensiv ekonomisk skogshantering och i övrigt ställas högre än för andra skogar i landet, dock med beaktande av att de grundläggande principerna om uthållighet och jämn avkastning allt framgent skall äga giltighet. Oavsett driftsform synes för statsskogsbruket därför böra uppställas följande allmänna målsättning:

Statens skogar skola skötas så, att bästa möjliga ekonomiska utbyte vinnes enligt regler för uthålligt skogsbruk och såvitt möjligt jämn avkastning.

Det på detta sätt uttalade kravet på bästa möjliga ekonomiska utbyte innebär, att lönsamhetsprincipen med dess förräntningskrav kommer att gälla även för statens skogsbruk. Med hänsyn till de samtidiga fordringarna på uthållighet och jämn avkastning torde det vara orealistiskt att kräva mer än »bästa möjliga» ekonomiska utbyte, som under sådana förutsättningar kan uppnås. På principen om uthålligt skogsbruk ges inte avkall. Ifråga om den jämna avkastningen har på statsskogarna hittills större hänsyn tagits till samhällsintresset av trygghet i skogsarbetet och skogsindustriens virkesförsörjning än som är fallet inom skogsbruket i övrigt. Detta har naturligtvis inte medfört, att man i domänverket handlat

helt oberoende av konjunkturväxlingar. Så t. ex. har på kronoskogsauktionerna sålts mindre virke, då priserna varit låga och tvärtom. Denna naturliga anpassning av utbudet till efterfrågan på virkesmarknaden måste vara nödvändig, om bästa ekonomiska utbyte skall vinnas. Eftersom kronoskogarnas virke, sedan behovet för ASSI fyllts, endast motsvarar ca 10 % av totala avverkningen i landet, torde en efter konjunkturerna mera följsam inriktning inte få någon större betydelse på marknaden, kvantitativt sett, men ur psykologiska synpunkter gör sig verkningarna säkert märkbara. För staten som skogsägare måste det också vara angeläget att vidtaga sådana åtgärder, som kan vara ägnade att stabilisera den allmänna prisnivån på skogsprodukter och därigenom motverka skogsnäringens konjunkturkänslighet. I den mån de lokala kraven på arbetsmarknaden inte åsidosättes, kan ett hänsynstagande till skogsindustriens läge och skiftande behov väl motivera en efter förhållandena avvägd anpassning av virkesutbudet från statens skogar. Sådana åtgärder, även om de skulle bli mera markerade än hittills, bör ha full täckning inom regeln »såvitt möjligt jämn avkastning».

Även med den här föreslagna målsättningen torde, såsom hittills, naturvården komma att utgöra en integrerande del i det statliga skogsbruket. Det framstår också som naturligt att på kronans marker vidtaga åtgärder för tillgodoseende av de växande kraven på fritidsområden m. m. i större omfattning än som rimligen kan krävas inom skogsbruket i övrigt.

2. Naturliga betingelser

a) Areal, bonitet och virkesförråd.

För kronans skogar nedom skogsodlingsgränsen redovisas i domänverkets årsberättelse 1960 följande från indelningsplaner och förrådsliggare hämtade uppgifter, som här grupperats sålunda:

Distriktsgrupp	Skogsmark		Bonitet		Virkesförråd	
	1000 ha	%	Ideal	Normal*)	Milj. m ³ sk.	per ha m ³ sk.
I Övre Norrbotten						
Nedre »	1654	49	2,6	1,6	84,0	51
Skellefteå						
Umeå						
II Mell. Norrland	1255	37	2,8	1,9	92,8	74
Gävle—Dala						
Bergslags						
III Östra	489	14	5,1	4,3	65,7	132
Västra						
Södra						
S:a i medeltal	3 398	100	3,1	2,1	242,5	71
Ej indelad areal	38					
Ovan skogsodlingsgränsen	<u>654</u>					
S:a skogsmark	4090					

*) Beräknad produktion i m³ sk per ha och år, som med angiven idealbonitet anses möjlig att i praktiken uppnå (fastighetstax. bon.)

I Norrland och Dalarna, grupp I och II, är inte mindre än 86 % av kronans skogsmarker belägna, vartill kommer de stora områden ovan skogsodlingsgränsen, som tillsvidare inte kan ekonomiskt utnyttjas. Nedom denna gräns är det inlandet på höjdlägena med hårt klimat och näringsfattig jordmån, som dominerar bilden av de svagaste och sämst bestockade markerna i grupp I, men även de något bättre och för kronskogarna mera genomsnittliga förhållandena inom grupp II. I den sistnämnda är dock spridningen ifråga om boniteter och förråd större än inom den mera enhetliga grupp I. Södra Dalarna och Gästrikland, hänförliga till grupp II, bildar sålunda en naturlig övergång till de mera produktiva skogsmarkerna i grupp III, landets sydligare delar. Dessa av naturlagar beroende förutsättningar äro grundläggande för det statliga skogsbrukets nuvarande och framtida avkastningsmöjligheter.

b) Beräknad tillväxt och avverkning.

Med samma gruppering som under a) redovisas följande uppgifter från de på indelningsplanerna grundade beräkningarna ang. tillväxt och avverkning:

Distriktsgrupp	1000 m ³ sk	Beräknad tillväxt		Normal bonitet	Beräknad avverkning	
		%	per ha		per ha	1000 m ³ sk
I	1844	2,2	1,1	1,6	1,1	1859
II	2384	2,6	1,9	1,9	1,7	2090
III	2168	3,3	4,4	4,3	4,3	2121
S:a o. medeltal	6396	2,7	1,9	2,1	1,8	6070

Såsom framgår av sammanställningen beräknas det vara balans mellan tillväxt och avverkning inom grupperna I och III, medan tillväxt planmässigt bör sparas inom grupp II och medföra en motsvarande förrådsökning. I jämförelse med den normala boniteten råder god överensstämmelse för tillväxt resp. avverkning per ha inom grupperna II och III. Motsvarande uppgifter för grupp I visar, att mycket av uppbyggnadsarbete återstår, innan man i detta viktiga område kan väntas uppnå en höjning i tillväxt och avverkning från 1,1 till en på lång sikt mera normal avkastning.

3. Virkesuttag

Enligt statistiken för domänverket svarar de totala virkesuttagen från kronskogarna i stort genomsnitt mot de i planerna beräknade, c:a 6,0 milj. m³ sk per år för såväl perioden 1941—50 som den senare 1951—60 med variation från 4,6 till 7,2 milj. m³. I förhållande till den beräknade tillväxten har de verkliga uttagen medfört en successiv förrådsökning.

Eftersom uppskattningen av tillväxten erfarenhetsmässigt visat sig slå lågt, torde den fortgående ökningen av virkesförråd och därmed avkastningsförmåga vara icke oväsentligt större än som framkommer vid en direkt jämförelse mellan beräknad tillväxt och gjorda uttag. Till detta förhållande har också vederbörlig hänsyn tagits vid bestämmande av de årliga avverkningarnas omfattning.

Beträffande virkets tillgodogörande har avverkningarna i egen regi väsentligt ökats. Från perioden 1941—50, då de utgjorde c:a 55 % av totala virkesfångsten, har deras andel successivt ökat och utgjorde 81 % år 1962, då sålunda endast c:a 19 % av virket sålts på rot och avverkats av köpare. Denna utveckling har ett visst samband med anställning i större omfattning av fasta skogsarbetare samt med de under senare år ökande virkesleveranserna till Statens Skogsindustrier i Norrland. Inom verket håller man före, att omfattningen av de egna avverkningarna inte kommer att visa någon nämnvärd fortsatt ökning.

I de numera mycket omfattande avverkningarna har den allmänna kostnadsutvecklingen fört med sig starka krav på rationalisering av skogsarbetet. Sedan länge har domänstyrelsen varit intressent i skogsarbetsstudieorganen SDA för norra och MSA för mellersta och södra Sverige, vilka organ fr. o. m. den 1/1 1964 uppgått i en riksomfattande forskningsstiftelse, SSA. Rationaliseringsarbetet bedrivs efter i huvudsak två stora riktlinjer, dels att överföra de tyngsta arbetsmomenten på lämpliga maskinella hjälpmedel och dels att förbättra metoder och teknik i det manuella skogsarbetet och därmed öka produktiviteten per arbetare, allt i kostnadsbesparande syfte. Yrkesskickligheten och produktiviteten förhöjes också genom helårsanställning.

Sålunda utföres numera huggningsarbetet i regel med motorsåg. Virket behöver i allt mindre utsträckning barkas för hand utan maskinbarkas eller levereras obarkat. Terrängtransporten sker i ökande omfattning med traktor. Därvid har utbildats en metod att vid huggningen sammanföra virket till stickvägar, vilket underlättar traktorkörningen. Nu använda större maskiner ägs vanligen av reviren eller entreprenörer. Speciellt mindre maskiner anskaffas i ökad omfattning av verkets arbetare, som sedan 1962 har möjlighet att få banklån till sådana maskininköp med statlig kreditgaranti från domänverket.

En särskild avdelning inom domänstyrelsen har till uppgift att oavbrutet följa rationaliseringsverksamheten och omsätta densamma i för verket kostnadsbesparande åtgärder. Vissa försök har gjorts med transport av hela stammar eller träd till avlägg för central upparbetning. Även om sådana metoder hittills inte visat sig lönsamma annat än i undantagsfall, går utvecklingen med tekniska förbättringar snabbt mot ökad mekanisering med allt större specialmaskiner inom de stora arealernas skogsbruk.

4. Återväxtåtgärder

Såsom tidigare omnämnts, beslöt domänstyrelsen år 1950 att genomföra det stora s. k. Norrlandsprogrammet för restaurering av då befintliga stora, i huvudsak svårföryngrade, äldre kalmarker. I samband därmed har genom uppdragande av den s. k. skogsodlingsgränsen stora skogsområden i fjälltrakterna fredats för att tillsvidare inte utnyttjas i produktionen och där således avverkningar och återväxtåtgärder inte vidtagas. Ifråga om de aktuella skogsmarksarealerna nedom skogsodlingsgränsen innehåller 1960 års berättelse bl. a. följande uppgifter om arealen kalmark:

Distrikts- grupp	Areal skogsmark 1000 ha	Därav kalmark	
		1000 ha	%
I	1654	370	22
II	1255	180	14
III	489	34	7
S:a	3398	584	17

I här redovisade kalmarker nedom skogsodlingsgränsen har det efter slutavverkningarna av de överåriga urskogsområdena i övre inre Norrland och Dalarna visat sig föreligga betydande svårigheter i återväxtarbetet, detta oavsett tillämpade skogsskötselmetoder. 1950 års stora Norrlandsprogram, som syftade till att årligen under 20 år framåt omkring 40 000 ha kalmarker skulle försättas i skogsbärande skick, har de första 10 åren hållits väl enligt en år 1961 verkställd kontroll. Erfarenheterna från arbetet hittills bestyrker dock, att ännu mycket forskningsarbete återstår, innan de klimatiskt mest utsatta områdena nedom skogsodlingsgränsen kan läggas under full produktion.

5. Vägbyggnader

För transporter av virke, arbetare och maskiner fyller skogsbilvägarna stora och växande behov. På kronoskogarna beräknas de egna vägarna numera ha en total sträckning av c:a 13 000 km., och årligen nybyggs 300—400 km skogsvägar i egen regi och på entreprenad. I vägbyggandet har under de senare åren skett en förskjutning från de sydliga områdena, där vägnätet är bättre utvecklat, mot de nordliga, där en del vägar dessutom byggts som beredskapsarbeten. Man räknar nämligen med övergång till lastbilstransporter i större utsträckning även i det på flottleder gynnade Norrland, vilket kommer att medföra en ytterligare stark utökning där av skogsbilvägnäten.

Det är givet, att när väginvesteringar göres på virkesfattiga och svaga marker i Norrland såväl den omedelbara som den varaktiga nyttan blir mindre än som är fallet i mellersta och södra Sverige, där virkesproduktionen per ha är 2 à 3 gånger större än i Norrland. Men även i de norra, vägfattiga områden, där skogsbruket arbetar vid undre gränsen för lön-

samhet, kommer den motsedda utbyggnaden av skogsbilvägar att utgöra en väsentlig förutsättning för skogsbrukets fortsatta bedrivande och för upprätthållande av även en knapp lönsamhet.

6. Byggnader

Förutom vissa tjänstebostäder finnes för skogens skötsel ett bestånd av arbetarbostäder. Såväl de äldre upplåtelseerna av kolonat, skogstorp och odlingslägenheter, som de senare kronotorpen, kronolägenheterna i Norrland och även skogsjordbruken i södra Sverige, samtliga med i regel små arealer odlad jord, har under senare år successivt minskat i antal. Å andra sidan ökar antalet hyreslägenheter. Denna utveckling kan belysas enbart av uppgifterna nedan ur 1961 års berättelse.

Bostadstyp	Under 1961		Vid årets slut	Areal odlad jord, ha S:a	Medeltal
	Tillkomna	Nedlagda			
Kolonat, skogstorp och odlingslägenheter	—	18	192	520	2,7
Kronotorp och kronolägenheter	29	44	1210	3945	3,3
Skogsjordbruk	12	80	1367	9108	6,7
S:a	41	142	2769	13573	4,9
Hyreslägenheter	126	70	2378		
Totala beståndet arbetarbostäder			5147		

Den på skogarna spridda äldre bebyggelsen med de minsta arealerna odlad jord avvecklas i ganska snabb takt, medan bättre belägna kronotorp och skogsjordbruk med modernt upprustade byggnader bjuder sina brukare större förutsättningar och därför äro mera ägnade att fortleva.

7. Personalförhållanden

a) Tjänstemän

Enligt instruktionen för domänverket (§ 4) äger domänstyrelsen överflytta sina åligganden och befogenheter på vederbörande lokalförvaltningar i den omfattning styrelsen prövar lämplig. Vid kompetensfördelningen gäller i princip, att styrelsen utövar ledningen av förvaltningen och utfärdar erforderliga reglementen för de lokala organen, som ombesörjer de direkta förvaltningsåtgärderna.

Överjägmästaren har tillsyn över förvaltningsarbetenas planläggning och utförande samt övervakar skogsskötseln enligt domänstyrelsens allmänna direktiv.

Jägmästaren är på sitt revir ansvarig för alla åtgärder och har därmed en nyckelposition i förvaltningsarbetet. Han har att svara för den ekonomiska och tekniska planläggningen och att, sedan hans årliga för-

valtningsförslag prövats, som driftsledare svara för dess genomförande. Med de från norr till söder starkt växlande produktionsbetingelserna har revirförvaltarens lokalt vunna kunskaper och erfarenheter den största betydelse för ett gott resultat.

För skogsindelning och markvärdering, skogsdikning, byggnads- och vägarbeten, samt för fiskefrågor har specialister sedan länge anlitats för reviren. Under efterkrigstiden har centralt tillkommit specialister för arbets- och maskinteknik, som förut omnämnts, samt i avtalsfrågor, för rådgivning i skogsvårdsfrågor, i naturvård och kontorsorganisation. Med tillgång till dessa specialister har den ansvarige förvaltaren möjligheter att bättre möta de ständigt ökade krav, som numera kännetecknar den snabba utvecklingen inom skogsbruket.

Kronojägaren har att på sin bevakningstrakt svara för organiserandet i detalj och ledandet av fältarbetet. Hans initiativ och duglighet samt förmåga till goda kontakter som arbetsledare är självfallet av stor betydelse i förvaltningsarbetet.

Det är utan tvivel inom det statliga skogsbruket en styrka att kunna bygga det fortgående utvecklingsarbetet på erfarenheter och resultat av generationers arbete och med förvaltningspersonal, som är väl kvalificerad för sina uppgifter. Det svenska statsskogsbruket har också tillvunnit sig allmänt erkännande och även i internationella sammanhang väckt stort intresse. Till väsentlig del torde förtjänsten härav få sökas i en lämplig avvägning från den centrala ledningens sida av den lokala förvaltningens ansvar och befogenheter. Dess relativt stora självständighet har gett utrymme för initiativ och företagsamhet, vilket verkat stimulerande och nyttigt. De lokalt verksamma tjänstemännen har därmed fått en ansvarsfull ställning inom verket och utåt, då de i olika sammanhang företräder verkets intressen. Genom styrelsens och överjägmästarens inspektioner och rådgivning av specialisterna uppehålls en intim kontakt och samverkan i skogligen förvaltningsfrågor. Därmed skapas också förutsättningar för en vidgad syn på föreliggande problem och för ett gott samarbete.

b) *Arbetare*

På kronoskogarna hade man tidigt en stam av arbetskraft i brukarna av skogsjordbruk och vissa kronotorp. För flertalet av dessa har en ömsesidig arbetsgaranti intagits i arrendekontrakten. På liknande villkor har därefter genom avtal successivt fastanställts ett stort antal yrkesskickliga skogsarbetare, som antingen beretts moderna bostäder av verket (A-arbetare) eller bor i egna eller förhyrda lägenheter (B-arbetare). Sedan 1955 har Domänverket rätt att bevilja vissa lån för att underlätta arbetarnas egnahemsförvärv och förbättring av egna bostäder. Lånen beviljas

med ömsesidig arbetsgaranti. Återbetalningsskyldighet uppkommer endast om en arbetare önskar bli löst från sitt åtagande. Lånen avskrivs successivt i mån av fullgjort arbete. Antalet fast anställda arbetare samt av dem utförda dagsverken år 1962 var följande (i avrundade tal):

	Antal arbetare	Antal utförda dagsverken
Innehavare av skogsjordbruk	1 050	137 000
» » kronotorp	800	134 000
A-arbetare	1 700	454 000
B-arbetare	1 400	264 000
Summa	4 950	989 000

Genom de fast anställda beräknas utföras c:a 40 % av allt skogsarbete, en andel, som med ökad produktivitet och långt gående mekanisering är i stigande. Det totala antalet arbetare varierar under året mellan c:a 15 000 och 9 000 man, och antalet dagsverken beräknas f. n. uppgå till 2,6 milj. De deltidсанställda arbetarna, särskilt körarna, har i övrigt sin försörjning främst i jordbruket.

Behovet av arbetskraft kommer vid i stort sett oförändrad arbetsvolym att bero på takten i den fortgående rationaliseringen. Inom domänverket anses utvecklingen kräva radikalare metoder med betydligt högre maskininsats, och man räknar på sikt med motsvarande, väsentligt lägre behov av arbetskraft. Denna inställning präglar verkets arbetskraftspolitik i stort. En övergång till tekniskt mera utvecklade arbetsmetoder påverkar inte endast den manuella arbetsvolymen utan också behovet av omskolning till maskinellt arbete. Med sikte på en nödvändig anpassning av antalet anställda deltagar domänverket aktivt i den allmänna näringspolitiska lokaliseringen av bebyggelsen till lämpliga orter, antingen genom att uppföra hyreslägenheter eller genom egnahemslån åt B-arbetare.

Domänverkets skogsarbetare åtnjuter pensionsrätt. Pensionslönen bestämmes efter medelinkomsten under de 5 (i vissa fall 15) sista anställningsåren. Vid full tjänstetid — 30 tjänsteår — utgör pensionen 65 % av pensionslönen. Ålderspension erhålles vid 60 års ålder; vid varaktig arbetsoförmåga dessförinnan utgår sjukpension. Pensionsrätten är även förenad med familjepension.

c) Intern utbildning och information

Sedan några år tillbaka har inom domänverket bedrivits en omfattande utbildningsverksamhet, centralt ledd från domänstyrelsens personalbyrå, inom vilken en särskild avdelning för detta ändamål inrättades år 1958. För nyanställda jägmästare och kronojägare ordnas efter c:a 1 års tjänst särskilda introduktionskurser rörande verkets organisation och arbetsätt m. m. För fortbildning av tjänstemännen anordnas kurser, konferenser,

exkursioner och andra möten. Så t. ex. genomgår c:a 100 kronojägare varje år arbetsledarkurser i maskinteknik, planläggning, arbetsledning m. m.

För rekrytering av skogsarbetare har domänverket dels i egen regi 3 skogsyrkesskolor för sammanlagt 40—50 elever per år, dels lärlingsutbildning i samarbete med skogsvårdsstyrelserna, som har hand om den skolmässiga undervisningen, medan reviren ordnar det praktiska arbetet. Därmed kommer lärlingsutbildningen totalt att omfatta 200—300 elever per år.

För att öka yrkesskickligheten hos skogsarbetarna ordnas kurser i motorsågning, arbetsplanering, sprängning och bergborrning, traktorkörning, hästkörning m. m. I viss omfattning sker samverkan med skogsvårdsstyrelserna även i dessa kurser, som kommit att omfatta 800—1 000 arbetare årligen. Under 1962 har denna vidareutbildning utökats, främst genom utbildning av företagsanknutna skyddsombud, dels i 3-dagars allmänna kurser, dels i 2¹/₂-dagars motorsågkurser. Totalt samlades 371 skyddsombud på de allmänna kurserna och 320 på motorsågkurserna.

I utbildningsverksamheten anlitas i första hand domänstyrelsens egen personal och — förutom skogsvårdsstyrelserna — särskild expertis från bl. a. Föreningen Skogsbrukets arbetarskydd, Personaladministrativa rådet, Tekniska högskolan, Skogshögskolan och Nämnden för skoglig fotogrammetri. För ändamålet anlitas även arbetsstudieorganet. Den totala kostnaden för utbildningsverksamheten rör sig om c:a 1 milj. kr. per år.

Inom domänverket har med början år 1949 inrättats företagsnämnder med representanter för såväl tjänstemän som arbetare. F. n. finnes en central sådan nämnd, 11 distriktsnämnder och en nämnd för domänstyrelsens personal. Nämndverksamheten, som bygger på samråd och vidareinformation, syftar allmänt till att främja produktionen samt att bereda personalen insikt i det löpande förvaltningsarbetet och dess resultat. Dessutom har nämnderna att verka för god hushållning med arbetskraft och material, för säkerhet, sundhet och trivsel i arbetet samt för goda drifts- och arbetsförhållanden i övrigt inom verket. Som särskild uppgift har nämnderna att behandla och föreslå belöning av förslag från personalen om bättre arbetsrutin, maskiner, verktyg o. dyl.

För en allsidig vidareinformation m. m. om domänverkets angelägenheter inrättades år 1958 en särskild PR-avdelning inom domänstyrelsen. Sedan dess utges verkstidningen Domänposten, som utkommer 8 gånger per år i en upplaga av 17 000 ex. I tidningen ägnas stort utrymme åt de olika nämndernas sammanträden samt förslagsverksamheten. Genom PR-avdelningens fortlöpande kontakter med press, radio och TV erhålles ett nyhetsmaterial berörande inte blott domänverket utan skogsbruket i allmänhet. Materialet sammanställs och publiceras i »Skogsnäringen», en

aktualitetsöversikt, som i regel utkommer 2 ggr i veckan i en upplaga av c:a 500 ex. och sprides inom verket och till vissa, verket närstående personer och organ.

Såsom framgår av det föregående inriktas domänverkets personal- och arbetskraftspolitik på ett rationellt utnyttjande av de personella resurserna till företagets och de anställdas bästa.

8. Verkets försäljning

Den allt övervägande delen av virkesuttagen försäljes dels på rot, dels upphugget efter avverkning i egen regi. Vissa mindre kvantiteter virke utlämnas för skilda ändamål, och dessutom förekommer en obetydlig försågning, främst för verkets eget byggnadsbehov.

Virke, som skall säljas på rot, utbjudes i regel i första hand på kronoskogsauktionerna på hösten. Skulle godtagbara priser inte uppnås vid auktion på vissa rotposter, utbjudes dessa därefter genom infordrande av anbud, ofta tillsammans med andra smärre poster, som inte utbjudits på auktionerna. Rotförsäljningarna, som för 50 år sedan dominerade med 90 % av allt virke, har successivt minskat i omfattning och utgjorde 1962 endast 19 %. Det oaktat tilldrar sig kronoskogsauktionerna fortfarande ett stort intresse på virkesmarknaden såsom mätare på tendensen i prisutvecklingen varje säsong.

Med den förut omnämnda utvecklingen från rotförsäljningar till större andel upphugget virke har relationerna mellan de olika försäljningssätten under åren 1960, 1961 och 1962 varit följande för distriktsgrupperna:

Distriktsgrupp	Sålt på rot		Sålt upphugget		S:a 1000 m ³ sk
	1000 m ³ sk	%	1000 m ³ sk	%	
<i>År 1960</i>					
I	417	19	1807	81	2224
II	419	19	1785	81	2204
III	820	34	1608	66	2428
S:a	1656	24	5200	76	6856
<i>År 1961</i>					
I	351	16	1885	84	2236
II	261	13	1780	87	2041
III	673	30	1541	70	2214
S:a	1285	21	5206	79	6491
<i>År 1962</i>					
I	323	15	1882	85	2205
II	295	13	1904	87	2199
III	619	29	1543	71	2162
S:a	1237	19	5329	81	6566

Det framgår av sammanställningen, att förskjutningen mot ökad andel upphugget virke i försäljningarna är mest markerad i de norra distrikten, grupp I och II, medan rotförsäljningarnas andel är större inom Bergslags- och sydligare distrikt i grupp III.

Resultaten av rotförsäljningarna på auktion och genom infordrande av anbud redovisas här nedan för åren 1957—62.

Distrikt	År	Sålt 1000 m ³ sk	m ³ sk/ träd	Försäljningssumma	
				1000 kr.	kr./m ³ sk
Gävle—Dala och nordligare, grupp I och II	1957	591	0,16	15345	26,0
	1958	265	0,18	6393	24,1
	1959	501	0,18	13222	26,4
	1960	566	0,17	16886	29,8
	1961	371	0,18	10917	29,4
	1962	432	0,18	9436	21,8
Bergslags- och sydligare grupp III	1957	745	0,32	36704	49,3
	1958	510	0,37	21053	41,3
	1959	691	0,38	33024	47,8
	1960	694	0,38	35895	51,7
	1961	633	0,36	30721	48,6
	1962	573	0,35	23697	41,4

De av naturliga betingelser beroende skillnaderna i dimensionssammansättning, avsättningsläge och utdrivningskostnader avspeglar sig, som synes, i de erhållna priserna per m³ sk i de nordliga, resp. sydliga distrikten. Därjämte påverkas rotpriserna söderut i viss mån av den i allmänhet större konkurrensen om det grova kvalitetsvirket från kronoskogarna.

För säsongens rotposter lämnas köparna mot godtagbar säkerhet kredit till den 15/8 året därpå utom i de tre södra distrikten, där betalningstiden är den 15/6. Desutom kan mot ränta och säkerhet lämnas betalningsansånd för viss del av köpeskillingen.

Det upphuggna virket försäljes till stor del under hand efter förhandlingar med större köpare eller sammanslutningar av köpare och i övrigt efter infordrande av anbud. Till Statens Skogsindustrier, som är domänverkets största köpare, har leveranserna under de senare åren uppgått till 20 à 30 procent av hela fångsten upphugget virke.

Ifråga om betalning för upphugget virke följer domänverket i stort sett den i branschen gängse kutymen. Sålunda är betalningsdagen för till leveransplats framkört virke 30 dagar efter inmätning, då leveransen fullgjorts.

Beträffande priserna för de olika sortimenten uppnås domänverket i regel utöver priserna för virke från enskilda skogar vissa tillägg, såsom provision, kvantitetstillägg m. m. samt på senare år räntegottgörelse för lämnade krediter.

9. Ekonomiska förhållanden

Redovisningsmässigt har domänstyrelsen att svara för förvaltningen av *domänfondens kapital*, som enligt grunderna för bokslutet där upptagits till följande belopp vid 1962 års utgång:

Fastigheter		314 658 592 kr.
Inventarier		1 »
Aktier i Hjälmare kanal och slussverks A/B		3 000 000 »
Markfonden		
Kontant	30 954 993 kr.	
Fordringar hos köpare av kronoegendomar och -lägenheter	9 147 802 »	40 102 795 »
Flottledsfonden		1 774 684 »
Rörelsekapitalet		23 187 366 »
		<hr/>
		Summa 382 723 438 kr.

Den s. k. förnyelsefonden för återväxtkostnader m. m., bildad av driftsmedel och som uppgick till 34 846 091 kr., redovisas under diverse medel i balansräkningen å sid 53.

Den stora kapitaltillgången, fastigheterna, upptages här enligt särskilda föreskrifter med 1937 års utgående huvudboksvärde med tillägg eller avdrag för därefter inträffade förändringar genom köp, försäljningar eller överlåtelser av fastigheter. Taxeringsvärdena för domänfondens fastighetsbestånd vid 1962 års slut voro, i milj. kr., följande:

Skogsförvaltningen	Milj. kr.
Skogsdomänerna	1 331,2
Nationalparkerna	0,5
Maskinst. och virkesmagasin	0,8
	<hr/>
Summa	1 332,5
Jordbruksförvaltningen	
Jordbruksdomänerna m. m.	170,8
	<hr/>
Totalsumma	1 503,3

Skogstillgångarnas taxeringsvärde uppgick till något över 600 milj. kr. före 1957 års allmänna fastighetstaxering, då värdet mer än fördubblades. Inom domänverket anses den nuvarande värdenivån vara för hög i Norrland, framför allt i de inre delarna, men å andra sidan låg i de sydliga delarna av landet.

Av de i redovisningssystemet ingående fonderna äro markfonden och förnyelsefonden av större betydelse.

Markfonden, som bildades i samband med domänfondens inrättande (år 1912), tillföres köpeskillingar för försålda kronoegendomar eller -lägenheter jämte räntor på utestående fordringar för sådana köpeskillingar.

Balansräkning

31/12 1962.

TILLGÅNGAR	Milj. kr.	Milj. kr.
Fastigheter		314,6
Inventarier och förråd (virkeslager m. m.):		
Inventarier	—	
Förråd (virkeslager m. m.)	24,8	24,8
Aktier		3,4
Förskott:		
Förskotterade utgifter å riksstatsanslag	7,4	
Förskott å flottledsfonden	1,2	8,6
Övriga fordringar:		
Utlånade medel	3,6	
Virkesköpare m. fl.	53,2	
Utestående avräkningar	10,5	
Köpare av kronoegendomar och -lägenheter	9,2	
I flottleder	1,8	
Övriga fonders medel	4,0	82,3
Kontant behållning eller inestående i bank		24,1
Totalsumma		457,8
SKULDER		
Domänverkets fond:		
Markfonden	40,1	
Flottledsfonden	1,8	
Rörelsekapitalet	23,2	
Övriga kapitalmedel	317,6	
Överskott att inleverera	19,7	402,4
Diverse medel:		
Förnyelsefonden för återväxtkostnader	34,8	
Medel till inköp av mark av naturvetenskapligt värde	0,3	
Lånefonder	6,3	
Inteckningslån	—	41,4
Skulder hos andra myndigheter		0,3
Övriga skulder:		
Övriga fonders medel	5,7	
Diverse	8,0	13,7
Totalsumma		457,8

Vid 1962 års utgång uppgick markfonden till 40,1 milj. kr. Fondens disponibla medel skall användas till inköp för domänfondens räkning av skogsbärande eller till skogsbörd tjänlig mark. Av fondmedlen bestrides även kostnader i samband med inköp och försäljning av mark, såsom värderings- och lantmäterikostnader.

Förnyelsefonden för återväxtkostnader m. m. utgöres av för ändamålet avsatta driftsmedel, första gången år 1917. Enligt nu gällande bestämmelser, fastställda av 1950 års riksdag, skall Kungl. Maj:t för varje år

bestämna om den procent av skogsmedlens bruttoinkomst, som skall avsättas till förnyelsefonden. Sedan år 1950 har denna procentsats varje år fastställts till 12 procent.

Ur förnyelsefonden bestridas alltsedan dess inrättande 1917 kostnaderna för skogsodling, hägnad och plantskogsvård samt skogsdikning och från 1932 även kostnaderna för nybyggnad av vägar. Fr. o. m. 1950 svarar fonden för nydikning, medan dikesunderhåll utgör vanlig driftskostnad. Fondens storlek och förändringarna under åren 1950—62 redovisas nedan (milj. kr.):

År	Avsättning	Återväxt- kostnader m. m.	Behållning
1950	17,2	12,9	16,1
1951	28,1	13,6	30,6
1952	31,9	23,6	38,9
1953	26,8	28,9	36,8
1954	34,9	29,0	42,7
1955	34,7	29,5	47,9
1956	32,0	32,4	47,5
1957	34,6	35,9	46,2
1958	33,1	39,2	40,1
1959	30,0	37,6	32,5
1960	37,9	35,7	34,8
1961	40,5	38,4	36,9
1962	40,4	42,5	34,8

Kostnader för tillgångarnas förbättrande, även de som inte bestridas ur förnyelsefonden, t. ex. kostnader för byggnader samt för maskiner och inventarier, avskrivs i bokföringen omedelbart. Då dessa kostnader inte företer större växlingar, påverkar detta förfarande inte nämnvärt de årliga resultaten. — Virkeslagret redovisas i bokslutet efter bokföringsmässiga grunder.

a. Resultatsredovisning

Inkomster, utgifter och överskott för domänverket under åren 1953—62 ha varit följande, i milj. kr.:

År	Salderade belopp av		Överskott	
	inkomster	utgifter	Totalt	% av brutto
1953	245,2	212,4	32,8	13
1954	315,1	237,6	77,5	25
1955	310,9	246,7	64,2	21
1956	295,7	261,5	34,2	12
1957	318,4	282,0	36,4	11
1958	302,3	292,8	9,5	3
1959	290,9	267,9	23,0	8
1960	343,0	291,1	51,9	15
1961	367,0	322,4	44,6	12
1962	377,4	357,7	19,7	5
S:a 1953—1962	3 165,9	2 772,1	393,8	12

Distrikt	Virkes- uttag i 1 000 m ³ sk per år	Inkomster och lager- förändring- ar i milj. kr per år	Utgifter i milj. kr. per år					Avkastning		
			Investering (diken, byggn., vä- gar, invent.)	Avverk- ning	Skogs- odling, plant- vård etc.	Admi- nistra- tion	Underhåll (diken, byggn., vä- gar, invent., skatter m.m.)	Summa utgifter	Total, milj. kr. per år	Kr per m ³ sk
<i>Medeltal för år 1951—55</i>										
Ö. o. N. Norrbotten, Skellefteå	1 883	83,9	8,6	38,7	6,8	6,1	8,5	68,7	15,2	8,07
Umeå, Mell. Norrlands och Gävle-Dala	1 692	81,7	9,4	31,6	4,0	6,9	10,7	62,6	19,1	11,28
Bergslags, Östra, Västra och Södra	1 942	104,2	10,7	20,9	3,5	9,3	19,4	63,8	40,4	20,8
<i>Medeltal för år 1956—60</i>										
Ö. och N. Norrbotten, Skellefteå	2 195	91,4	8,8	59,2	9,7	8,3	8,4	94,4	-3,0	-1,37
Umeå, Mell. Norrlands och Gävle-Dala	1 966	87,4	9,8	46,8	7,5	9,2	11,2	84,5	2,9	1,48
Bergslags, Östra, Västra och Södra	2 315	113,8	9,0	31,5	6,4	13,3	23,9	84,1	29,7	12,83
<i>År 1961</i>										
Ö. och N. Norrbotten, Skellefteå	2 356	114,4	8,2	63,7	9,9	9,7	11,9	103,4	11,0	4,67
Umeå, Sollefteå, Öster- sund och Gävle-Dala	2 157	112,9	9,9	58,8	8,0	11,5	15,6	103,8	9,1	4,22
Bergslags, Östra, Västra och Södra	2 288	126,4	8,8	36,7	7,9	15,9	29,8	99,1	27,3	11,93
<i>År 1962</i>										
Ö. och N. Norrbotten, Skellefteå	2 322	119,2	8,4	72,0	13,0	10,4	14,9	118,7	0,5	0,21
Umeå, Sollefteå, Öster- sund och Gävle-Dala	2 320	122,5	9,5	69,2	9,0	13,1	17,4	118,2	4,3	1,84
Bergslags, Östra, Västra och Södra	2 243	121,8	8,6	39,9	8,1	18,1	32,8	107,5	14,3	6,39

I bokföringens inkomster och utgifter ingår stora belopp, utgörande överföringar mellan olika rörelsegränar, främst reviren och virkesmagasinen, inom förnyelsefonden samt vissa omföringar. De bokförda inkomsterna och utgifterna har i sammanställningen här ovan minskats med sådana omföringsbelopp.

Överskottens växlingar under 10-årsperioden beror huvudsakligen på virkesuttagen och de konjunkturbetonade virkespriserna samt kostnadsutvecklingen. Resultatsutvecklingen under perioden har varit ogynnsam; den samtida penningvärdeförsämringen, mätt genom stegringen i konsumentprisindex, har utgjort 33 %.

Driftsresultaten för statsskogarna, det väsentliga förvaltningsobjektet, har sammanställts och fördelats på de i produktionshänseende tämligen likartade distriktsgrupperna, dels i medeltal för åren 1951—55 och 1956—60, dels för åren 1961 och 1962 i tabell 6. Medan perioden 1951—55 inrymmer Koreakrisens verkningar, framgår den nyss nämnda ogynnsamma utvecklingen av resultaten för åren 1955—60. En viss återhämtning skedde dock 1960, liksom under det särskilt redovisade året, 1961, som dock följts av ett sämre resultat för år 1962.

En jämförelse mellan de båda 5-årsperioderna och 1962 är belysande för skogsnäringens allmänna konjunkturkänslighet. Denna blir givetvis störst inom områden, där skogsbruket normalt ger den lägsta avkastningen. Inträffade marknadsförsämringar i slutet av 1950-talet har också hårdast drabbat de norra distrikten, där t. o. m. förlustresultat redovisas i medeltal för hela perioden 1956—60.

b) *Inkomst- och kostnadsutveckling.*

Från domänverkets årsberättelser återges i tab. 7 och 8 uppgifter om virkespriser och omkostnader i genomsnitt för åren 1953—62, allt i kr. per m³ sk, d. v. s. kubikmeter fast mått inkl. bark.

Beträffande försäljningspriserna i tab. 7, kol. 1 och 2 bör beaktas, att upphugget virke redovisas på leveransåret men rotposterna på försäljningsåret.

I tab. 7, kol. 3 anges rånetto för träd å rot, som utgör försäljningspriset i kol. 2 med avdrag av kostnaderna för de sålda posternas utsyning och stämpling. Motsvarande rånetto för upphugget virke i kol. 4 utgör försäljningspriset i kol. 1 med avdrag av avverkningskostnaderna. I tab. 7, kol. 5 redovisas rånettot för allt virke (rotposter + upphugget) och i kol. 6 behållning eller avkastning, sedan de allmänna omkostnaderna frändragits rånettot i kol. 5.

I tab. 8 redovisas omkostnaderna, utom de i tab. 9 angivna kostnaderna för avverkning, d. v. s. för administration och för tillgångarnas förbättrande (nydikning, nybyggnad av vägar, nybyggnader och nyanskaffning av

inventarier). Resterande övriga kostnader i kol. 4 utgöres av kostnaderna för tillgångarnas underhåll (diken, vägar, byggnader, inventarier, skogsodling m. m. skogsindelning) skatter och vissa gemensamma utgifter.

TABELL 7.

Försäljningspris och ekonomiskt utbyte från kronans skogar under åren 1953—1962. Källa: SOS Domänverket

År	1.	2.	3.	4.	5.	6.
	Försäljningspris upphugget virke kr/m ³ sk	Försäljningspris träd å rot kr/m ³ sk	Rånnetto för träd å rot kr/m ³ sk	Rånnetto för upphugget virke kr/m ³ sk	Rånnetto för upphugget + rotposter kr/m ³ sk	Behållning eller avkastning kr/m ³ sk
1953	46,39	36,36	35,12	19,91	25,68	7,07
1954	49,35	39,18	37,97	23,27	27,76	11,84
1955	51,08	39,76	38,49	23,86	28,37	11,38
1956	54,19	31,73	30,47	23,97	25,70	5,29
1957	50,38	33,08	32,03	19,54	23,17	5,53
1958	49,47	28,29	26,88	18,63	20,10	1,57
1959	43,77	32,60	31,59	13,26	18,35	1,82
1960	48,54	35,95	34,85	19,80	23,38	7,75
1961	55,65	35,75	34,47	24,51	26,45	6,97
1962	55,89	28,70	27,35	23,68	24,36	2,78

Anm. Måttenheten är kronor per kubikmeter fast mått inkl. bark.

Rånnetto för träd å rot = försäljningspriset för träd å rot minus kostnaderna för utsynning och stämpling.

Rånnetto för upphugget virke = försäljningspriset för upphugget virke minus avverknings- och transportkostnader samt utsynning och stämpling.

TABELL 8.

Administrations-, investerings- och övriga kostnader under åren 1953—1962.

1	2	3	4
År	Administrationskostnader kr/m ³ sk	Investeringskostnader kr/m ³ sk	Övriga kostnader kr/m ³ sk
1953	4,45	5,91	9,66
1954	3,74	4,82	8,58
1955	4,14	4,87	9,41
1956	1,65	5,56	11,80
1957	4,40	5,02	9,76
1958	4,94	4,34	10,97
1959	4,99	3,65	9,71
1960	8,81	3,00	9,87
1961	5,46	3,95	12,21
1962	6,04	3,86	13,82

Anm. 1. I kol. 2 anges administrationskostnaderna för domänstyrelsen samt för den lokala personalen inkl. överjägmästarna.

2. I kol. 4, övriga kostnader, redovisas sammanförda kostnaderna för tillgångarnas underhåll (diken, vägar, byggnader, inventarier, skogsodling m. m., skogsindelning), skatter samt vissa gemensamma utgifter.

Ifråga om inkomstsidan kan väl fastslås, att möjligheterna till inkomstförbättringar genom ökade virkesuttag äro mycket begränsade enligt gällande planer. Med hänsyn härtill och till den förut nämnda stora konjunkturkänsligheten kan försäljningspolitiken ställas inför ökade krav på virkesutbudens anpassning till efterfrågan, vilket skulle kunna motivera i princip något större variationer i avverkningarna för att bästa möjliga ekonomiska resultat skall kunna uppnås.

På utgiftssidan är den stora posten avverknings- och transportkostnader. Utvecklingen under senare år visar på en hög grad av stabilitet i kostnaderna per m³ sk. Om man bortser från transportkostnadernas variationer och alltså renodlar kostnaderna på själva avverkningsplatsen, får man för de skilda distrikten och åren 1956—62 den utveckling, som tab. 9 här nedan utvisar. Av denna framgår, att kostnaderna per m³ sk för huggning och körning samt aptering, tumning m. m. kunnat hållas väl nere i Norrland medan de ökats något inom Dalarna och de sydliga distrikten. Mot bakgrund av det förhållandet, att skogsarbetarnas normala dagsförtjänster enligt socialstyrelsens beräkningar voro i genomsnitt säsongen 1955/56 för huggare 36 kr. och för körare 60 kr. mot för huggare 54 kr. och för körare 85 kr. under säsongen 1961/62, får tabellens siffermaterial anses åskådliggöra en mycket betydande rationaliseringseffekt inom detta viktiga kostnadsområde.

Det senast kända resultatet för det svaga året 1962 har på sid. 59 sammanställts med utgångspunkt från netto i kr. pr m³ sk för distriktsgrupper. Resultaten för distriktsgrupperna 1962 belyser den normala tendensen med stigande avkastning från norr mot söder.

TABELL 9.

Kostnaderna för huggning, körning, aptering, tumning m. m.¹⁾ kr/m³ sk.

Distrikt	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1956/62
Övre Norrbotten	20: 31	19: 95	18: 18	18: 66	17: 61	18: 72	17: 88	— 2: 43
Nedre Norrbotten	21: 72	20: 43	19: 79	17: 83	17: 25	18: 25	17: 89	— 3: 83
Skellefteå	19: 27	18: 65	18: 81	17: 54	17: 81	17: 79	16: 30	— 2: 97
Umeå	20: 78	20: 88	20: 23	17: 87	18: 03	19: 10	18: 50	— 2: 28
Mell. Norrlands	21: 39	19: 22	19: 85	18: 67	18: 36			
Sollefteå						18: 94	18: 73	
Östersunds						21: 59	24: 22	
Gävle-Dala	19: 35	19: 43	19: 53	18: 01	18: 55	18: 40	20: 32	+ 0: 97
Bergslags	17: 64	19: 16	20: 11	20: 16	19: 15	20: 49	21: 89	+ 4: 25
Östra	15: 51	15: 87	16: 40	15: 62	14: 93	17: 34	18: 44	+ 2: 93
Västra	15: 88	16: 51	17: 04	16: 90	16: 49	18: 05	19: 50	+ 3: 62
Södra	14: 41	15: 66	16: 14	15: 81	16: 10	16: 75	18: 38	+ 3: 97
Hela landet	19: 22	19: 07	19: 33	18: 04	17: 69	18: 77	19: 01	— 0: 21

¹⁾ Här ingår aptering, tillsyn, förmän, brossling, lunning, lastning, upplags- och vältplatser, tumning.

De egentliga administrationskostnaderna för lokalförvaltningen och domänstyrelsen har här sammanställts med de under rubriken »gemensamma» redovisade kostnader. Dessa utgöras till större delen av pensioner samt pensions- och sjukförsäkringsavgifter för tjänstemän och arbetare. De fördelas — liksom kostnaderna för domänstyrelsen — efter vissa grunder, på distrikt efter visst avkastningsvärde och inom distrikten på reviren efter taxeringsvärde. Fördelningens inverkan på revir- och distriktsresultat får större betydelse i samma mån som dessa kostnadsposter blir relativt stora, vilket framgår vid en jämförelse av relationen mellan delposterna för direkta resp. fördelade kostnader inom de olika, särskilda områdena av landet.

	Grupp I Övre o. Nedre Norrbotten, Skellefteå kr./m ³ sk	Grupp II Umeå, Sollef- teå, Öster- sunds och Gävle-Dala kr./m ³ sk	Grupp III Bergslags, Östra, Västra och Södra kr./m ³ sk	Hela landet kr./m ³ sk
Resultatposter				
Rånetto av allt virke, å rot och upphugget	18,83	21,54	33,02	24,36
Arrenden m. m.	1,50	1,46	3,49	2,14
S:a	20,33	22,99	36,51	26,50
Avgående poster				
Skogsodling m. m.	5,60	3,87	3,61	4,37
Tillgångarnas förbättrande underhåll och diverse	3,62	4,11	3,84	3,86
Skatter	1,83	2,54	4,44	2,92
	2,35	1,78	3,12	2,41
S:a exkl. adm. m. m.	13,40	12,30	15,00	13,55
Administration m. m.				
Lokala kostnader	3,84	4,71	5,96	4,82
Fördelade centrala kostnader				
Domänstyrelsen	0,66	0,94	2,09	1,22
Gemensamma kostnader	2,22	3,20	7,07	4,13
S:a administration m. m.	6,72	8,85	15,12	10,17
S:a avgående poster	20,12	21,15	30,12	23,72
Nettoavkastning	0,21	1,84	6,39	2,78
Avverkning i milj. m ³ sk	2,322	2,320	2,243	6,885

c) Skatteförhållanden

Enligt kommunalskattelagen har domänverket att erlægga kommunalskatter för i verksamheten utnyttjad fast egendom och inkomst därav samt av rörelse. Därjämte erlägges skogsvårdsavgift på skogarnas taxeringsvärden. Statlig inkomst- och förmögenhetsskatt åvilar icke domänverket.

De i domänverkets redovisning tillämpade principerna med omedelbar avskrivning av gjorda investeringar kan givetvis inte påverka beskatt-

ningen. För detta ändamål göres särskilda beräkningar av årliga normala avskrivningar enligt härför gällande grunder.

d) Några lönsamhetssynpunkter

Inom statsskogsbruket innebär det samhällsekonomiska kravet på jämn avkastning en realitet att taga hänsyn till, när det gäller Norrland och Dalarna. I praktiken följer härav åtgärder, som motverkar en i och för sig naturlig anpassning av driften efter konjunkturerna. På sikt och i genomsnitt är detta icke ägnat att leda till så stort ekonomiskt utbyte som eljest skulle kunna utvinnas.

Det mycket omfattande Norrlandsprogrammet medför under den tid som erfordras för dess nödvändiga fullföljande en extra belastning. Med hänsyn till de nödvändiga och svåra forskningsuppgifter, som förestår, innan vägar kan anvisas att praktiskt-ekonomiskt lösa återväxtfrågorna inom de stora, svärföringrade områdena är det sannolikt, att dessa förhållanden för rätt avsevärd tid framåt medför större svårigheter och kostnader än man vanligtvis behöver räkna med inom vårt lands skogsbruk.

Liksom beträffande återväxtåtgärderna äro investeringar av skilda slag, vägar, byggnader etc. mera betungande i det svagt producerande skogsbruket i Norrland än i trakter med gynnsammare, naturliga produktionsbetingelser. Även driftskostnaderna påverkas i samma riktning. Den klena bestockningen och de långa avstånden verka relativt sett fördyrande på varje insats av arbetare och tjänstemän.

De här för Norrland och övre Dalarna, d. v. s. för huvudparten av statsskogarna, speciella förhållandena måste alltid utgöra bakgrunden ifråga om de krav, som rimligen kan ställas på statsskogarnas skötsel med syfte att uppnå bästa möjliga ekonomiska utbyte.

10. Markinköp, markförsäljning och arrendering

Genom markinköp har statsskogarna under årens lopp tillförts betydande arealer. I de stora förvärven från åren 1889—1916 ingick ett antal större bruksskogar, och liknande köp gjordes 1924, 1934 och 1947, varigenom den sammanlagda arealen inköpta bruksskogar utgör c:a 250 000 hektar, varav 3/5 ligger i Örebro och Västmanlands län. Markinköpens omfattning och köpeskillingar redovisas sålunda:

	Markinköp ha	Köpeskilling Milj. kr.
Under åren 1875—1955	636 340	110,0
» » 1956—1960	22 247	25,5
» år 1961	12 025	18,9
» » 1962	10 276	16,0
S:a	680 888	170,4

Som synes har priserna på skogsegendomar under senare år varit väsentligt högre än för de tidigare förvärven, främst beroende på penningvärdets fall men också på en viss realvärdestegring hittills för skogstillgångar.

Inköpsverksamheten avser främst relativt stora skogskomplex, men även mindre objekt inom eller intill befintliga kronoparker av intresse för arrondering. Dessutom kan inköp av mindre skogsfastigheter komma ifråga, då de inte utgör familjejordbruk och inte heller erfordras i lantbruksnämndernas rationaliseringsverksamhet. I princip är det skogsmarker i södra och mellersta Sverige, som inköpen avser; i Norrland förekommer i regel endast arronderingsköp till det redan stora markinnehavet.

Den samtidiga markförsäljningen, som via markfonden ger medel till inköpen, avsåg tidigare i huvudsak jordbruksegendomar. Numera är det försäljningar av bostads- och industriområden samt ersättningar i samband med ägoutbyten, vattenregleringar, markupplåtelse för kraftledning m. m., som ger de största tillskotten. År 1962 försålde sålunda 26 jordområden om 1 010 ha för 1,5 milj. kr. mot 145 bostadsområden om 414 ha för 5,0 milj. kr., ofta till kommuner för tätortsbebyggelse. I ersättningar av nyss nämnda slag inflöt sammanlagt 6,2 milj. kr.

Behovet av en förbättrad arrondering av skogsmarken har inom domänverket gjort sig starkt gällande i samma mån som den fortgående rationaliseringen kräver stora, samlade behandlingsenheter. Med början år 1950 har omfattande markbyten ägt rum med flertalet av de stora skogsbolagen, avseende en total areal om 370 000 ha, om man lägger samman vad verket avstått och erhållit vid bytena. Under senare år har också mindre markbyten ägt rum mellan verket samt enskilda markägare och lantbruksnämnderna. Motsvarande arealer vid sådana byten uppgår f. n. till c:a 20 000 ha.

För en bredare och fylligare information om domänverket och dess arbetsförhållanden hänvisas till en av verket i november 1962 utarbetad skrift i ämnet.

B. Statlig skogsindustri

1. Anläggningarnas kapacitet och utnyttjande

AB Statens Skogsindustrier bedriver landets största sågverksrörelse och wallboardindustri samt har en betydande tillverkning av sulfatmassa, kraftliner och kraftpapper. Dessutom drives inom företaget trähus- och snickeritillverkning, en mineralullsfabrik och ett stålsandsverk. Kapaciteten vid bolagets anläggningar av skilda slag och dess utnyttjande år 1962 kan sammanfattas sålunda:

	Kapacitet vid enkelskift 1 000 stds	Tillverkning 1962 1 000 stds
<i>Ramsågverk.</i>		
I Norrbotten Sesarö, Båtskärsnäs, Karlsborg och Lövholmen	62	61,1
I Mellansverige Saxviken, Horndal, Skinnskat- teberg, Valåsen och Laxå	55	55,7
	S:a 117	116,8

Vid varje sågverk finns anläggning för sågtimrets barkning. Samtliga verk utom Sesarö är försedda med anordningar för artificiell torkning av det sågade virket. Kapaciteten har angivits för enkelskift; genom tillfällig tvåskiftskörning vid enstaka verk beräknas tillverkningen år 1963 komma att uppgå till 120.000 stds.

	Kapacitet vid kontinuerlig drift 1 000 ton	Tillverkning 1962 1 000 ton
<i>Wallboardfabriker.</i> (för hård board)		
Lövholmen	52	50,8
Skinnskatteberg	84	81,5
	S:a 136	132,3

	Kapacitet vid kontinuerlig drift 1 000 ton	Tillverkning 1962 1 000 ton
<i>Cellulosafabriker och pappersbruk</i>		
Karlsborgs Bruk		
blekt cellulosa	55	51,8
oblekt cellulosa	3*)	10,5
kraftpapper (inkl. kraftliner)	60	53,0
	S:a cellulosa och papper för avsalu	116,3
	S:a pumpmassa i sulfatfabriken	122,9

Lövholmen		
oblekt cellulosa för avsalu	20	—
kraftliner	110	—
Anläggningen i Lövholmen uppfördes åren 1960—62 och togs i bruk under första kvartalet 1963.		

	Tillverkning 1962 Milj. kr.
<i>Trähus- och snickerifabrik</i>	
Horndal	
snickerier	5,0
trähus	1,4
Snickerierna utgöres av dörrar, skåpluckor, boardlamell och fanerad board. Trähus-tillverkningen har bedrivits sedan 1938.	

	Kapacitet vid intermittent drift 1 000 ton	Tillverkning 1962 1 000 ton
<i>Mineralullsfabrik.</i>		
Laxå	13	13,2

*) Kapaciteten oblekt cellulosa stiger (upp till 15.000 ton) vid ofullständigt kapacitetsutnyttjande i pappersbruket och vid tillverkning av blekt papper.

	Kapacitet vid enkelskift 1 000 ton	Tillverkning 1962 1 000 ton
<i>Stålsandsverk</i>		
Laxå	5	4,4

2. Råvaruförsörjningen

Då Statens Skogsindustrier skildes från domänverket 1957, upprättades enligt statsmakternas direktiv ett långsiktigt avtal — på 10 år — mellan företagen, avseende normala årliga virkeskvantiteter för leverans från domänverket. Avtalet ifråga upptog nedan angivna kvantiteter sågtimmer och massaved.

För verken i Norrland: Sågtimmer 21,0 milj. f³tr.

Sulfatved 18,0 » »

För sågverken i Mellansverige: Sågtimmer 9,4 milj. f³to.

Av Statens Skogsindustriers råvarubehov utgjorde nämnda avtalskvantiteter 1957 i Norrland en täckning av 92 % för sågtimmer och 100 % för sulfatved samt i Mellansverige en täckning av 78 % för sågtimmer. Totalt innebar detta en råvaruförsörjning till 91 % med virke från domänverket.

Bestämningen av de årliga kvantiteterna har skett efter kontakter och förhandlingar i samband med kontraktsteckning för resp. år, varvid vissa jämkningar gjorts i de normala årskvantiteterna.

Utfallet av virkesleveranserna under avtalstiden hittills har varit följande.

Säsong	I Norrland milj. f ³ tr		I Mellansverige milj. f ³ to
	Sågtimmer	Massaved ¹⁾	Sågtimmer
1957/58	21,6	19,2	7,8
1958/59	15,6	14,5	7,6
1959/60	19,5	8,0	9,3
1960/61	19,4	17,6	7,8
1961/62	18,8	19,9	7,8
1962/63 (beräkn.)	15,0	28,1	9,6

Den ökade leveransen av massaved under säsongen 1962/63 är betingad av den nya anläggningen i Lövholmen. Därmed kommer i fortsättningen behovet av massaved för Statens Skogsindustrier i Norrbotten att i runt tal fördubblas. Med hänsyn främst till detta nya försörjningsläge är det nödvändigt att göra en därav betingad justering i nuvarande ramavtals normala kvantiteter. Utgångsläget härför belyses dels av uppgifter från Statens Skogsindustrier om anläggningarnas råvarubehov och dess täckning, dels av inom Domänstyrelsen gjorda preliminära beräkningar av virkesleveranserna som prognos för säsongen 1964/65. En sammanställning av nämnda beräkningar för Norrland, resp. mellersta Sverige, visar följande.

¹⁾ Sulfat- och sulfitved.

Norrland.

Råvarubehovet har av Statens Skogsindustrier angivits vara:

För sågverken	22,0 milj. f ³ tr sågtimmer
För fiberindustrien	38,0 » » barrmassaved samt
	1,0 » » lövmassaved

Enligt domänstyrelsens prognos, som av styrelsen bedömes väl motsvara den sannolika utvecklingen, förutsättes en total minskning i uttagen med 2—3 % i Norrland i förhållande till uttagen under de fem sista åren, varvid en större minskning i Norrbotten kompenseras med någon ökning i Sollefteå och Östersunds distrikt. Prognosens uppgifter om Statens Skogsindustriers beräknade andel jämföres nedan med dels de genomsnittliga leveranserna under 5-årsperioden 1958/59 — 1962/63, dels det aktuella behovet enligt bolagets bedömning.

	Sågtimmer milj. f ³ tr	Massaved, barr milj. f ³ tr
Medeltal av 1958/59—1962/63 års leveranser	17,7	17,4
Tillförsel enl. DV:s prognos	17,0	31,0
Totalbehov	22,0	38,0
Återstår att täcka	5,0	7,0

I fråga om sågtimmer motsvaras skillnaden, 5 milj. f³tr, av vad bolaget kunnat anskaffa från andra leverantörer under de senaste åren. En del av denna kvantitet har härrört från Finland. Leveranser därifrån torde för framtiden icke vara att påräkna, och bolagets möjligheter att på den enskilda svenska marknaden köpa timmer i övre Norrland torde vara tämligen begränsade. Kvantiteten kan uppskattas till 2 milj. f³tr. Enligt dessa beräkningar skulle en brist på ca 3 milj. f³tr sågtimmer uppkomma. I vad mån denna brist kan kompenseras genom omdispositioner av sågtimmer från statsskogarna i nedre Norrland kan nu ej bedömas. Klart är emellertid, att om en så avsevärd brist skulle uppstå, torde detta ge anledning till särskilda, därav betingade åtgärder inom bolaget.

Beträffande massaveden utgör skillnaden mellan totalbehovet och prognosen 7,0 milj. f³tr. Det förutsättes, att en anskaffning av ca 2 milj. f³tr massaved från enskilda leverantörer kan påräknas, vilket skulle innebära en brist på 5,0 milj. f³tr. En brist av denna storleksordning bör dock vara möjlig att utfylla genom omdisposition av kvantiteter från statsskogarna, så att det nystartade pappers bruket vid Lövhölmén får en tillfredsställande försörjning med råvara.

Massavedssituationen kan i övrigt belysas av det förhållandet, att i domänstyrelsens avverkningsprognos räknas med totalt 32 milj. f³tr massaved av tall i de sex norra distrikten. Därav följer att vissa kvantiteter massaved av gran måste ingå i leveranserna, sannolikt i betydande omfattning.

Mellansverige

För sågverken i Mellansverige upptar ramavtalet en årlig tillförsel från statsskogarna av 9,4 milj. f³to sågtimmer. Under 5-årsperioden 1958/59—1962/63 har domänverkets leveranser till dessa sågverk i medeltal årligen uppgått till 8,3 milj. f³to, d. v. s. 1,1 milj. f³to mindre än som angavs i ramavtalet. Enligt av domänstyrelsen lämnade uppgifter om beräknade leveranser för säsongen 1964/65 skulle någon ökning av desamma inte vara att påräkna.

Det totala årliga timmerbehovet för sågverken i Mellansverige uppskattas f. n. till 14 milj. f³to. Enligt senare års anskaffning borde 5,1 milj. f³to kunna inköpas från enskilda leverantörer, vilket skulle innebära ett resterande behov från statsskogarna av 9,2 milj. f³to mot av domänstyrelsen beräknade 8,3 milj. f³to.

Den slutliga differensen mellan här relaterade beräkningar håller sig inom en marginal av 10 %. Då på marknaden för sågtimmer i Mellansverige anskaffningen bör vara lättare än i Norrland, är det sannolikt, att råvarubehovet för här berörda sågverk kommer att kunna på ett betryggande sätt tillgodoses även i fortsättningen.

3. Företagets ekonomiska ställning

Då bolaget bildades, bedömdes värdet av de anläggningar och lager, som bolaget övertog av domänverket, till i runt tal 38,6 milj. kronor. Detta inlösningspris täcktes till ett belopp av 22 milj. kronor av aktiekapital, till ett belopp av 7,4 milj. kronor genom att bolaget övertog vissa pensionsförpliktelser, som åvilade domänverket, och till ett belopp av 9,2 milj. kronor genom ett lån från domänverket. Detta sistnämnda lån grundade sig på ett uttalande i propositionen (1941: 68), enligt vilket bolaget såsom rörelsekapital skulle erhålla en rörlig förlagskredit från domänverket på högst 9,75 milj. kronor.

I samband med att de av domänverket förvärvade aktierna i Laxå Bruks Aktiebolag överläts på bolaget, sedan skogsmarken frånskilts, erhöll bolaget ett förlagslån av domänverket på 3,7 milj. kronor.

Enligt beslut vid 1953 års riksdag (prop. 1953: 1 bilaga 30) höjdes aktiekapitalet i bolaget från 22 milj. kronor till 44 milj. kronor. Samtidigt utökades domänstyrelsens rörliga kredit i riksgäldskontoret från 50 milj. kronor till 80 milj. kronor i syfte att bereda domänstyrelsen möjlighet att förse bolaget med erforderliga rörelsemedel intill ett belopp av 30 milj. kronor. Denna kredit till bolaget borde enligt departementschefens uttalande utformas så, "att ett fast grundbelopp av 20 milj. kronor ställdes till bolagets förfogande. I den mån beloppet därutöver behövde taga i anspråk domänstyrelsens rörliga kredit, borde denna del av krediten vara kortfristig och löpa med så mycket högre ränta än det fasta grundbeloppet att bolaget därigenom stimulerades att även undersöka möjligheterna på den allmänna lånemarknaden".

I syfte att konsolidera bolagets ekonomiska ställning hemställde bolaget i skrivelse den 28 november 1956, att det egna kapitalet skulle ökas med 60 milj. kronor och att samtidigt en kredit om 50 milj. kronor skulle ställas till dess förfogande. Särskilda utredningsmän hade på bolagets uppdrag gjort en bedömning av kapitalbehovet. Denna slutade vid att det förelåg ett behov av lägst 125 milj. kronor, därest det egna kapitalet ökades. Om finansieringen helt eller delvis skedde genom främmande långfristigt kapital, borde beloppet, enligt utredningsmännen, kunna sänkas. 1957 års riksdag anvisade till ny aktieteckning i bolaget ett belopp av 35 milj. kronor (prop. 1957: 117). Kapitalförstärkningen förbands med villkoret, att bolagets investeringar inte utan statsmakernas föregående prövning fick ges större omfattning än att de kunde täckas genom självfinansiering och att bolagets kortfristiga skulder kunde hållas på normal nivå. Likaså föreskrevs, att bolaget inte fick pantförskriva inteckningar i sin fasta egendom i större omfattning än Kungl. Maj:t för viss period medgivit. Riksdagsbeslutet innebar vidare, att förvaltningen av aktierna i bolaget skulle överflyttas från domänverket till statskontoret samt att bolagets lån hos domänverket till ett sammanlagt belopp av 34,55 milj. kronor skulle överföras till fonden för låneunderstöd.

Den kraftiga nedskärningen i propositionen av den av bolaget begärda kapitalökningen motiveras av departementschefen bl. a. med att stor restriktivitet måste iakttagas i fråga om såväl investeringar som kreditgivning med hänsyn till det allmänna ekonomiska läget. Han framhåller sålunda i avslutning härtill, att bolagets yrkanden om kapitaltillskott "icke är förenliga med den för närvarande eftersträfvade ekonomiska återhållsamheten".

Vid 1959 års riksdag beslöts, som framgått av det föregående, det i statsverkspropositionen redovisade projektet för utbyggnad av bolagets anläggningar i Piteå med massafabrik och pappersbruk. Dessa investeringar hade kostnadsberäknats till 120 milj. kronor. I enlighet med propositionen ökades bolagets aktiekapital detta år med 21 milj. kronor till 100 milj. kronor.

1960 och 1961 års riksdagar anvisade under fonden för låneunderstöd vid 1959 års riksdag förutsatta investeringsanslag på sammanlagt 40 milj. kronor (prop. 1960: 1 bilagor 12 och 32 samt prop. 1961: 1 bilagor 12 och 32).

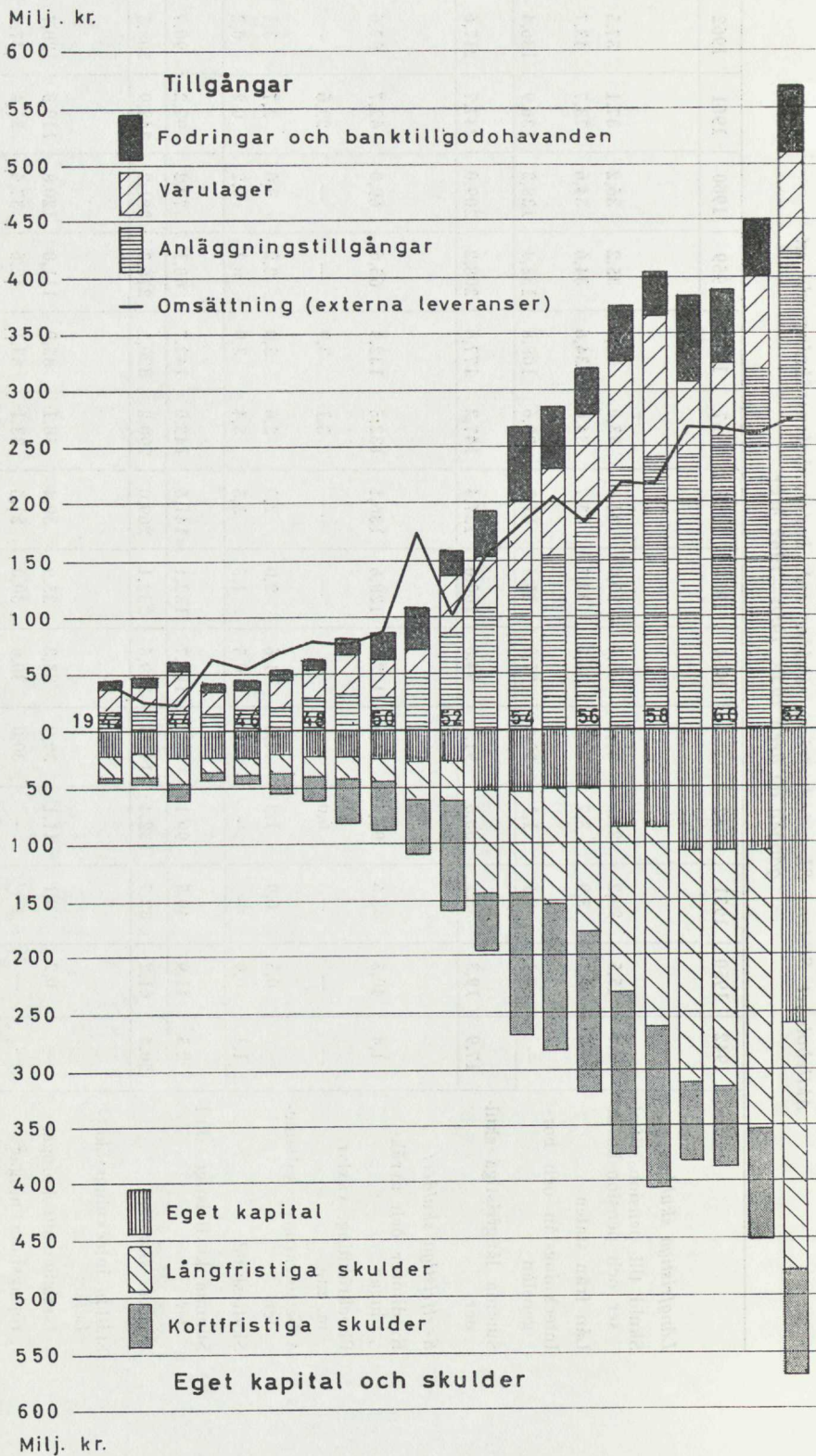
De finansieringsgrunder, som angavs vid riksdagsbeslutet 1959, har emellertid inte kunnat upprätthållas. I sin i december 1961 till Kungl. Maj:t ingivna promemoria redovisade Statens Skogsindustrier, att utbyggnaden i Piteå beräknades kosta 175 milj. kronor. Bolaget framhöll i samma skrivelse vidare, att rörelseöverskott för de närmaste åren inte kunde bedömas uppkomma i sådan grad att överhuvudtaget någon självfinansiering av Piteåanläggningen kunde anses möjlig. I anledning härav beslöt riksdagen i enlighet med propositionen (1962: 35), att återstoden av de beräknade anläggningskostnaderna i runt tal 115 milj. kronor samt bolagets behov av ökat rörelsekapital intill ett belopp av 15 milj. kronor skulle täckas genom ökning av aktiekapitalet med 130 milj. kronor. Vidare beslöts, att av bolagets

TABELL 10.

Aktiebolaget Statens Skogsindustriers skulder enl. koncernbalansräkning vid utgången av åren 1942, 1950—1962 Mkr

	1942	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962
<i>Långfristiga skulder:</i>														
Skuld till pensionsstiftelser och pensionskassa	8,4	15,5	29,2	28,5	29,2	30,1	30,9	31,8	33,0	34,0	35,2	36,2	37,1	37,5
Lån från staten	9,5	3,7	3,9	3,7	33,7	33,7	33,7	33,7	34,6	34,6	34,6	34,6	73,7	43,7
Inteckningstån och borgenslån	—	0,1	0,1	1,1	28,8	31,0	35,4	61,9	79,6	108,8	138,4	138,2	136,9	136,4
Summa långfristiga skulder	17,9	19,3	33,2	33,3	91,7	94,8	100,0	127,4	147,2	177,4	208,2	209,0	247,7	217,6
<i>Kortfristiga skulder:</i>														
Kreditorer och avräkningar	1,4	40,5	48,6	91,9	44,6	122,6	128,6	136,1	132,5	132,9	65,6	69,0	62,7	87,6
Checkräkning, växlar, m. m.	—	—	—	6,0	—	—	—	—	3,1	3,9	—	—	29,6	—
Arbetstagarnas skattemedel	—	0,5	0,9	1,2	1,3	1,6	2,0	2,0	2,0	2,0	2,2	3,0	2,7	3,1
Skatteskuld	1,1	0,9	—	—	3,9	0,5	1,5	3,5	5,4	3,9	0,3	0,2	0,2	0,2
Summa kortfristiga skulder	2,5	41,9	49,5	99,1	49,8	124,7	132,1	141,6	143,0	142,7	68,1	72,2	95,2	90,9
Summa skulder	20,4	61,2	82,7	132,4	141,5	219,5	232,1	269,0	290,2	320,1	276,3	281,2	342,9	308,5
Ställda in-tecknings-säkerheter:														
fastighetsinteckningar	—	0,2	0,1	11,1	32,9	33,2	35,9	39,4	48,1	85,9	111,0	120,8	119,8	120,7
förlagsinteckningar	—	—	—	—	30,0	30,0	30,0	31,5	33,1	63,1	42,6	37,4	37,4	37,4
fartygsinteckningar	—	—	—	—	—	—	—	—	4,0	5,5	5,5	3,8	3,3	2,8

Diagram 3. Omsättning samt tillgångar, eget kapital och skulder åren 1943—1962 enligt koncernbalansräkning.

skuld till staten om sammanlagt 73,7 milj. kronor, 30 milj. kronor skulle omvandlas till aktiekapital. Därigenom kom bolagets aktiekapital att uppgå till $(100 + 130 + 30 =)$ 260 milj. kronor.

Bolagets finansiella ställning vid utgången av åren 1942—62 framgår av diagram 3 (avser koncernen). Det egna kapitalet har, som framgår av diagrammet, ökat från 22,4 milj. kronor år 1942 till 262,1 milj. kronor vid slutet av år 1962 eller med 239,7 milj. kronor, varav 238,0 milj. kronor tillförts bolaget genom nyteckningar. Som en följd av den snabba expansionen har bolagets skulder samtidigt stigit från 20,4 milj. kronor till 308,5 milj. kronor.

Skuldsumman har kontinuerligt ökat sedan 1942 med undantag för åren 1945, 1959 och 1962. År 1945 minskade skulderna med ca 25 milj. kronor huvudsakligen på grund av lagerminskningar. Skuldminskningen 1959 uppgick till ca 44 milj. kronor och möjliggjordes genom väsentliga minskningar av lagren av både råvaror och färdiga produkter. Samtidigt skedde en om-disposition av skulderna genom att kortfristiga sådana konverterades i ett långfristigt lån å 30 milj. kronor. Den därefter följande ökningen under 1960—61 var främst en följd av de omfattande nyinvesteringarna vid Lövhölmens Bruk. Effektueringen av nyssnämnda riksdagsbeslut medförde, att skuldsumman minskade under år 1962 till det ovanstående beloppet, 308,5 milj. kronor, vilken skuldsumma alltså får anses vara mycket hög.

Eftersom investeringsverksamheten under 1963 i huvudsak endast inneburit en fullbordan av tidigare planer och underlaget för självfinansiering något förbättrats, torde skuldsumman inte ha undergått någon väsentlig förändring under året. Vid bedömningen av skuldsummans storlek vid ett visst års utgång bör uppmärksammas, att bolaget under löpande år har ett säsongsmässigt finansieringsbehov med 75 å 100 milj. kronor.

Den närmare fördelningen av skulderna framgår av tabell 10, i vilken även angivits värdet på ställda in-teckningssäkerheter.

Jämfört med de övriga skogsindustriella företagen i landet var relationen mellan eget och främmande kapital t.o.m. år 1961 synnerligen ogynnsam. Som framgår av tabell 11 utgjorde det egna kapitalet under denna tid mindre än $\frac{1}{3}$ av det totala kapital som arbetade i företaget.

TABELL 11.

Eget kapital (exkl. dold reserv) i % av balansomslutningen

1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962
18	27	19	19	17	23	22	29	28	24	47

Det av 1962 års riksdag beslutade kapitaltillskottet medförde självfallet en förskjutning mot en gynnsammare fördelning mellan eget kapital och skulder. Som framgår av ovanstående tabell utgjorde det egna kapitalets andel vid utgången av nämnda år 47 procent.

4. Resultatsutvecklingen

I december 1961 överlämnade Statens Skogsindustrier till handelsministern en promemoria med utredning om bolagets ekonomi. Promemorian, som återgives i proposition nr 35/1962, innehåller en ingående analys av bolagets resultatsutveckling under åren 1958, 1959 och 1960 samt en prognos för 1961. I samverkan med bolaget har utredningen utsträckt denna analys att omfatta tiden fram till och med år 1962 samt en prognos för 1963. Vid denna penetration har samma metodik använts som vid föregående tillfälle. Så-lunda har dels för bolaget i dess helhet, dels för de olika verksamhetsgrenarna och de skilda verken sökt klarläggas i vad mån rörelseöverskotten varit tillräckliga för täckning av anläggningskapitalkostnaderna. Därvid har rörelsens bruttovinster minskats dels med beräknad ränta på det för verksamheten normala rörelsekapitalet, dels med skälig andel i centraladministrationens kostnader (inkl. pensioner och forskning). Återstoden har benämnts "bidrag till anläggningskapitalkostnader". Det sålunda framräknade "bidraget" har därefter ställts i relation till anläggningskapitalkostnaderna och angivits i procent därav. För fullgod lönsamhet erfordras uppenbarligen 100 %.

Det bör framhållas, att anläggningskapitalkostnaderna utgör summan av ränta på anläggningskapital och avskrivningar på anläggningstillgångar. Ränta på anläggningskapital har, oavsett finansieringsformen (eget eller främmande kapital), beräknats efter en räntesats av 6 %. Eftersom det i företagsekonomi är vanligt att räkna ränta på 55 à 60 % av anläggningarnas nuvärden, har denna princip följts vid beräkningen av anläggningskapital för de olika verken.

Beträffande avskrivningar på anläggningstillgångarna har inom bolaget gjorts en särskild utredning, syftande till att bedöma storleken av det aktuella årsavskrivningsbehovet med hänsyn till de olika tillgångarnas sannolika ekonomiska livslängd. Denna beräkning har baserats på tillgångarnas nuvärden.

Analysen redovisas i sammandrag i tabell 12. Det framgår att det ekonomiska resultatet av bolagets rörelse under senare år med undantag för år 1960 har varit otillräckligt för att medge full täckning av kapitalkostnaderna. Utvecklingen under de tre senaste åren har påverkats av branschens för-

TABELL 12.

	1958	1959	1960	1961	1962	1963 ¹⁾
	M kr	M kr	M kr	M kr	M kr	M kr
A. Bidrag till anläggningskapitalkostnader	13,5	27,1	33,4	14,0	5,7	15,1
Anläggningskapitalkostnader:						
Ränta på anläggningskapital	14,5	14,5	14,5	14,5	14,3	14,3
Avskrivningar	18,9	18,9	18,9	18,9	18,7	18,7
B. S:a anläggningskapitalkostnader	33,4	33,4	33,4	33,4	33,0	33,0
A i % av B ("bidragsprocent")	40,5	81,1	100,2	42,0	17,2	45,9

¹⁾ Enligt budget exkl. Lövhölmens Pappersbruk.

sämrade lönsamhetsläge och är för bolaget ekonomiskt och finansiellt besvärande.

I tabell 13 nedan har den redovisade bruttovinsten av rörelsen korrigerats med hänsyn till förändringar i lagerreserv samt kostnader och intäkter liggande utanför den ordinarie rörelsen. I tabellen har även den korrigerade bruttovinsten satts i relation till företagets leveransvärde resp. år.

TABELL 13.

		1958	1959	1960	1961	1962
Redovisad bruttovinst på rörelsen	Mkr	33,1	39,9	43,3	36,3	35,5
+ Avsättning till lagerreserv	»		4,5	7,3		
— Upplösning av lagerreserv	»	1,0				11,0
— Allm. omkostnader, forskning och pensioner	»	8,1	9,0	9,8	12,1	12,8
Korrigerad bruttovinst på rörelsen	»	24,0	35,4	40,8	24,2	11,7
Försäljningsvärde (externa leveranser)	»	218,2	269,1	268,2	264,1	276,7
Brutto — %	»	11,0	13,1	15,2	9,2	4,2

Denna uppställning visar, att förbättringen 1959—60 snabbt bröts i en markant försämring. Av intresse är att konstatera att bruttoprocenten både 1961 och 1962 var lägre än 1958 — ett i och för sig tämligen svagt skogsindustriår — trots att försäljningsvärdet både 1961 och 1962 var avsevärt högre än 1958. Detta visar styrkan i konjunkturavmattningen åren 1961—62.

Då det torde vara av stort intresse att jämföra företagets resultat med resultatet för branschen i övrigt, har med ledning av årsredovisningen motsvarande analyser gjorts för 9 av landets större privata skogsindustrieföretag.

För att jämförelsen med ASSI skall vara relevant borde för dessa företag enbart industribruttovinsten medräknas. Detta i sin tur skulle kräva en eliminering av överskotten på de båda naturtillgångarna skog och vattenkraft. Företagens redovisning är emellertid sådan att detta endast kunnat ske i tre fall ifråga om skogsvinst och i ett fall ifråga om vattenkraft.

Resultatet av dessa analyser redovisas i sammandrag i tab. 14.

TABELL 14.

	1958	1959	1960	1961	1962
Korrigerad bruttovinst	264,1	297,1	364,7	361,5	236,2
Leveransvärden	1.492,2	2.040,7	2.288,9	2.475,6	2.373,0
Brutto — %	16,5	14,6	15,9	14,6	10,0

Ovanstående sammanlagda siffror för de nio företagen inkluderar i betydande utsträckning överskott till icke känd storlek på egna skogar och vattenkraft. Den omständigheten att Assis bruttoprocent minskat mera än genomsnittet för de andra företagen är ett uttryck för att de senaste årens

minskning av skillnaden mellan produktpris och råvarukostnad givit större utslag hos ett icke skogsägande företag än hos företaget med egna naturtillgångar.

Ifråga om företagets olika verksamhetsområden kan nämnas, att cellulos- och pappersproduktionen gav ett klen resultatsutveckling under år 1958. Detta sammanhänge dels med att det var ett konjunkturmässigt svagt år och dels med att Karlsborgsfabriken i väsentliga delar var under inkörning. En förbättring inträdde under år 1959. Denna tendens förstärktes under 1960, medan de ökade råvarukostnaderna i förening med viss avmattning på cellulosa-marknaden ledde till en försämrad lönsamhet år 1961. Denna försämring skärptes under år 1962, vilket gav styrelsen anledning att i förvaltningsberättelsen karakterisera lönsamheten såsom "helt otillfredsställande". Under 1963 har en viss förbättring i branschens konjunkturläge ägt rum, varjämte rationaliseringsåtgärder nu resulterat i kostnadsänkningar vid fabriken.

För sågade trävaror har resultatutvecklingen från 1958, som var ett svagt år, varit gynnsam t. o. m. år 1960. Stegrade råvarukostnader och en hårdnande exportmarknad kännetecknade 1961. Sågverksdriften 1962 med i stort sett oförändrade rundvirkespriser och betydande prisfall på sågade varor visade resultatmässigt en stark försämring.

Företagets wallboardrörelse utvecklades gynnsamt och med tillfredsställande lönsamhet under åren 1958, 1959 och 1960, men en försämring ägde rum under 1961 på grund av dels råvarukostnadens stegring, dels produktprisernas nedgång. Under 1962 inträffade en förbättring, som präglade även innevarande år.

För bolagets mineralull- och stålsandsprodukter var ekonomin under den ifrågavarande fyraårsperioden starkt varierande. En skärpning av konkurrenssituationen inträffade åren 1960—61 i synnerhet för mineralull. Detta läge är i stort sett bestående.

5. Synpunkter på verksamhetens fortsatta bedrivande

Av det föregående har framgått att bolagets räkenskapsmässiga resultat för de senaste åren inte inneburit full täckning av kapitalkostnaderna. Det har ej medgivit utdelning till aktieägaren senare än för verksamhetsåret 1956. Därefter har resultatsredovisningen, med undantag för ett år, utmynnat i noll. Under dessa år har allt lånat kapital, inklusive lånen från staten, förräntats. Avskrivningar har gjorts, ehuru med otillräckliga belopp under några av åren. Avsättning till och upplösning av varulagerreserv har varierat, så att beloppen i stort sett motvägt varandra.

En väsentlig orsak till att bolagets ekonomi blivit mer ansträngd under denna tid än under första hälften av 1950-talet är, att relationen mellan produktpris och råvarukostnad generellt sett utvecklats ogynnsamt för skogsindustrin. Detta gällde i särskilt hög grad cellulos- och papperstillverk-

ningen. För bolagets vidkommande återverkade detta på den rörelse som bedrivs vid Karlsborgs Bruk, varigenom den successiva expansionen där åren 1950—1957 icke medfört den åsyftade lönsamhetsförbättringen för bolaget. Denna expansion i förening med annan utbyggnad och rationalisering av verksamheten under 1950-talet blev i mycket stor utsträckning lånefinansierad. Därigenom blev också räntebelastningen på bolaget hög i ett läge då skogsindustrins lönsamhet försämrades.

Det år efter 1956, då bokslutsresultatet inte var noll, var 1962, för vilket år förlust redovisades med inemot 5 milj. kronor. Därjämte meddelades i årsredovisningen att avskrivningarna var i underkant och att upplösning av varulagerreserv gjorts med 11 milj. kronor. Utredningen har inhämtat, att det skulle ha erfordrats en förbättring — genom större intäkter och/eller lägre kostnader — med minst 25 milj. kronor för att tillfredsställande avskrivningar och full förräntning, alltså även av aktiekapitalet, skulle ha möjliggjorts. Året påverkades i hög grad av den skogsindustriella konjunkturvattningen. Starka prisfall på trävaror och cellulosa, som tog sin början redan under 1961, fortsatte under 1962, medan priserna på virkesråvaran för sistnämnda år förblev i allt väsentligt oförändrad på den nivå, som nåddes efter uppgången 1960 och 1961.

För 1963 har råvarukostnaderna blivit något lägre. Vidare har en viss återhämtning inträtt för både trävaror och cellulosa. Bolagets resultat beräknas därigenom bli drygt 15 milj. kronor bättre, men avskrivningsbehovet har stigit och någon förräntning av aktiekapitalet kan inte påräknas.

Efter denna översikt över det räkenskapsmässiga resultatet bör erinras om två positiva aspekter på bolagets verksamhet, vilka icke kommer till synes i boksluten. Den ena är att statsskogarnas ekonomiska resultat påverkas i gynnsam riktning, den andra att det allmännas kostnader för arbetsförsörjningsåtgärder i Norrbotten reduceras väsentligt.

Å andra sidan är det på längre sikt önskvärt, att bolagets verksamhet ger tillfredsställande lönsamhet. I proposition nr 35/1962, vari bolagets förut omnämnda promemoria behandlats, har chefen för Handelsdepartementet i detta hänseende uttalat: "Självfallet kan lönsamhetskravet inte i längden få eftersättas. För att nyssnämnda uppgift skall kunna fullgöras av bolaget, måste därför de mindre gynnsamma betingelserna mötas med en energisk och långtgående rationalisering av driften."

Åtgärder i detta syfte måste vidtagas under anpassning till den för bolaget tillgängliga råvarubasen. Såsom framgått av avsnittet om bolagets råvarubehov och dess täckning räknar domänverket ej med att kunna täcka bolagets behov av sågtimmer i Norrbotten. Om den beräknade bristen på 3 milj. f³tr inte kan täckas genom ytterligare köp från andra skogsägare, vilket bolaget bedömer såsom ytterst osannolikt, får detta till följd att den befintliga sågverkskapaciteten inte kan utnyttjas helt. Detta i förening med att det står klart för bolagsledningen, att vissa av sågverken i Norrbotten

arbetar med otillfredsställande lönsamhet, gör att frågan om sågverksrörelsens struktur där för närvarande utredes inom bolaget. En koncentration av verksamheten vid de varandra närbelägna sågverken i Karlsborg och Båtskärsnäs samt på Seskarö synes ligga nära till hands, varvid vissa förbättringar i lönsamheten bör kunna vinnas. Under de givna förutsättningarna synes det därför utredningen ofrånkomligt, att ett eller två av verken nedlägges. Utredningen är medveten om de konsekvenser, som en sådan åtgärd skulle få för därav berörd personal. Därför bör bolaget eftersträva, där så är möjligt, att söka ordna lämplig omplacering för dem, som skulle komma att friställas vid sågverken. I den mån fortsatt anställning inom bolaget kan beredas, torde avstånden från bostadsort till arbetsplats inte utgöra något väsentligt hinder. Utredningen är emellertid medveten om att möjligheterna till arbete vid bolagets industrier i Norrbotten kan bli minskade.

Om statsmakterna av andra än företagsekonomiska skäl anser att driften även vid mindre lönsamma sågverk bör upprätthållas, bör bolaget erhålla särskild ersättning härför.

Vad angår bolagets cellulosa- och pappersproduktion i Norrbotten bör beaktas, att resultatet härav för närvarande ännu ej kan helt bedömas, då Lövhölmens pappersbruk togs i drift så nyligen som i början av 1963. Den andra anläggningen, nämligen fabriken för cellulosa och kraftpapper vid Karlsborg, har — såsom framgår av det föregående — präglats av en otillfredsställande lönsamhet under de senaste åren.

För åstadkommande av förbättring i detta hänseende har vissa åtgärder redan vidtagits inom bolaget, och bolagsledningen är på det klara med att ytterligare åtgärder kommer att erfordras. Utredningen finner det angeläget, att en målmedveten rationalisering sker vid denna anläggning, som under 1950-talet var föremål för fortlöpande expansion och där produktionsvolymen under de senaste åren i stort sett bragts i nivå med kapaciteten. Strävanden i denna riktning bör enligt utredningens uppfattning ha företräde framför planering för en vidare utbyggnad av fabriken. I enlighet med uttalande i proposition nr 35/1962 pågår inom bolaget undersökningar angående fortsatt utbyggnad, men dessa undersökningar är ännu ej slutförda. Utredningen anser sig därför ej böra bedöma förutsättningarna för en utbyggnad.

Såsom också framgått av den tidigare behandlingen i detta kapitel, innebär den aktuella bedömningen angående försörjningen med massaved att bolaget kan komma att få svårigheter med att anskaffa erforderliga kvantiteter. Först efter några års erfarenheter av full produktion vid bolagets båda massafabriker torde det bli möjligt att bedöma, om råvarubehovet vid fabrikenas nuvarande kapacitet kan anses vara tryggt. Därutöver erfordras viss tid, innan en bedömning kan ske av de råvarumässiga förutsättningarna för eventuell expansion av denna verksamhetsgren.

Beträffande den sågverksrörelse, som bolaget bedriver vid fem olika verk i Mellansverige, har utredningen inhämtat, att lönsamheten vid krav på full-

ständig förräntning inte kan anses vara på lång sikt godtagbar vid alla verken. Utredningen har också inhämtat, att bolagsledningen har sin uppmärksamhet riktad härpå och förbereder åtgärder av strukturförbättrande innebörd. Enligt utredningens mening är det anledning ifrågasätta, om det är förenligt med såväl statsskogarnas som bolagets intressen, att denna sågverksrörelse fortsattes i dess nuvarande omfattning.*)

Vid den översyn av bolagets tillverkningsprogram, som utredningen förordar, bör även övervägas, om tillverkning av mineralull och stålsand bör bedrivas inom bolaget. Som ovan nämnts har konkurrensen under senare år skärpts väsentligt i synnerhet för mineralull. Tillverkningen av både mineralull och stålsand ligger vid sidan om bolagets huvudverksamhet, som är inriktad på skogsindustriella produkter. Om den nämnda tillverkningen, som sker i Rölfors (6 km från Laxå), även i fortsättningen skall bedrivas, anser utredningen att det bör övervägas, om inte verksamheten bör överföras till ett för ändamålet särskilt bildat bolag.

C. Tidigare utredningar rörande de statliga företagsformerna

I juni 1953 tillkallade chefen för finansdepartementet nio sakkunniga med uppdrag att verkställa utredning rörande de statliga företagsformerna. Utredningen har avlämnat fem delbetänkanden. I de två första lämnar utredningen en redogörelse för förvaltningsformerna hos de svenska statsägda aktiebolagen (SOU 1956: 6) och de statliga företagens organisation och verksamhet i vissa främmande länder (SOU 1956: 24). I därpå följande betänkanden föreslår utredningen en övergång till aktiebolagsform för två av de affärsdrivande verken, nämligen Statens reproduktionsanstalt (SOU 1956: 59) och Statens vattenfallsverk (SOU 1957: 26). I sitt slutbetänkande (SOU 1960: 32) ger utredningen till känna sin uppfattning om de former, i vilka den statliga affärsverksamheten i fortsättningen bör bedrivas. Utredningens förslag utmynnar i en viss reformering av affärsverksformen. Utredningen framlägger vidare vissa förslag beträffande beslutanderätten och insynen i de statliga aktiebolagen.

Utredningens förslag beträffande affärsverksformen har främst i sikte att göra vissa ändringar i fråga om verksledningarnas befogenheter och rörelsefrihet.

Beträffande investeringsmedlens fördelning på olika slag av anläggningar förordar utredningen en ytterligare koncentration av anslagsgrupperingen till i huvudsak ett kollektivanslag för varje affärsfond. Utredningen anser, att man härigenom skapar bättre möjligheter att anpassa anläggningsverk-

*) I slutet av december 1963 träffade bolaget överenskommelse med annat sågverksföretag om samverkan i strukturrationaliserande syfte beträffande sågverk i Mora. Innebörden härav är i korthet att det andra företags sågverk kommer att utökas och moderniseras, medan verksamheten vid Saxvikens sågverk därefter kommer att upphöra.

samheten efter det aktuella behovet. Genom att verken ålägges att utveckla sina planer i prognoser beträffande såväl drift som investeringsverksamhet skapas ett underlag för statsmakternas bedömning av verkens investeringsbehov på längre sikt.

På personalpolitikens område har utredningen funnit affärsverkens befogenheter vara alltför begränsade, då de rådande bestämmelserna i för hög grad anknyter till de regler, som gäller för den övriga statsförvaltningen. Utredningen menar, att de särbestämmelser, som tillkommit för att beakta affärsverkens speciella förhållanden, är otillräckliga, och förordar en övergång till den ordning, som gäller inom det privata näringslivet i fråga om principerna för bestämmande av personalens löner och övriga anställningsvillkor, dvs. genom kollektiva avtalsuppgörelser. För att tillskapa större effektivitet i förhandlingsarbetet föreslår utredningen, att detta samordnas inom statens avtalsnämnd i stället för genom Kungl. Maj:ts kansli.

Utredningen föreslår vidare ändringar beträffande affärsverkens styrelseform. Varje affärsverk skulle enligt utredningens förslag ställas under ledning av en styrelse. Kungl. Maj:t föreslås skola utse styrelsens ordförande och vice ordförande liksom även efter samråd med styrelsen verkschef. Verkschefen bör vara självskriven ledamot i verkets styrelse.

Även i fortsättningen skulle, då det gäller att skapa en lämplig driftsorganisation för statlig affärsverksamhet, valet stå mellan affärsverks- eller bolagsformen. Utredningen anser det sålunda icke föreligga något behov av att genom särskild lagstiftning tillskapa en särskild företagsform för statlig affärsverksamhet, som i likhet med aktiebolagen, men i motsats till affärsverksformen, skulle utgöra ett självständigt rättssubjekt.

I fråga om domänverkets företagsform anför utredningen bl. a.

»Ehuru domänverkets särställning i förhållande till andra här behandlade verk kunde motivera att verksamheten lämpligast borde bedrivas i bolagsform ha vi, med hänsyn till att verket i högre grad än andra skogsägare har att bevaka samhällliga intressen, ansett det riktigt att låta den företagsekonomiska förvaltningen vika för en modifierad form av statsadministration, som affärsverksformen kan ge.»

Utredningens förslag om att investeringsanslagen borde slås samman till ett kollektivanslag för varje affärsverks kapitalfond, att s. k. lekmannastyrelser skulle inrättas vid affärsverken samt att sekretesskyddet skulle förstärkas har upptagits i proposition till 1962 års riksdag, som utan erinran bifallit dessa förslag. För domänverket, där investeringar bestridas med driftsmedel, torde en övergång till kollektiva kapitalanslag sakna betydelse. Besluten i princip om lekmannastyrelser i affärsverken fr. o. m. den 1 juli 1962 har för domänverkets del uppskjutits i avvaktan på resultatet av skogsföretagsutredningen.

Den i april 1956 tillsatta postutredningen har i dec. 1962 avlämnat sitt

betänkande. Utredningen finner problemen kring postverkets företagsform fortfarande olösta, trots de av 1962 års riksdag beslutade reformerna. Behovet av ökad handlingsfrihet anser postutredningen på ett från alla synpunkter lämpligt sätt kunna tillgodoses i en helt ny företagsform, som särskilt undersökts och redovisats i bilaga till betänkandet. I denna form skulle postverket lösas från statsförvaltningen i övrigt och få den nödvändiga rörelsefriheten i fråga om personal- och lönepolitik, taxesättning och investeringar, samtidigt som kraven på inflytande, kontroll och insyn från statsmakterna tryggas. Postutredningen finner dock på anförda skäl, att det torde komma att dröja viss tid, innan en så radikal lösning av företagsformsfrågan kan förverkligas och föreslår därför i första hand vissa reformer inom affärsverksformens ram. Det särskilt redovisade förslaget till ny företagsform anses emellertid, sett på längre sikt, ha sådana företräden framför en reform efter traditionella linjer, att utredningen förordar, att det lägges till grund för vidare utredning och behandling av frågan om att föra över postverksamheten och *även annan statlig affärsverksamhet* (kurs. här) till särskilda rättssubjekt. Då postutredningen förutsätter, att frågan kommer att utredas ytterligare, har postutredningen icke funnit sig böra i detalj ta ställning till det förordade förslaget.

D. Särskild utredning om arbetsfördelningen inom reviret

I detta sammanhang anses böra omnämnas en utredning inom domänverket, rörande arbetsfördelningen inom reviren, utförd av en särskild kommitté, representerande olika personalgrupper, och tillsatt av domänstyrelsen. Utredningen har redovisat sitt arbete i okt. 1962, och redogörelsen har av domänstyrelsen tryckts i en bok med titel »*Arbetsfördelningen inom reviret*».

I utredningsarbetet har ingående analyserats, hur arbetsuppgifterna inom reviret lämpligen bör avgränsas och fördelas på de tre huvudgrupperna av revirpersonal, förvaltare, arbetsledare och kontorspersonal.

Revirförvaltaren som är ansvarig för drift, ekonomi och personal anses närmast ha ställning som en företagsledare, som skall planlägga, leda och ge order för driften inom reviret, kontrollera arbetenas utförande och svara för verksamheten inför högre instans. Därmed blir en av hans viktigaste arbetsuppgifter att leda en grupp medarbetare. Bland dessa anser kommittén biträdande förvaltare normalt böra finnas på reviren dels därför att förvaltaren skall kunna helt ägna sig åt uppgifter av principiell natur samt åt planering, samordning och ledning av verksamheten, dels därför att en stor del övriga uppgifter på förvaltarplanet anses kunna delegeras till en biträdande förvaltare. I vissa fall föreslås sådana uppgifter även böra delegeras till arbetsledare eller kontorspersonal. Förslaget innebär, att med s. k. tvåmansrevir som regel bör antalet bevakningstrakter per revir kunna

vara större än för närvarande och att antalet revir i motsvarande mån kan reduceras.

Beträffande arbetsledarna, huvudsakligen kronojägare, har kommittén funnit, att med utvecklingen mot ökad mekanisering och koncentration av såväl avverkningar som skogsvårdsåtgärder till ett fåtal arbetsområden inom reviret kommer en kronojägare att behöva utnyttjas i ökad omfattning utanför den egna bevakningstrakten och göras mera rörlig för växlande arbetsuppgifter. För kronojägarnas del skulle arbetsbelastningen — med viss ökning av uppgifter från förvaltarplanet men överföring av andra uppgifter till förmän och specialarbetare — totalt bli mindre, kvantitativt sett. Även om på vissa håll kronojägarna i arbetet skulle få ett något större ansvar än hittills, anser kommittén, att arbetsområdet för kronojägarna i genomsnitt kan ökas, d. v. s., att bevakningstrakterna kan göras större än för närvarande. Detta i sin tur borde leda till en ytterligare reducering av antalet revir.

Till kontorspersonalen bör enligt kommittén överflyttas en hel del arbetsuppgifter, samtliga av icke skoglig natur utan i stort sett av kontorsarbetskaraktär. Med nuvarande ojämna kompetensnivå på kontorens personal kan förslaget inte utan vidare genomföras. Ett fundamentalt krav härför är alltså, att kontoren genomgående bemannas med för ändamålet utbildad och tillräckligt kvalificerad personal. Dessutom framhålles vikten av att för kontorsområdet utformas särskilda arbetsrutiner, vilka i detalj talar om hur olika arbetsuppgifter skall utföras.

Eftersom kommitténs överväganden i allt väsentligt grundas på ett såvitt möjligt rationellt utnyttjande av den utbildningsgrad och de erfarenheter, som de skilda personalgrupperna bör besitta, är det naturligt för kommittén att framhålla att utbildningsfrågorna måste särskilt beaktas. På vissa områden, där utvecklingen synes gå snabbt, anses därför ökad vidareutbildning av personalen böra ordnas inom verket.

Kommitténs redogörelse avslutas med sammanställningar och diskussioner rörande konsekvenserna för revirens organisation och för den berörda personalen vid ett ev. genomförande av kommitténs intentioner enligt olika alternativ. Sedan domänstyrelsen tagit ställning till kommitténs förslag har utredningen från styrelsen inhämtat följande.

Kommitténs uttalande angående antalet revir och bevakningstrakter bör ses mot den bakgrunden att de under 1950-talet hållits i huvudsak konstanta till antalet, trots att volymen av egna avverkningar fördubblats under decenniet och även övrig verksamhet intensifierats. En stark relativ minskning har således redan skett. Arbetsfördelningskommitténs synpunkter och förslag kommer nu att övervägas närmare vid den fortlöpande granskning, som domänstyrelsen utför för att successivt anpassa verkets inre organisation till utvecklingen. En arbetsgrupp kommer att med stöd av bl. a. kommitténs synpunkter undersöka kontorsfunktionens arbetsupp-

gifter och utarbeta arbetsrutiner för densamma. Beträffande kommitténs uttalande om behovet av vidareutbildning av personalen påpekar styrelsen, hur kostnaderna härför mångdubblats under den förflutna tioårsperioden. Man avser att i möjligaste mån vidga utbildningsvolymen, då utvecklingen ställer sådana krav. Ansträngningar kommer då också att inriktas på att underlätta ett vidgat överförande av lämpliga arbetsuppgifter från förvaltningspersonal till kontorspersonal.

E. Synpunkter på olika företagsformer — deras fördelar och nackdelar

1. Bakgrund och problemställning

Medan 1953 års företagsutredning funnit sig i princip böra välja mellan affärsverksformen och aktiebolagsformen för statlig ekonomisk verksamhet har 1956 års postutredning uttalat sig för införande, efter vidare utredning, av en ny, särskild företagsform för statlig affärsverksamhet. I det här aktuella sammanhanget synes det av praktiska skäl ogörligt att avvakta en eventuell utredning om ny statlig företagsform. Med hänsyn härtill har det ansetts motiverat att här begränsa övervägandena om lämplig företagsform att gälla de två hittills av statsmakterna tillämpade alternativen, affärsverk resp. aktiebolag.

Utmärkande för de bedömningar och ställningstaganden som förekommit är att bolagsformen framför allt synes ha valts, där affärsverksamheten skall drivas på samma villkor som i det enskilda näringslivet och i konkurrens med detta. Affärsverksformen å andra sidan har ansetts bäst lämpa sig för en affärsverksamhet, där de samhällsbetonade aspekterna är betydande. I dessa fall är nämligen icke enbart företagens driftsekonomiska effektivitet vägledande för verksamheten, utan även andra förhållanden måste beaktas.

2. Den statliga affärsverksformen jämförd med aktiebolagsformen

a. Allmänna kännetecken.

De affärsdrivande verken utgör liksom de administrativa ämbetsverken delar av statsförvaltningen. För båda typerna av ämbetsverk gäller vissa gemensamma förvaltningsrättsliga föreskrifter, som Kungl. Maj:t utfärdar. Varje verk ingår således som en del av den totala förvaltningsapparaten och handlar inom ramen för sina befogenheter å Kungl. Maj:ts vägnar. Förvaltningens omfattning, organisation, målsättning och arbetsätt bestämmas av statsmakterna.

Ett statligt aktiebolag har grunderna till sin organisation och sitt arbetsätt fastlagda i allmän lag. Då det gäller verksamhetens omfattning, organisation och arbetsätt är bolaget självt beslutande. Varje aktiebolag utgör en självständig juridisk person och ingår ej i själva statsförvaltningen. Det

har egna tillgångar och skulder, som ej ingår i statsförmögenheten. Medan affärsverksstyrelsen står i ett omedelbart beroendeförhållande till Kungl. Maj:t har de statliga bolagen anknutits till den i aktiebolagslagen förutsatta funktionsuppdelningen mellan ägare och företagsledning. Styrelsen utgör det verkställande organet och bolagsstämman det beslutande. Ägareinflytandet i bolaget gör sig normalt gällande genom stämman.

b. Förutsättningarna för effektiv organisation och ledning.

Syftet med den privata företagsamheten är i första hand att uppnå ett så gott avkastningsresultat som möjligt på det i företaget investerade kapitalet. Sättet att uppnå denna målsättning är en så effektiv organisation som möjligt. Detta måste därför bli riktpunkten för företagsledningens strävan. Den uppställda målsättningen hindrar givetvis inte, att företaget måste ta nödvändiga hänsyn till näringslivet i övrigt samt till sociala och andra samhällseliga synpunkter. För statens affärsverksamhet torde målsättningen i stort sett vara densamma, d. v. s. ett så gott resultat av verksamheten som möjligt. Hänsyn till andra än de rent företagsekonomiska synpunkterna kan emellertid härvid påverka det ekonomiska resultatet av företagets verksamhet i ännu högre grad än vad som är fallet inom det enskilda näringslivet. Riktpunkten för företagsledningens åtgärder blir emellertid oaktat detta att åstadkomma en effektiv organisation, inom vilken rationella och arbetsbesparande driftsmetoder successivt kan utvecklas. Möjligheten för företagsledningen att uppnå detta ligger emellertid i hög grad i företagsledningens resurser, friheter och befogenheter i ekonomiskt och organisatoriskt hänseende.

För affärsverket fattas vissa för verksamheten viktiga beslut ej av verkets ledning utan av instanser utanför verket. Bakom dessa instanser ligger ofta målsättningar som ej är identiska med de önskemål, som hävdas av den förvaltningsenhet besluten avser. Visserligen kan utifrån kommande inflytelser också påverka besluten inom aktiebolaget, som därigenom kan komma i samma läge beträffande förutsättningarna för en effektiv företagsledning som affärsverket. Detta är dock mera ovanligt.

Möjligheterna att uppnå en effektiv organisation är ofta beroende av förmågan att delegera ansvar och befogenheter till underordnade instanser. Företagsledningens möjligheter i detta hänseende begränsas inom den statliga förvaltningsenheten av att ansvaret principiellt ligger kvar hos den överordnade instansen även i de fall att befogenheter delegeras. Inom domänen har dock strävats efter en ökad ansvarsdelegering i riktning mot vad ett aktiebolag i allmänhet anses besitta.

c. Förutsättningarna beträffande finansiering av investeringar.

Affärsverken erhåller sina investeringsmedel via statsbudgeten. De är såväl formellt som reellt avstängda från möjligheten att upptaga lån i öppna mark-

naden för finansiering av anläggningsarbeten eller för tillfällig likviditetsförstärkning. Detta innebär i första hand tidsmässiga problem, vilket kan vara anledning till minskade förutsättningar för driftsekonomisk effektivitet. Därtill kommer att förändringar under tiden kan ha inträtt i fråga om produktionens teknik och organisation, vilka rätteligen borde, men ej alltid kan, påverka investeringens genomförande. På grund av statsbudgetens omfattning och budgetbehandlings natur blir prövningen av medelsbehovet också i vissa fall schablonmässig.

För affärsverken gäller vidare, att de vinstmedel som uppstår skall inlevereras till statsverket. Någon självfinansiering av investeringar får sålunda ej ske.

I nu nämnda avseenden intager domänverket en särställning eftersom löpande investeringar bestrides via verkets driftsbudget.

De statliga aktiebolagen har i finansieringshänseende i allmänhet en betydligt friare ställning. Formella hinder för bolag att upptaga lån av enskild långivare föreligger endast i ett fåtal fall. Ibland uppträder staten som långivare till de statliga aktiebolagen. Riksdagen beslutar då att staten genom riksgäldskontoret skall ställa garanti för lån åt ifrågavarande företag i riksbanken. Någon fordran för företagen att vid mottagandet av statslån uppställa realsäkerhet synes ej förekomma. Lånen är som regel räntebärande och avsedda att amorteras. I samband med finansiella rekonstruktioner har det emellertid förekommit, att det låntagande bolaget befriats från skyldigheten att gälda ränta och amorteringar eller att lånet helt avskrivits genom riksdagens beslut.

Möjligheten till självfinansiering föreligger som regel. Endast monopolföretagen har i detta avseende ålagts begränsningar.

d. Förutsättningarna beträffande prispolitiken.

Till grund för vissa affärsverks prissättning ligger en ekonomisk målsättning innebärande, att affärsverket med sina intäkter skall täcka sina kostnader inklusive avskrivningar och därutöver lämna ett överskott motsvarande förräntningen av det i affärsverket nedlagda kapitalet. På en sådan kostnadstäckningsprincip grundas exempelvis kommunikationsverkens taxor. Domänverket åtnjuter emellertid full handlingsfrihet med avseende på sin prispolitik. Detta är en följd av att de virkespriser, som verket kan uppnå, är väsentligen beroende av den internationella marknaden för skogsprodukter.

De statliga bolagens försäljningsprinciper har endast varit föremål för särskild reglering i fråga om de bolag som har monopolkaraktär.

e. Förutsättningarna beträffande driftsinkomster och driftsutgifter.

De affärsdrivande verken har i förhållande till övriga centrala ämbetsverk en friare ställning beträffande driftsinkomster och driftsutgifter. De

får sålunda använda driftsinkomsterna till täckande av driftsutgifterna och behöver endast inleverera överskottet till statsverket.

De statliga aktiebolagen, med undantag av monopolföretagen, råder själva över inkomsternas och utgifternas disposition. Uppkommande överskott kan efter skatteavdrag fonderas för framtida behov eller utdelas såsom vinst.

f. Förutsättningarna beträffande personalpolitiken.

Även om de affärsdrivande verken har större handlingsfrihet i personalfrågor än övriga statliga organ är de dock tvungna att följa flertalet av de lagar, bestämmelser och regleringar som hänför sig till statstjänsten i allmänhet. Detta ger upphov till många problem. Då reglerna gäller för hela det statliga förvaltningsområdet motsvarar de inte alltid de krav som kan ställas med hänsyn till enhetens speciella förhållanden.

De affärsdrivande verken befinner sig jämfört med näringslivet i övrigt i underläge exempelvis med avseende på löne- och befordringsförhållanden. På grund av det stela lönesystemet har verken svårt att dra till sig kvalificerad personal på områden, där konkurrensen från den privata sektorn är hård. Verken har inte såsom bolagen möjlighet att höja en duktig medarbetares lön, utan att befordra bort honom från den syssla han har och där han kanske bäst passar. Det är emellertid främst beträffande högre tjänstemän som det råder några större olikheter mellan affärsverk och bolag.

För den stora massan av löneanställda torde löner och sociala förmåner bli tämligen likvärdiga oberoende av företagsformen. Detta är kanske anledningen till att tjänstemannaställningen skattas högt av verkens anställda. Ur företagsledningens synpunkt är dock bolagets fria personalpolitik att föredraga. Det är inom affärsverket svårt att göra sig kvitt odugliga och misskötsamma anställda. Besvärsrätten i utnämningsfrågor innebär en prövning i vilken den viktigaste befordringsgrunden, nämligen lämpligheten, är svår att belysa. Följden blir att tjänsteålder och formella meriter kommer att i verken spela en alltför stor roll i befordran.

g. Förutsättningarna för kontroll och revision.

Tyngdpunkten i den statliga revisionen ligger på den formella sidan. Revisionsmyndigheterna är angelägna att se till att medelsanvändningen skett i överensstämmelse med budgeten samt med lagar och förordningar. De är däremot likgiltiga för huruvida en betalning varit till förmån för det allmänna eller ej. En dylik formell kontroll kan vara ett gott hjälpmedel för att förhindra korruption och slapphet inom förvaltningen. Den hämmar emellertid initiativkraft och vilja att fatta beslut.

Vid de statliga aktiebolagen sker revisionen i överensstämmelse med aktiebolagslagen. I detta avseende skiljer sig de statsägda företagen på

intet vis från de privata. Den svenska lagstiftningen kräver att revisor skall ha den erfarenhet beträffande bokföring och insikt i ekonomiska förhållanden, som med hänsyn till bolagens verksamhet erfordras för uppdraget. I allmänhet är de statliga bolagen så stora att krav på auktoriserad revisor uppstår. Detta medför att bolagen har möjlighet att tillgodogöra sig erfarenhet från specialister med vanligtvis omfattande kontakter inom näringslivet. Det ger det allmänna en viss garanti, att allting står rätt till och att bolagets årsredovisning ger en korrekt bild av företagets ekonomiska situation.

h. Förutsättningarna i skattehänseende.

Det råder en betydande olikhet i beskattningshänseende mellan verk och bolag. Ett affärsdrivande verk betalar ingen skatt till staten utan endast till kommunerna.

De statliga bolagen däremot beskattas efter samma grunder som enskilda bolag. Om statlig verksamhet skall bedrivas i konkurrens med enskild kan likvärdighet ur skattesynpunkt således endast uppnås om den statliga verksamheten bedrivs i bolagsform.

i. Förutsättningarna beträffande offentlighet.

Genom bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen är de statliga affärsverkens liksom övriga statliga myndigheters handlingar offentliga och tillgängliga för var och en som önskar taga del av dem. Hos de statliga aktiebolagen förvarade handlingar är ej offentliga, eftersom bolagen är självständiga rättssubjekt.

Offentlighetsprincipen skulle kunna vara till avsevärt men i försäljnings- och upphandlingsärenden om anbudsgivare vore helt oskyddad ifråga om insyn av utomstående i budgivning och prisöverenskommelser med domänverket. Jämlikt sekretesslagen 34 § äger de affärsdrivande verken emellertid rätt att avgöra om affärshandling må utlämnas innan avtal slutits eller ärendet eljest avslutats.

Myndigheten äger också rätt att avgöra om handling må utlämnas efter den tidpunkt då ärendet avslutats. Skyddet kan i detta fall utsträckas tjugo år beträffande andra handlingar än de som ange villkoren i slutna avtal. Handlingar av det senare slaget kan numera sekretessbeläggas intill fem år efter det avtalet fullgjorts eller upphört att gälla. Beslut om sådan utsträckt sekretessbeläggning skall dock meddelas Kungl. Maj:t. Med den tillämpning som de förevarande bestämmelserna erhållit anses offentlighetsprincipen icke ha inneburit några nackdelar av väsentlig betydelse för domänverkets affärsverksamhet. Det skulle dock underlätta, om generell rätt kunde medgivas, att beslut om sekretessbeläggning finge avse viss grupp eller visst slag av ärenden.

KAPITEL IV

Utredningens förslag

A. Företagsform och organisation av den statliga skogs- och jordbruksförvaltningen

Som framgått av det föregående har domänverket sin stora, affärsdrivande uppgift i förvaltningen av statens skogar. Som särskild förvaltningsgren handhar domänverket utarrenderingen av statens jordbruksegendomar enligt av statsmakterna fastställda grunder. Därtill kommer förvaltning eller tillsyn av allmänna skogar, tillsynen över jaktvården i riket samt förvaltningen av nationalparker. Den fritidsverksamhet, som bedrivs på statens skogar genom anordnande av fritidsområden m. m., anses ingå i den normala skogsförvaltningen. I det följande behandlas de olika, här nämnda arbetsområdena under rubrikerna skogsförvaltningen, jordbruksförvaltningen och domänverkets övriga arbetsuppgifter.

1. Skogsförvaltningen

Förvaltningen av statens skogar är en affärsverksamhet av en annan karaktär än den som bedrivs av övriga affärsverk. Sålunda utgöras tillgångarna i huvudsak av växande skog, för vilken avkastningskravet omspannar en lång tidsperiod. Därtill kommer att statsskogsbruket drives i konkurrens med andra skogsföretag och i hög grad påverkas av den konjunkturbetonade prisbildningen på exportprodukterna, sågade trävaror, massa och papper. Skogsnäringen, speciellt storskogsbruket, kännetecknas i nuläget av en ekonomiskt nödvändig, relativt snabbt fortgående utveckling mot ökad användning av maskinella hjälpmedel i skogsarbetet med motsvarande minskning i behovet av arbetskraft. Som tidigare omnämnts, räknar man med tillkomsten av tekniskt bättre, större maskiner, som för ett rationellt utnyttjande kräver en ökad koncentration av arbetsobjekten. Ekonomiska och skogstekniska överväganden kommer att i högre grad prägla skogsskötseln över huvud taget med inriktning mot större behandlingsheter för olika slags åtgärder. Med tilltagande mekanisering följer ökat behov av maskinspecialister. Skogsarbetarna kan i viss omfattning — efter erforderlig utbildning — utnyttjas som specialarbetare. Den inledda och här antydda utvecklingsgången kommer att medföra återverkningar i fråga om behovet av den personal, som med nuvarande system är knuten till den lokala skogsförvaltningen. Den inom domänverket verkställda ut-

redningen, »Arbetsfördelningen inom reviret», behandlar bl. a. nu berörda konsekvenser på sikt för revirpersonalen och för lokalförvaltningens organisation.

I sin nuvarande arbetsform är domänverket i sitt handlande reglerat i olika hänseenden genom riksdagsbeslut och bestämmelser, utfärdade av Kungl. Maj:t. Riksdagen fastställer sålunda såväl antalet tjänster i högre lönegrader som dessas funktioner inom verket. För ändringar i revir- resp. distriktsindelningen fordras medgivande av Kungl. Maj:t resp. riksdagen. Det statliga löne- och framför allt befordringssystemet kan medföra, att verket har svårt att i konkurrens med näringslivet i övrigt behålla och förvärva önskvärd, mera kvalificerad personal. I dessa viktiga avseenden innebär affärsverksformen begränsningar i verksledningens handlande, som enligt utredningens uppfattning försvårar arbetet och möjligheterna att driva en rationell verkspolitik.

Som särskilt utmärkande för statsskogsbruket framhålles ofta, att det i högre grad än annat skogsbruk tillgodoser samhällsintresset av skogsbygdernas arbetskraftsförsörjning och skogsindustriens kontinuerliga försörjning med råvara. Betydelsen härav är givetvis beroende av statsskogarnas relativa omfattning och är därför ojämförligt störst inom Norrbottens och Västerbottens län. Eftersom Statens Skogsindustrier för anläggningarna i Norrbotten kräver en mycket stor del av statsskogarnas virke från dessa län som råvara, sammanfaller där statens eget skogsindustriella intresse med samhällsintresset av att upprätthålla en tryggad råvarubas på ett framträdande sätt. I fråga om tillgodoseende av nu berörda samhällsintressen råder full överensstämmelse mellan nu gällande och av utredningen föreslagna målsättning för statsskogsbrukets bedrivande.

Den nuvarande affärsverksformen, med de reformer i densamma, som genomfördes vid 1962 års riksdag, har utredningen likväl funnit vara alltför tungrodd och bindande samt därmed i väsentliga hänseenden ett hinder för full effektivitet i förvaltningen av statens skogar. För att dessa skall kunna ge bästa möjliga ekonomiska utbyte bör verksamheten på ett smidigare sätt kunna anpassas efter det statliga skogsbrukets särställning och skogsnäringens allmänna utvecklingstendenser, som ovan berörts. Förutsättningen härför är, att företagsledningen erhåller vittgående befogenheter att forma organisationen, personalpolitiken och de ekonomiska åtgärderna därefter. Med hänsyn till vad sålunda anförts och till utredningens förslag i fråga om samordning med statens skogsindustrier har utredningen funnit, att statens skogsbruk lämpligen bör bedrivas i aktiebolagsform.

De organ inom det nuvarande domänverket, som har det allmänna ansvaret för skogsförvaltningen, bör i princip övergå i bolagets organisation. Detta gäller sålunda hela den regionala och lokala organisationen för skogarnas förvaltning samt domänstyrelsen, med undantag av jordbruksbyrån med viss del av byggnadskontoret, ev. sådan personal på skogstekniska byrån,

som avdelats för värdering vid försäljning och inköp av mark och därmed sammanhängande arbeten, samt viss personal på kameralbyrån, som handhar bevakningen av att jordbruksarrenden och köpeskillingar för försålda jordbruksdomäner samt räntor å dessa behörigen inflyter.

a. *Allmänna principer för verksamheten.*

Vid ombildning till aktiebolag av den huvudsakliga delen av domänverket, skogsförvaltningen, bör den allmänna inriktningen av företagens verksamhet inte förändras i annan mån än som blir en följd av förslaget till ändrad målsättning. I enlighet härmed föreslås bolagsordningens stadgande härom få följande innehåll:

Bolaget har till föremål för sin verksamhet att förvalta domänfonden tillhöriga skogar. Målsättningen skall därvid vara att vinna bästa möjliga ekonomiska utbyte enligt regler för uthålligt skogsbruk och såvitt möjligt jämn avkastning.

Bolagets verksamhet bör vara affärsmässigt inriktad. I den mån statsmakterna önskar ålägga bolaget uppgifter, som innebära avsteg härifrån, såsom rörande förvaltning eller tillsyn å andra, allmänna skogar, synes nu gällande bestämmelser härom böra ersättas av avtal mellan staten och bolaget. Bolaget bör härvid i princip erhålla ersättning för därav föranledda kostnader. Utredningen redovisar närmare sin uppfattning om berörda förhållanden i avsnittet om domänverkets övriga arbetsuppgifter.

Bolaget bör i övrigt endast vara begränsat i sin verksamhet av sådana civilrättsliga lagar och allmänna författningar, som gäller för företag i allmänhet. Som förvaltare av statens skogar torde dock bolagets verksamhet i fråga om markförsäljning — såsom hittills i domänverket — endast böra avse lägenheter å skogen för jordbruks- eller bostadsändamål, som prövas utan olägenheter kunna avskiljas från kronoparken. Med hänsyn till att varje försäljningsobjekts värde regelmässigt understiger 100.000 kr. anses bolaget, om så erfordras, böra få särskilt bemyndigande att besluta om här berörda markförsäljningar.

Staten bör i huvudsak utöva sitt inflytande inom bolaget i egenskap av aktieägare på bolagsstämman.

Utredningen förutsätter, att till bolaget överföres samtliga vid övergångstillfället under domänfonden redovisade tillgångar och skulder, hänförliga till förvaltningen av statens skogar, inkl. markfonden. Därvid torde, såsom hittills, kronoöverloppsmarker och oavmäta marker i Norrbottens och Västerbottens lappmarker böra redovisas och skogsavkastningen disponeras av bolaget. I fråga om markfonden anses någon annan ändring i gällande bestämmelser om dess användning m. m., ej böra vidtagas än som föranledes av utredningens förslag till särskild ordning för markinköpen i förening med förslaget om jordbruksförvaltningen.

Bolagets firma föreslås bli Aktiebolaget Statsskogar.

b. *Bolagets finansiering.*

De till bolaget överlåtna tillgångarna upptages i bolagets ingående balansräkning till samma värde, som de hade i utgående balansräkningen för domänfonden omedelbart före övergången. I fråga om fastighetsvärdena gäller särskilt Kungl. brev till riksräkenskapsverket den 2/12 1938. Av det totala fastighetsvärdet vid 1962 års utgång har inom domänstyrelsen beräknats, att 73 milj. kr. avser jordbruksdomänerna och resten, 242 milj. kr., skogsdomänerna.

Den närmast liggande tidpunkten, då bolaget kan tänkas komma till stånd, anser utredningen vara den 1 juli 1965. Det redovisade disponerade kapitalet beräknas då uppgå till c:a 300 milj. kr., som i och med bolagsbildningen blir bokfört under nya rubriker, dels såsom aktiekapital och reservfond, dels såsom lånemedel.

Utredningen förordar, att aktiekapitalet vid bolagsbildningen bestämmas till 150 milj. kr., d. v. s. ungefär hälften av det totala kapitalbehovet, varför bolagsordningens bestämmelse härom bör lyda på lägst 150 milj. kr. och högst 450 milj. kr.

Utredningen anser, att staten bör teckna aktierna till sådan kurs, att bolaget omedelbart erhåller i aktiebolagslagen förutsatt reservfond.

I stället för den rörliga kredit hos riksgäldskontoret om högst 80 milj. kr., som senast enligt Kungl. brev den 31/3 1957 ställts till domänverkets förfogande, föreslås bolagets kreditbehov bära tillgodoses enligt utredningens förslag under B i detta kapitel.

c. *Bolagets organisation.*

Aktiekapitalet, 150 milj. kr., bör fördelas på aktier, lydande på 1 000 kr. och aktiebrevens bör vara ställda till viss man. Alla aktier bör medföra samma rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst.

Därest vissa aktier kan komma att överlätas på utomstående, bör i bolagsordningen intagas sedvanliga utlännings- och hembudsklausuler.

För statens aktier i bolaget utövas rösträtten å bolagsstämman av den Kungl. Maj:t i varje särskilt fall därtill utser.

Ordinarie bolagsstämma bör hållas en gång årligen under maj eller juni månad. Kallelse till bolagsstämma bör ske genom rekommenderade brev senast två veckor före ordinarie och en vecka före extra stämma.

I händelse bolaget träder i likvidation, skall Kungl. Maj:t äga utse en likvidator att jämte de av bolagsstämman utsedda deltaga i likvidationen. Ändringar i bolagsordningen bör för att äga giltighet fastställas av Kungl. Maj:t.

Styrelsen i bolaget bör inte göras för stor men samtidigt representera olika slag av sakkunskap. Med hänsyn härtill förordar utredningen, att styrelsen skall bestå av minst fem och högst sju ledamöter samt tre supp-

leanter för dem. Det förutsättes, att verkställande direktören skall ingå i styrelsen.

Styrelsens ledamöter och suppleanter bör utses på bolagsstämman för tiden till dess nästa ordinarie stämma hållits.

Styrelsen bör vara besluttför, när minst fyra ledamöter äro tillstädes. Den bör sammanträda i regel en gång i månaden.

Styrelsen bör ha sitt säte i Stockholm.

Styrelsen bör utse bolagets verkställande och vice verkställande direktörer.

Antalet revisorer i bolaget föreslås vara tre med tre suppleanter, som utses årligen på bolagsstämman. Minst en av revisorerna jämte suppleanten för honom skall vara auktoriserad. Därjämte anses böra tillses, att skoglig sakkunskap finnes företrädd bland revisorerna.

d. *Personalfrågor.*

Den föreslagna ombildningen av större delen av domänverket till aktiebolag berör i hög grad verkets personal. Liksom tidigare, då statliga företag ombildats till aktiebolag, bör en förutsättning vara, att personalens behöriga intressen därvid blir tillgodosedda. Utredningen har vid sina överväganden i detta avseende förutsatt, att övergångsproblemen beträffande ordinarie och extra ordinarie tjänstemän bör lösas vid förhandlingar med berörda personalorganisationer. De kollektivavtal, som vid ombildningen gäller beträffande arbetarpersonalen, borde kunna övertagas av bolaget att gälla till dess uppsägning i vanlig ordning sker.

Uppkommande problem i samband med pensionsrätten för personalen synes böra lösas i särskild ordning. Utredningen vill här endast erinra om de överenskommelser, som träffats av Karlskronavarvet A/B och Svenska Reproduktions A/B. Inom domänverket förekommer inte någon avsättning till pensionsfond, utan pensionerna betalas ur löpande inkomster liksom övriga driftkostnader. För år 1962 uppgick utbetalade pensioner till 13,9 milj. kr., vartill kom preliminär ATP-avgift med 5,6 milj. kr.

Omfattningen av de pensionsförpliktelser, som bolaget får ikläda sig gentemot de vid övergången anställda, kan ej bestämmas, förrän frågan om pensionsförhållandenas ordnande för bolagets personal blivit avgjord.

e. *Övriga frågor.*

Efter ombildningen till aktiebolag kommer företaget att få betala statlig och kommunal skatt samt skogsvårdsavgift. I stället för hittills tillämpad direkt avskrivning av investeringskostnader får bolaget följa gällande redovisningsregler med procentuell avskrivning, vilket medför statsskatt på resterande, ej avskrivna investeringar. Intill dess ett tillräckligt avskrivningsunderlag skapats, kommer detta att påverka bolagets behov av rörelse-

medel. Vissa nuvarande förmåner bortfaller, såsom kostnadsfri konsultering av andra statliga verk etc., men dessa torde ha ringa ekonomisk betydelse.

Domänstyrelsen utgör f. n. remissinstans i alla frågor av mera allmän betydelse för skogsnäringen. Omorganisationen anses i och för sig inte behöva innebära någon förändring häri, utan bolaget bör ha skyldighet att tillhandagå med de yttranden och utredningar, som Kungl. Maj:t bestämmer.

Vid ombildningen till aktiebolag kommer vissa personalkategorier, som f. n. saknar strejkrätt, att erhålla sådan rätt. Utredningen finner inte att denna konsekvens ger anledning till betänkligheter, då större delen av verkets personal, d. v. s. arbetarpersonalen, redan har strejkrätt.

f. Förslagets genomförande.

Den närmast liggande tidpunkt, då föreliggande förslag kan genomföras, synes vara den 1 juli 1965. Enligt utredningen torde förfarandet i huvudsak bli följande.

1. Kungl. Maj:t utser tre personer att såsom stiftare och förhandlingsdelegerade handha bolagets bildande.

2. Stiftarna tecknar vardera en aktie i bolaget. Övriga aktier tecknas av staten genom därför av Kungl. Maj:t utsedd representant.

3. Såsom likvid för aktierna överlämnar staten motsvarande del av kronan tillhörig skogsegendom under domänstyrelsens förvaltning.

4. Stiftarna förhandlar med vederbörande organisationer om villkoren för personalens övergång till det nya bolaget och träffar överenskommelser härom.

5. Vid konstituerande stämma fastställs bolagsordning samt utses styrelseledamöter och revisorer.

6. Staten överlämnar återstoden av kronans skogsegendom under domänstyrelsens förvaltning till bolaget mot skuldförbindelse och sådan säkerhet i egendomen, som staten finner sig böra kräva.

7. Bolaget påtager sig fulla ansvaret för alla legala fordringar från tredje man gentemot Kungl. Maj:t och kronan, som sammanhänger med domänverkets skogsförvaltning.

8. Kungl. Maj:t fastställer bolagsordningen samt ingår erforderliga avtal med bolaget.

9. Domänverkets verksamhet upphör.

10. Sedan bolaget bildats, inlöser staten även de aktier, som tecknats av stiftarna.

På sannolika värden grundad balansräkning redovisas i bilaga 1. Utredningens förslag till bolagsordning framgår av bilaga 2.

2. Jordbruksförvaltningen

Domänverkets förvaltning av kronans jordbruksdomäner avser fastigheternas inägor och i arrendet ingående betesmarker o. dyl. Till flertalet jordbruksdomäner hör skogsmark, som undantagits från arrendet och lagts under skogsförvaltningen som kronopark. Enligt 1961 års berättelse var antalet arrendelotter 1 082 st., vartill kommer 66 st. domäner, disponerade av annan myndighet och 18 st. s. k. läroverkshemman.

De egentliga jordbruksdomänerna utarrenderas enligt av statsmakterna fastställda grunder. Disponerade domäner skall enligt anvisningar i prop. 158/1939 vid förvärvet redovisas å domänfonden, därest vederbörande myndighet saknar egen fastighetsfond och fastigheten förblir under jordbruks- eller skogsdrift. För dessa disponerade domäner har utgått ersättning efter vissa grunder genom särskilda anslag på driftsbudgeten under vederbörliga huvudtitlar. Beträffande läroverkshemmanen gäller särskilda föreskrifter om att varje boställe skall redovisas för sig och uppkommen behållning fonderas.

Enligt gällande arrendeförordning skall kronoarrende omfatta minst tio och högst tjugo år. Numera är arrendetiden i regel tio år. I speciella fall kan även kortare arrendetider förekomma.

Det ekonomiska resultatet av jordbruksförvaltningen utvisade för åren 1951—55 i medeltal en förlust av nära 400 000 kr. årligen, beroende på relativt stora byggnadskostnader. Med höjda arrenden under perioden 1956—60 blev behållningen i medeltal c:a 1,2 milj. kr. årligen. För år 1962 blev överskottet 2,6 milj. kr. Jordbruksdomänernas taxeringsvärde 1962 var 172 milj. kr. I förhållande till detta värde utgjorde överskottet samma år 1,51 %.

Den låga avkastningen från kronodomänerna har av domänstyrelsen framhållits som ett motiv för den framställning om vidgad rätt att utbjuda egendomen till försäljning i allmänna marknaden, som enligt prop. nr 39 bifallits av 1962 års riksdag. Vid tillämpning av tidigare grunder, som gjort försäljningen beroende av arrendatorns vilja att köpa, hade märkts ett ökat köpmotstånd från arrendatorernas sida. Detta hade lett till att styrelsen nödgats behålla och fortsätta att arrendera ut ett antal egendomar, som av företagsekonomiska skäl borde utmönstras ur förvaltningen. I domänstyrelsens framställning anföres bl. a. följande.

»Företagen utredning visar, att ju mindre egendomarna är ju sämre blir räntabiliteten under i övrigt likartade förhållanden. Antalet av styrelsen förvaltade egendomar med mindre än 60 ha åker utgör f. n. omkring 475 med en areal av i genomsnitt 36 ha åker. Under mellansvenska förhållanden uppkommer för en sådan egendom en ej oväsentlig årlig förlust främst till följd av de höga byggnadskostnaderna per arealenhet. Först vid egendomar av storleksordningen 45—50 ha byts förlusten i överskott. Denna arealgräns förskjuts nedåt för goda egendomar och uppåt för mindre goda.

Även om nettoavkastningen från jordbruksdomänerna under senare år kun-
nat förbättras, så är dock resultatet inte tillfredsställande.»

Någon nämnvärd förbättring av nettoavkastningen kan enligt domänstyrelsen inte väntas med mindre en utgallring kan och får ske av de förlustbringande egendomarna.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 16 september 1963 har domänstyrelsen dels lämnat redogörelse för och analys av det ekonomiska utfallet av förvaltningen av kronans jordbruksdomäner för tiden efter år 1950, dels redovisat sina erfarenheter av en värderingsmetod vid bestämmandet av saluvärdet å till försäljning avsedd kronomark.

Antalet arrendelotter, som år 1951 var 1 273 st., hade år 1961 minskats till 1 082 st. Med hänsyn till numera tillämpliga grunder för egendomarnas försäljning och domänstyrelsens uppgifter om antalet lämpliga försäljningsobjekt, borde under de närmaste 10 åren kunna förväntas en väsentlig minskning i antalet domäner och en motsvarande förbättring i avkastningen från de kvarvarande, mera räntabla egendomarna.

Inom domänverket arbetar jordbruksförvaltningen — jordbruksbyrån och domänintendenterna — i allt väsentligt skild från skogsförvaltningen. I vissa ärenden, t. ex. torrlägningsföretag, kraftledningar, överförande av sämre åkerjord till skogsmark samt dispositionen av jakt och fiske, behövs dock kontakter och samråd mellan förvaltningsgrenarna. Jordbruksarrendatorernas kontraktsenliga rätt att i mån av tillgång å egendomens skogsmark inköpa sitt behov av brännved och reparationsvirke kan också lokalt föranleda kontakter med revirförvaltningen, då arrendatorn vill begagna sig av denna sin rätt.

Vid övervägande av formerna för jordbruksförvaltningen har utredningen funnit, att med hänsyn till förvaltningens reglerade karaktär några skäl för att densamma bör bedrivas i aktiebolagsform inte kan anses föreligga. Att av andra skäl, närmast av historisk och traditionell natur eller med hänsyn till förut nämnda behov av kontakter och samråd med skogsförvaltningen, även lägga jordbruksförvaltningen inom det för skogsförvaltningen föreslagna bolaget, vill utredningen för sin del inte förorda. I stället anser utredningen, att jordbruksförvaltningen, oavsett dess ekonomiska syfte, likväl närmast får betraktas som en övervägande administrativ uppgift, som bör handhas av lämplig sådan myndighet.

I enlighet härmed föreslår utredningen, att jordbruksförvaltningen överflyttas till lantbruksstyrelsen som med sin kompetens som topporgan på jordbrukets område får anses väl lämpad för att övertaga jämväl nu berörda förvaltningsuppgifter.

Rent organisatoriskt bör överflyttningen till lantbruksstyrelsen avse domänstyrelsens nuvarande jordbruksbyrå med viss del av byggnadskontoret, kameral arrendekontroll, handlingar, arkiv m. m., vartill kommer de lokalt verksamma fem domänintendenterna. En av dessa har eget kontor med

biträde, de övriga anlitar revirens kontor. I fråga om berörda arbetsuppgifters lämpliga inordnande och omhänderthavande av lantbruksorganisationen synes erforderligt förslag böra lämnas av lantbruksstyrelsen.

I redovisningshänseende bör i princip gälla, att samtliga tillgångar, hänförliga till jordbruksförvaltningen, överföras till en särskild fond, förslagsvis benämnd domänfondens jordbruk, inom lantbruksstyrelsen.

Med jordbruksförvaltningen följer, att även all markförsäljning från jordbruksdomänerna skall handhavas av lantbruksstyrelsen enligt härför gällande grunder. I sådana fall då även domänens som kronopark förvaltade skog helt eller delvis skall ingå i försäljningen, bör A/B Statsskogar samtidigt träffa avtal om försäljning av skogsområdet ifråga.

Som tidigare nämnts har förutsatts, att någon ändring inte skall vidtagas i gällande bestämmelser om markfondens ändamål. Enligt dessa skola köpeskillingar för försålda kronodomäner jämte räntor på utestående fordran tillföras markfonden, varför lantbruksstyrelsen lämpligen synes böra redovisa inflytande markförsäljningsmedel jämte räntor å särskilt interimskonto för markfonden. Behållningen å kontot bör tillföras A/B Statsskogar, som förvaltar markfonden, vid varje års utgång. I detta sammanhang får utredningen anföra följande.

Markfondens användning genom inköp direkt av A/B Statsskogar blir med gällande lagstiftning på området begränsad till i regel mindre områden, vartill kommer markbyten och förvärv i samband med omarrondering av skogsmark. I fråga om övriga, normalt förekommande markinköp synes utredningsmännen goda skäl föreligga för att med markfondens medel verkställa sådana inköp genom lantbruksstyrelsen med biträde av lantbruksnämnderna i kombination med verksamheten för jordbrukets och skogsbrukets yttre rationalisering. För närvarande uppträder staten på marknaden för jordbruksfastigheter genom såväl domänstyrelsen som lantbruksstyrelsen genom lantbruksnämnderna. Sedan åtskilliga år tillbaka har uppmärksamats, att de båda statsorganens uppträdande karakteriserats av principiella skillnader, särskilt i fråga om den värdering av skogsmark och växande skog, som föregår inköpen. Domänstyrelsens värderingsnivå ligger sålunda högre än den som av lantbruksstyrelsen erfarenhetsmässigt anlägges vid lantbruksnämndernas inköp beroende på dels att domänstyrelsens grundprinciper för värderingen inkluderar domänverkets förut omnämnda, särskilda pristilllägg, dels vissa skiljaktigheter i fråga om diskonteringsfaktorn. De särskilda pristilläggen kan lantbruksnämnderna inte räkna med, eftersom den slutliga ägaren till av dem inköpta skogsfastigheter inte äger samma möjligheter som domänverket i det fallet. Vad diskonteringsfaktorn beträffar är skillnaden i nuvarande ränteläge mindre än den varit tidigare. — Om lantbruksorganisationen har att inköpa fastigheter för medel från markfonden eller jordfonden måste värderingsgrunderna givetvis vara desamma. En sådan anordning medför sålunda ett önskvärt enhet-

ligt uppträdande från statens sida på den ingalunda okänsliga marknaden för skogs- och jordbruksfastigheter.

På nämnda marknad har lantbruksnämndernas verksamhet under senare år fått ökad betydelse. Genom beslut vid 1959 års riksdag (prop. nr 1959: 148), ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, avsågs bl. a. att öka och intensifiera den s. k. yttre rationaliseringen med justering av målsättningen jämväl mot tvåfamiljsjordbruk. Med utvecklingstendenserna inom det mindre jordbruket ökar tillgången på rationaliseringsobjekt och detta i sådan takt, att man redan nu kan avläsa en märkbar stegring i lantbruksnämndernas inköp och försäljning av jordbruksfastigheter, såsom framgår av följande summariska uppgifter för åren 1960—62.

Inköpta (i.) och försälda (f.) brukningsenheter eller delar därav

År	Hela antalet	Areal åker (ha)	Areal skogsmark (ha)	Tax.-värde (1 000 kr)	Köpe-skillingar (1 000 kr)
1960 i.	654	4 194	21 935	19 910	25 999
f.	881	3 246	17 248	15 588	19 061
1961 i.	748	4 594	23 631	20 238	27 568
f.	962	3 616	22 901	18 254	24 382
1962 i.	1 011	6 628	31 529	28 839	39 325
f.	1 288	5 266	26 238	24 054	31 289
<i>Kvarvarande vid 1962 års utgång</i>	2 005	10 046	70 641	48 759	

I lantbruksnämndernas förvärv ingår skogsmarker med betydande arealer, av naturliga skäl till större delen i de sex norra länen, men även i landet söder därom, där domänverkets markinköp företrädesvis förläggas. En jämförelse för åren 1960—62 mellan lantbruksnämndernas och domänverkets markinköp har intagits på sid. 94.

Med hänsyn till det trängande behovet av en intensifierad strukturalisering har statsmakterna 1963 anvisat lantbruksorganisationen att bedriva sin aktiva inköpsverksamhet i ökad omfattning. För ändamålet har jordfonden för budgetåret 1963/64 tillförts ytterligare 26 milj. kr.

Med de statliga markinköpens numera växande omfattning synes det utredningen i och för sig vara mera angeläget än tidigare, att verksamheten ifråga samordnas och då inom lantbruksorganisationen, som genom sin prövande och övervakande funktion på hela marknaden för jordbruksfastigheter och ökade egna insatser på denna marknad får anses väl lämpad att handha även de statliga markinköp, för vilka markfondens medel enligt gällande grunder skall anlitas.

Vid sitt ställningstagande till handhavandet av denna för statens markpolitik viktiga uppgift har utredningen förutsatt, att erforderliga föreskrifter meddelas, varigenom lantbruksstyrelsen med biträde av nämnderna

År och område	Inköp av lantbruksnämnd			Inköp av domänverket		
	Areal åker ha	Areal skogsmark ha	Köpe- skilling 1 000 kr.	Areal åker ha	Areal skogsmark ha	Köpe- skilling 1 000 kr.
<i>1960</i>						
Sex norra länen	1 315	16 067	10 296	71	243	359
Söder därom	2 879	5 868	15 703	397	1 583	3 719
Hela riket	4 194	21 935	25 999	468	1 826	4 078
<i>1961</i>						
Sex norra länen	1 573	17 284	10 836	57	954	1 091
Söder därom	3 021	6 347	16 732	1 266	6 952	17 967
Hela riket	4 594	23 631	27 568	1 323	7 906	19 058
<i>1962</i>						
Sex norra länen	2 317	21 801	14 065	37	554	505
Söder därom	4 311	9 728	25 260	1 319	6 426	16 283
Hela riket	6 628	31 529	39 325	1 356	6 980	16 788

tilldelas befogenheter att företråda statens intresse jämväl vid förvärv av skogsfastigheter, som därefter kan överlåtas på A/B Statsskogar utan åsidosättande av den yttre rationaliseringen. Då en sådan åtgärd endast avser att upprätthålla nu gällande principer för användning av markfondens medel även efter bolagsbildningen, borde några sakliga invändningar däremot inte kunna göras. Utredningen vill i samband härmed betona, att statens rätt till skogsförvärv sålunda skall tillgodoses, och den rätten får inte försvagas därigenom, att markinköpen sker genom ett annat, statligt organ.

Utredningens förslag, att lantbruksstyrelsen skall handhåva förvaltningen av jordbruksdomänerna och därmed försäljningen av desamma jämte större delen av de inköp av skogsfastigheter, vartill markfondens befintliga och inflytande medel skall användas, medför, att styrelsen får i allt väsentligt ansvaret för att markfondens medel omsättes i skogsfastigheter. Betydelsen härav har framhållits i riksdagens revisorers berättelse för år 1957, vilket föranledde följande utlåtande av statsutskottet nr B 34 år 1958:

»Den av revisorerna förebrogta utredningen ger vid handen, att sedan lång tid tillbaka en fortskridande uppsamling av medel på domänverkets markfond försigår. Förhållandet, vilket innebär att domänverket i växande omfattning fränhändes realkapital utan motsvarande omplacering av därvid erhållna ersättningsbelopp i värdebeständiga tillgångar, torde icke väl låta sig förena med de riktlinjer för markfondens handhavande som riksdagen tidigare fastställt. Utskottet anser därför i likhet med revisorerna, att det allmännas markpolitik bör bedrivas på sådant sätt, att de ifrågavarande riktlinjerna kunna praktiskt fullföljas. Självfallet bör därvid all rimlig hänsyn tagas till enskilda markägares berättigade intressen.»

Utredningen anser, att det finnes all anledning att räkna med att man inom lantbruksorganisationen kommer att till fullo beakta gällande före-

skrifter om markfondens ändamål samt statsmakternas intresse av fondmedlens utnyttjande på avsett sätt, i den mån de finns tillgängliga.

Enligt utredningens uppfattning är den föreslagna ordningen ägnad att medföra en viss stabilisering av marknaden för jordbruksfastigheter och underlätta lantbruksorganisationens arbete. I samband med såväl försäljningen av kronodomäner som inköp av skogsfastigheter bör lantbruksorganisationen ha möjligheter att i vidare mån tillgodose jämväl den yttre rationaliseringen. Den ökade aktiviteten bör sålunda innebära, att lantbruksorganisationen också får större förutsättningar att i det allmännas intresse göra erforderliga insatser på det jordbrukspolitiska området.

Med syfte att nå ett gott resultat av markinköpsverksamheten bör det vara naturligt och nödvändigt, att ett kontinuerligt samarbete upprätthålles mellan lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna å ena sidan samt bolagsledningen och lokalförvaltningen hos A/B Statsskogar å andra sidan i fråga om kontakter och initiativ avseende lämpliga inköpsobjekt. Som en följd av ett dylikt samarbete borde man enligt utredningens mening kunna räkna med att lantbruksnämnderna i förekommande fall anlitar bolagets förvaltning, då jordfondens skogsfastigheter kvarstå i nämndernas ägo så lång tid, att behov av skogliga förvaltningsåtgärder gör sig gällande.

Nu gällande bestämmelser för domänstyrelsens markinköp innebära, att sådana förvärv, där köpeskillingen överstiger 100 000 kr., skall underställas Kungl. Maj:ts prövning. För lantbruksnämndernas förvärv gäller endast den begränsning, som kan förorsakas av lantbruksstyrelsens fördelning på nämnderna av tillgängliga medel i jordfonden. Även om det i och för sig vore lämpligt med samma befogenheter för lantbruksstyrelsens inköp oavsett vilka medel, som för ändamålet anlitas, anser utredningen, att en viss begränsning av befogenheten att inköpa skogsfastigheter för markfondens medel bör tillämpas, även om inköpen sker genom lantbruksstyrelsen. Den nuvarande gränsen, 100 000 kr., synes dock vara för låg. Utredningen föreslår, att berörda skogsförvärv genom lantbruksstyrelsen skall underställas Kungl. Maj:ts prövning i fall, då köpeskillingen överstiger 200 000 kr. Skulle lantbruksstyrelsen vilja av inköpsobjektet behålla viss del för rationaliseringsändamål, skall därvid sådan dels omfattning och värde särskilt angivas för reglering av köpeskillingen på de skilda fonderna.

Vid domänverkets köp av större skogsegendomar förekommer ofta, att jordbruket har så stor omfattning, att det särskiljes för att förvaltas såsom kronodomän. Samma förfarande synes böra tillämpas vid liknande förvärv med medel från markfonden genom lantbruksstyrelsen. I sådana fall erfordras Kungl. Maj:ts beslut avseende förvärvet samt jordbruksdelens förvaltning såsom kronodomän av lantbruksstyrelsen.

I fråga om inköpsverksamhetens finansiering torde böra gälla, att lantbruksstyrelsen i mån av behov rekviderar förskottsmedel från A/B Statsskogar och i samband med sin årliga redovisning av medlen för försålda

kronodomäner m. m. även redovisar för erhållna förskott. Därvid bör såsom för närvarande gälla, att markfonden belastas för samtliga värderings- och övriga kostnader hos lantbruksnämnderna och lantbruksstyrelsen, som äro förenade med ifrågavarande inköpsverksamhet.

Lantbruksstyrelsens vidgade uppgifter i fråga om markförsäljning och markinköp torde komma att kräva en förstärkning av dess personalresurser. Eftersom A/B Statsskogars verksamhet på detta område minskas i motsvarande mån, har utredningen räknat med att viss personal från domänstyrelsens skogstekniska byrå, som specialiserats på sådana arbetsuppgifter, lämpligen borde övergå till lantbruksstyrelsen.

3. Domänverkets övriga arbetsuppgifter

a. Förvaltning eller tillsyn å vissa allmänna skogar.

I huvudsak jämlikt bestämmelserna i 1894 års skogsordning äro vissa allmänna skogar ställda under domänstyrelsens förvaltning eller tillsyn. Enligt 1960 års berättelse för domänverket och därefter inträffade förändringar kan berörda skogar i sammandrag redovisas sålunda:

Skogarnas natur	Antal	Areal skogsmark ha
Tab. 28. Civila boställen	1	173
» 29. Bergverksskogar	21	7 705
» 30. Renbetesfjällen (i 13 kommuner)		125 542
» 32. Nybyggesområden m. m. för lappar	7	1 968
» 31. Vissa eckl. skogar	14	1 210
» 32. Kronoallmänningar, kvarvarande	10	3 157
» 33. Allmänna inrättnings hemman, kvarvarande	5	331
» 34. Nationalparker	16	10 600

S:a 150 686 ha

Frågan om det kvarvarande civila boställets disposition är f. n. föremål för särskild utredning. Detsamma gäller bergverksskogarna. Beträffande renbetesfjällens skogar och vissa nybyggesområden och för lapparnas räkning inköpta områden, sammanlagt $125\,542 + 1\,968 = 127\,510$ ha skogsmark gäller numera, att domänverket mot fastställt arrende till lappfonden förvaltar dessa skogar. Av de ecklesiastiska skogarna är frågan om dispositionen av s. k. läroverkshemman föremål för särskild utredning, och frågan om domkyrkosysslomansboställen samt vissa som allmänna inrättningar redovisade domkyrkoheemman har hänskjutits till 1960 års eckl. boställs-utredning. Beträffande enstaka, till vissa verk eller inrättningar upplåtna, kronan tillhöriga »allmänningar», förut benämnda kronoallmänningar, återstå nu endast 10 st. om 3.157 ha, varav 935 ha stå under domänstyrelsens förvaltning och resten 2 222 ha under tillsyn. För flertalet av dessa objekt har redan vidtagits åtgärder, varigenom deras antal kommer att högst väsentligt minskas. För de sist här ovan upptagna nationalparkerna

gäller enligt beslut vid 1963 års riksdag, att de även efter tillkomsten av statens naturvårdsnämnd skola förvaltas av domänverket mot viss ersättning härför fr. o. m. budgetåret 1964/65. I samband därmed har anvisats ett anslag av 2,0 milj. kr. för budgetåret 1963/64 att såsom delfond under domänfonden användas till markförvärv för naturvårdsändamål m. m., varvid initiativen till sådana markförvärv skall åvila länsstyrelserna och naturvårdsnämnden. I fråga om samtliga här berörda förvaltnings- och tillsynsuppgifter å allmänna skogar får utredningen anföra följande.

Den arealmässigt största uppgiften, förvaltningen av renbetesfjällens m. fl. skogar, har genom beslut av 1962 års riksdag fått sin långsiktiga lösning. Någon erinran mot att denna förvaltningsuppgift på enahanda villkor uppdrages åt A/B Statsskogor enligt särskilt beslut härom kan ej anses föreligga.

Beträffande flertalet av övriga, här berörda allmänna skogar, utom nationalparkerna sammanlagt 51 st. om 12 576 ha skogsmark, pågår f. n. utredningar om deras ställning, förvaltning och avkastningens disposition. Det torde få förutsättas, att dessa utredningar och statsmakternas beslut i anledning av desamma kommer att medföra en icke oväsentlig minskning i de statliga skogsförvaltningsbestyren på dessa skogar. Under sådana förhållanden och med hänsyn till bestyrens såväl till antal som arealer begränsade omfattning finner utredningen det vara lämpligast, att vid bolagsbildningen kvarvarande uppgifter för domänverket av ifrågavarande natur jämväl i särskild ordning anförtros A/B Statsskogor, som dock synes i princip böra erhålla ersättning för därav föranledda kostnader i de fall bestämmelser härom ej föreligger.

Utredningen anser, att ur allmän förvaltningssynpunkt A/B Statsskogor lämpligen även bör anförtros vårderna och förvaltningen av nationalparkerna m. m., mot särskild ersättning härför enligt 1963 års riksdagsbeslut. Beträffande särskilda anslag till en delfond under domänfonden för finansiering av markförvärv för naturvårdsändamål har utredningen dock den uppfattningen, att denna uppgift inte lämpligen bör åläggas A/B Statsskogor utan i stället förslagsvis överföras på statens naturvårdsnämnd.

b. Tillsynen över jaktvården i riket.

Beträffande denna rent administrativa uppgift anser utredningen erforderligt, att vid tillkomsten av A/B Statsskogor åtgärder vidtagas för att densamma övertages av härför lämplig myndighet. Förslag härom har vid olika tillfällen väckts av domänstyrelsen, som betonat jaktvårdens naturliga samband med naturvården. I prop. nr 71/1963, enligt vilken riksdagen bifallit förslaget om inrättande av statens naturvårdsnämnd fr. o. m. den 1/7 1963, har departementschefen i denna fråga gjort följande uttalande:

»Utän tvekan föreligger ett nära samband mellan å ena sidan naturvården och å andra sidan jakt- och viltvården. Även om goda skäl sålunda

talar för att angivna verksamheter organisatoriskt samordnas, delar jag utredningens uppfattning, att detta ej nu bör ske. Frågan bör emellertid tas upp på nytt, när resultatet av pågående utredningar beträffande bland annat domänverkets företagsform och vattenvården föreligger.»

Med hänvisning till detta uttalande anser sig utredningen kunna räkna med att statens naturvårdsnämnd vid bolagets bildande även kommer att åläggas att jämväl handhava den tillsyn över jaktvården i riket, som nu åvilar domänstyrelsen.

c. Fritidsverksamheten på statens skogar.

Den inom domänverket inledda speciella verksamheten för anordnande av lämpliga fritidsområden m. m. på kronoparkerna i olika delar av landet kommer säkert att uppskattas av fritidsfolket i vida kretsar. Efter inventering våren 1963 har utvalts 25—30 områden för de första årens verksamhet. Då medel anvisats för ändamålet har klart utsagts, att sådana åtgärder få anses ingå i en normal skogsförvaltning. Eftersom fritidsintresset av kända skäl växer sig allt starkare, är det sannolikt, att liknande anordningar även kommer till stånd inom de privata, stora skogskomplexen. Inom de större skogsbolagen har en liknande verksamhet också inletts. Utredningen anser för sin del naturligt, att fritidsverksamheten ifråga bör omhändertas och visas samma intresse av A/B Statsskogar, som det som redan manifesterats genom domänstyrelsens i detta avseende föredömliga åtgärder.

B. Samordning av statens skogsbruk och skogsindustri

I. Erfarenheter av nuvarande samordning

I samband med statsmakternas beslut att skilja AB Statens Skogsindustrier från domänverket 1957 vidtogs åtgärder för att få till stånd en viss samordning mellan företagen. Sålunda har domänverket två platser i Statens Skogsindustriers styrelse, varav den ena besatts med domänverkets chef som ordförande i styrelsen under åren 1957—61. Genom en sådan form av samordning torde ha avsetts att skapa en viss garanti för ett friktionsfritt samarbete företagen emellan i väsentliga gemensamma frågor. Beträffande den ojämförligt viktigaste av dessa frågor, den statliga skogsindustriens råvaruförsörjning från domänverket, träffades enligt statsmakternas direktiv ett långsiktigt avtal. I detta angavs de normala årliga kvantiteterna, sättet för jämkningar och ökning av leveranserna samt för virkesprisernas bestämmande, allmänna principer för prissättningen på virket samt övriga leveransvillkor, allt enligt nämnda direktiv.

I tillämpningen visade det sig snart uppstå svårigheter att teckna sedvanliga årliga kontrakt om virkesleveranser, beroende på olika uppfattningar om virkets prissättning. Sålunda tecknades kontrakten avseende

1958/59 års leveranser först den 30 maj 1959 med reservation från Statens Skogsindustrier ifråga om betalningsklausulen. Om priserna står i kontrakten, att de skulle fastställas vid tidpunkt, som *senare* överenskommes mellan parterna. Härav framgår, att avtalstillämpningen det året inte fungerade väl. Detta berodde på, att man från Statens Skogsindustrier då sökte utverka viss ändring i dittills godtagna normer för domänverkets prissättning på virket.

Någon sådan ändring har inte skett för säsongerna 1959/60 och 1960/61. Vid förhandlingar för säsongen 1961/62 uppkom åter starka meningsbrytningar mellan parterna, och kontrakt om virkesleveranserna till industrien i Norrland tecknades först i juni månad 1962. För säsongen 1962/63 har företagen enats om att uppskjuta den definitiva prissättningen.

Det bör tilläggas, att oavsett skilda uppfattningar, huvudsakligen i prisfrågan, överenskommelse träffats för varje säsong om kvantiteter och allmänna leveransbestämmelser i god tid, varför störningar i avverkningar och leveranser inte uppkommit. Det har också visat sig, att domänverket som säljare mycket väl fyllt sina årliga kontraktsåtaganden. Detta har för Statens Skogsindustrier i stort sett skapat trygghet i råvaruförsörjningen, som avses i långtidsavtalet, samtidigt som domänverket fått en god och ökad avsättning för sitt virke.

2. Tillämpad prissättning för virket

Till grund för utredningens bedömning av hithörande förhållanden har material hämtats från leveranskontrakten mellan domänverket och Statens Skogsindustrier, jämförda med bl. a. kontrakt mellan Sveriges Skogsägareföreningars Riksförbund och Nordsvenska Virkesföreningen. Härtill kommer kända fakta rörande den enskilda skogsindustriens råvaruförsörjning med virke från egna skogar, resp. köpvirke.

Om hittills tillämpade priser m. m. för de skilda leveransområdena anser utredningen här böra intagas följande.

a) I Norrland.

För sågtimmer och massaved har priserna anslutits till de s. k. ådalspriserna inom området fr. o. m. Ljungan och norrut, överenskomna mellan skogsägarorganisationen och virkesföreningen inom området. Därutöver har tillägg gjorts för dels provisioner och kvantitetstillägg, dels räntegottgörelse. Pristilläggen ifråga har utgjort 8 öre per f³tr för säsongerna 1957/58 och 1958/59 samt därefter 14 à 15 öre per f³tr för sågtimmer och något lägre för massaved.

I kontraktens allmänna leveransvillkor har intagits bestämmelser, avvikande från dem, som eljest tillämpas inom området och vilka senare anpassats efter den sedan åtskilliga år tillbaka konstaterade knappheten

på ordinärt sågtimmer i övre Norrland. Statens Skogsindustrier har sålunda å ena sidan ställt stora krav på rakhet hos klintimmer men har å andra sidan tillämpat sådana minimidimensioner, som medfört sänkningar av medellängden hos timmerfångsten. Dessa bestämmelser har förorsakat en viss minskning i timmertillförseln och inneburit vissa nackdelar ifråga om medellängd för de sågade varorna, medan varornas kvalitet påverkats positivt.

Med hänsyn till gjorda erfarenheter har Statens Skogsindustrier dessutom genomfört en premiering genom särskilda pristillägg, i huvudsak för furutimmer vid leverans fritt sågverken på bil (eller järnväg). På så sätt har man velat stimulera till leveranser av icke flottat virke, varigenom sågningen av avverkningssäsongens virke kunnat påbörjas tidigare utan sjunkförluster och lagringsskador på virket, vartill kommer minskade kostnader för mottagning och lagerhållning. För att nå dessa fördelar har bolaget funnit lämpligt att tillerkänna domänverket nämnda pristillägg, som i jämförelse med det i marknaden gängse pristillägget, 5 öre per f³tr, inneburit en viss, reell prisökning för större delen av det bilkörda virket. Denna premiering av billeveranserna har också medfört, att desamma visat en stigande tendens. Under säsongerna 1957/58—1961/62 har sålunda bilvirkets andel ökat från c:a 4 milj. f³tr eller 22 % till c:a 6 milj. f³tr eller 32 %.

Med delvis samma motiv har en liknande premiering — med större fabriksstillägg än normalt — tillämpats även för massaved, levererad på bil i Karlsborg. Under nyss nämnda säsongperiod har sådana leveranser utgjort c:a 1/4 av massaveden till denna fabrik.

b) *I Svealand.*

För sågtimmer till verken i Saxviken, Horndal, Skinnskatteberg, Valåsen och Laxå är prissättningsförfarandet mera komplicerat. Sågtimmermarknaden i Svealand — liksom i Götaland — visar ganska stark splittning, även om strävanden mot större enhetlighet inom de olika områdena, ofta länsvis, på senare år medfört vissa resultat.

Bortsett från de kvantiteter, som på flottled tillföres Saxviken, levereras timret fritt bilvägar. Som underlag för prissättningen användes av parterna tillgängligt material, t. ex. från domänverkets anbuds försäljningar, prisuppgörelser mellan Statens Skogsindustrier och skogsägareföreningar samt de lokala prislistor, som i flesta fall föreligger mellan sågverksföreningar och skogsägareföreningar inom berörda fångstområden. Efter bearbetning och hopvägning av sådant material framkommer vid förhandlingar mellan parterna en prissättning på timret.

På samma sätt som för norrlandsvirket innebär varje säsong timmerprissättning i Svealand, att domänverket utöver gängse bilvägspriser får

minst de pristillägg, som motsvarar i handeln förekommande provisioner till mellanhänder, räntegottgörelse o. dyl.

3. Synpunkter på grunderna för virkets prissättning

Enligt ramavtalet skall virkespriser och övriga leveransvillkor fastställas årligen genom förhandlingar mellan parterna. I avtalet utsäges, att priserna skall »motsvara de priser, som under jämförbara förhållanden samma avverknings säsong betalas på den öppna marknaden inom samma fångstområden». Detsamma gäller leveransvillkoren i övrigt. Betalningsvillkoren fastställas också år från år och förutsättes »motsvara vad som normalt gäller för de enskilda skogsföretagens virkesförsörjning». För lösande av ev. tvister i nu berörda avseenden har i avtalet intagits en sedvanlig skiljedomsklausul.

De vid avtalsstillämpningen uppkomna, förut omnämnda svårigheterna beror på olika tolkning av vad som enligt avtalet skall motsvara öppna marknadens priser. Med hänsyn till virkesmarknadens utveckling och speciella karaktär torde det vara nödvändigt att närmare söka klarlägga begreppet marknadspris. Enligt utredningens mening bör därvid bl. a. beaktas följande.

De på virkesmarknaden grundläggande priserna framkommer för större områden av landet vid överenskommelser mellan skogsägareorganisationerna och skogsindustriens virkesföreningar. Dessa överenskommelser avse alltså priser för virke från enskilda skogar, i Norrland de s. k. ådalspriserna för sågtimmer och massaved fritt utsorterat i resp. älvar samt söder därom priser för massaved i huvudsak fritt bilväg. Ifråga om motsvarande priser för sågtimmer i Svealand och Götaland hänvisas till vad tidigare anförts härom. Nu nämnda priser har ju också — med vissa pristillägg, som förut nämnts — utgjort *grunden* för hittills tillämpad prissättning på virket från domänverket till Statens Skogsindustrier. Priserna ifråga har också fått officiell karaktär av gängse marknadspriser. Som sådana redovisas de nämligen i Kungl. Skogsstyrelsens årsbok och till viss del även i domänverkets årsberättelse. Det är därför naturligt, att dessa priser även utgjort underlag för bestämning av den genomsnittliga prisnivån för värdering av skogsmark och växande skog vid allmän fastighetstaxering.

De överenskomna priserna vinner i regel enhetlig tillämpning för enskilda skogar inom sina giltighetsområden och medför sålunda en viss stabilitet på marknaden. De avvikelser, som likväl förekommer, har inte sådan omfattning eller storlek, att de kan anses förorsaka några rubbningar i den prisnivå, som genom berörda prisöverenskommelser kommit till stånd.

Utredningen har dock i detta sammanhang uppmärksammat, att de berörda prisöverenskommelsernas direkta tillämpning i Norrbotten för-

svagas av det förhållandet, att domänverket och Statens Skogsindustrier där dominerar på marknaden som säljare, resp. köpare men inte deltagar i nämnda prisförhandlingar. Detta förhållande har likväl i praktiken inte inverkat på resultatet av de statliga företagens inbördes förhandlingar hittills, eftersom de överenskomna ådalspriserna därvid lagts till grund för deras affärer (vartill lagts provisioner och kvantitetstillägg).

I virkesaffärer förekommande provisioner, kvantitetstillägg, premier för tidig leverans, transportersättning, räntegottgörelse o. dyl., äro alla ersättning för viss prestation. De utgör sålunda i princip inte någon del av virkespriset utan i stället särskilda, för virkesanskaffningen uppkommande inköpskostnader. Flertalet virkesuppköpande företag har egen inköpsorganisation för anskaffning av virke direkt från producenter, och kostnaderna härför torde inte kunna rubriceras som virkespris. Den omständigheten, att domänverket och andra större allmänna och enskilda skogsägare kan få tillgodoräkna sig helt eller delvis även här nämnda ersättningar, ändrar heller ingenting ifråga om desammas natur. Med denna principiella inställning till prisbegreppet finner utredningen, att — även med hänsyn till förhållandena i Norrbotten — de överenskomna och officiellt noterade *priserna, exkl. provision o. dyl., får anses motsvara i marknaden gängse priser.*

I genomsnitt för åren 1957/62 har Statens Skogsindustrier till 83 % kunnat täcka sitt råvarubehov från domänverket. För den statliga skogsindustrien är detta en hög försörjningsgrad, om man jämför med motsvarande självförsörjning inom den privata skogsindustrien.

Inom övre Norrland, där företagen inom Nordsvenska Virkesföreningen samt Mo och Domsjö A/B arbetar under i övrigt med Statens Skogsindustrier närmast jämförliga förhållanden, ligger försörjningsgraden av virke på sikt från företagens egna skogar i regel betydligt lägre. Enligt gjorda beräkningar om råvaruförsörjningen efter nu kända utbyggnader av skogsindustrien fram t. o. m. år 1964 skulle läget därefter för de privata storföretagen i området från Ljungan och norrut vara följande.

Vid full kapacitet

Råvaruåtgång för alla företag			537 milj. f ³ tr
»	»	Assi	67 milj. f ³ tr
»	»	NCB	39 » »
»	»	Småsågar	38 » »
			<hr/> 144 milj. f ³ tr
Rest för övriga företag			393 milj. f ³ tr.
Härav beräknas från egna skogar			146 milj. f ³ tr.
Reserv, ej avsättningsbart klenvirke			25 » »

Om man förutsätter, att i praktiken 95 % av kapaciteten utnyttjas, reduceras de enskilda storföretagens råvarubehov till 373 milj. f³tr. De beräknade uttagen från egna skogar, 146 milj. f³tr., motsvarar sålunda en självförsörjning till endast 39 %.

I Mellansverige arbetar den privata större sågverksindustrien med i hög grad växlande självförsörjning. Den relativt jämna och höga försörjningsgraden för statens sågverk bör även i detta område innebära liknande fördelar i berörda avseende jämfört med de privata verken, som mera uppenbart kommit till synes i övre Norrland.

Den höga virkesförsörjningsgraden för Statens Skogsindustrier som helhet jämfört med självförsörjningen med virke hos den privata skogsindustrien innebär inte endast trygghet för industrien utan också vissa ekonomiska fördelar. Statens Skogsindustrier har sålunda inte behövt utrusta sig med någon större fältorganisation för sin råvaruanskaffning, såsom fallet är för de större privata bolagen, utan har kunnat begränsa sina direkta personalkostnader för virkesanskaffningen. I stället har denna till övervägande del omhänderhafts av domänverket, som haft att utöver den i branschen vanliga grundförsörjningen med virke förse Statens Skogsindustrier med tillskottskvantiteter av nära nog samma storleksordning. För det allmänna som ägare av såväl skogen som industrien har denna anordning verkat rationellt och alltså varit lämplig. Förutsatt emellertid att förhållandena mellan de statliga företagen i princip bör regleras så, att råvarukostnaderna i möjligaste mån jämföras med den privata skogsindustrien, är det befogat att statskogarna på lämpligt sätt får viss, särskild ersättning för sådan del av virkesleveranserna till Statens Skogsindustrier, som kan anses utgöra tillskottskvantiteter.

Då det gäller förutnämnda, olika slags ersättningar utöver gängse marknadspris, måste därvidlag en bestämd gräns dragas mellan å ena sidan provision och kvantitetstillägg och å andra sidan transportersättningar samt premier för tidig leverans eller liknande. Dessa senare tillägg avse ju hela leveransen och bero på de särskilda förhållanden, som kan föranleda köparen att i eget intresse tillämpa sådana ersättningar. I det följande behandlas sålunda frågan om provision samt kvantitetstillägg, de mera väsentliga ersättningar, som utgått och varom delade meningar hos här berörda parter medfört de största svårigheterna i deras gemensamma virkesaffärer. Enligt utredningens mening bör därvid beaktas följande.

Statens Skogsindustrier har uppkommit inom domänverket och utvecklats för att bereda ökad avsättning för i första hand domänverkets virke och därigenom bidra till att skapa och upprätthålla en bättre balans på virkesmarknaden. De statliga industrianläggningarnas tillkomst och utbyggnad har också i motsvarande mån påverkat gängse marknadspriser, i Norrland de s. k. ådalspriserna och i Svealand timmerpriserna fritt bilväg. Mot bakgrund av dessa förhållanden och med hänsyn till den för

statens skogsbruk bestående fördelen av egen industri, anser utredningen befoget att för Statens Skogsindustriers *grundförsörjning* med virke från Domänverket tillämpa nyss nämnda gängse marknadspriser utan provisioner eller kvantitetstillägg. Denna grundförsörjning synes utredningen i princip böra motsvara den ungefärliga självförsörjningsgraden hos större enskilda, närmast jämförliga skogsindustrieföretag, som f. n. täcker sitt råvarubehov till 50—60 % med virke från egna skogar. I enlighet härmed synes grundförsörjningskvantiteterna för Statens Skogsindustrier böra hållas vid 50—60 % av resp. anläggningars årliga totala rundvirkesbehov.

För tillskottskvantiteter utöver de på så sätt bestämda grundkvantiteterna bör till statsskogarna utgå särskild ersättning, motsvarande i marknaden förekommande provisioner och kvantitetstillägg. Vid en sammanställning av debiterade sådana ersättningar för säsongerna 1957/58—1961/62 har desamma visat sig i stort genomsnitt hålla sig omkring 5 % av gängse priser. Utredningen anser, att kraven på ömse håll om såvitt möjligt korrekta avräkningsprinciper bör vara tillgodosedda, om i stället för provision och kvantitetstillägg debiteras 5 % tillägg för dessa slags ersättningar ifråga om levererade tillskottskvantiteter.

Beträffande frågan om räntegottgörelse anser utredningen — liksom i statsmakternas tidigare lämnade direktiv för prissättningen — att kredit- och betalningsförhållandena i virkesaffärerna mellan dessa statliga företag bör regleras på samma sätt, som är vanligast i marknaden, nämligen genom förskott från Statens Skogsindustrier i samband med kontraktsteckning. I regel lämnar större virkesköpare då ett visst förskott och därefter med bestämda rater ytterligare förskott under tiden, tills leverans sker. På det området har utbildat sig en praxis, som i detta fall inte borde vara svår att tillämpa. Genom att ordna förskottslikvider får man dessutom en lämplig renodling av vad som är virkespris och vad som utgör kostnader för råvaruanskaffningen. För de här berörda parterna totalt sett kan en sådan anordning inte rubba summan av tillgängligt rörelsekapital inom båda företagen.

I det föregående har inte berörts prissättningen för leveranser av boardved. Frågan om boardvedens prissättning har år från år lösts i vanlig ordning. Någon ändring av formerna för affärerna i boardved anses inte heller behöva ifrågasättas.

Med hänvisning till vad nu anförts, kan utredningens uppfattning om lämpliga prisnormer vid leveranser av sågtimmer och massaved från statens skogar till den egna industrien sammanfattas sålunda:

1. För grundkvantiteterna, som skall utgöra 50—60 % av totala rundvirkesbehovet för varje verk, betalas gängse marknadspriser, d. v. s. i Norrland ådalspriser och i Svealand priserna fritt bilväg (utan provisioner och kvantitetstillägg).

2. För tillskottskvantiteter utöver grundkvantiteterna för varje verk betalas gängse marknadspriser enligt punkt 1 med 5 % tillägg till dessa priser.

3. Transportersättningar samt premier för tidig leverans eller liknande utgår i den omfattning parterna enas härom.

4. I stället för räntegottgörelse tillämpas förskottsbetalning enligt i branschen gängse kutym.

För säsongen 1962/63 kan leveransvärdet för virket anges till c:a 100 milj. kr., varav 4,5 milj. kr. utgör pristillägg. Enligt inom utredningen verkställda beräkningar skulle ett så stort leveransvärde med föreslagna prissättningsgrunder minska med 2,5—3 milj. kr. om året, om grundkvantiteterna skulle utgöra 50—60 % av varje verks rundvirkesbehov.

Om Statens Skogsindustrier genom sådana normer för virkets prissättning jämnställes, så långt möjligt, med de privata större skogsindustri-bolagen, anser utredningen följdriktigt att även söka en form för likställighet med de privata företagen ifråga om deras regelmässiga skogsvinster, som medför finansiella fördelar. Det kan erinras om att vid större statsförvärv av skogsmark, exempelvis Laxå bruk, med tillhörande industri, har den sistnämnda överförts till bolaget, medan skogen ställts under Domänverkets förvaltning. I princip bör det alltså vara motiverat att tillföra bolaget en viss del av den skogsvinst, som kan hänföras till de av bolagets verksamhet berörda statsskogarna. En sådan vinstfördelning anses dock endast böra gälla belopp, som överslagsvis kan beräknas motsvara de grundförsörjningskvantiteter, som från tid till annan blir gällande i förevarande virkesaffärer. Med denna begränsning av vinstfördelningen bör densamma ur företagsekonomiska synpunkter vara fullt motiverad.

Utredningen har så utförligt som skett behandlat frågorna om råvaruförsörjningen och prissättningen med hänsyn till den vikt man helt naturligt lagt vid dessa spörsmål med den organisation och förvaltning, som de båda företagen nu har. Med de förslag till samordning, som utredningen framlägger, kommer sådana spörsmål att kunna behandlas och lösas utan sådana motsatsförhållanden de statliga företagen emellan, som hittills utan tvekan förelegat.

4. Alternativa samordningsformer

Som olika former för samordning av AB Statsskogar och AB Statens Skogsindustrier har utredningen funnit nedan angivna förtjäna övervägas, nämligen

a. Vissa gemensamma ledamöter i bolagens styrelser, kombinerat med ett nytt råvaruavtal.

- b. En samarbetsdelegation för behandling av viktiga, för bolagen gemensamma frågor, bl. a. tillämpningen av ett nytt råvaruavtal.
- c. Fusion av bolagen.
- d. Gemensamt förvaltningsbolag.

Ifråga om dessa olika alternativ för samordning mellan bolagen får utredningen anföra följande.

Alt. a. Med vissa gemensamma ledamöter, 2 à 3 personer i bolagens styrelser, borde en viss grad av samordning i viktiga gemensamma frågor kunna tillgodoses. Därvid förutsattes att nuvarande råvaruavtal omarbetas i enlighet med de synpunkter utredningen anlagt på normerna för prissättningen av virkesleveranserna från skogen till industrien. Oavsett utformningen av ett sådant avtal torde vid dess tillämpning, såvitt utredningen funnit, kunna befaras svårigheter, som med denna form av samordning inte skulle kunna tillfredsställande lösas inom resp. styrelser.

Alt. b. En samarbetsdelegation för behandling av vissa för bolagen gemensamma frågor, bl. a. tillämpningen av ett nytt råvaruavtal, torde komma att hamna i samma svårigheter, som berörts under alt. a. Även om delegationen göres stor, ger dess arbete inte erforderligt resultat inom styrelserna, om den t. ex. i fråga om tvister i virkesaffärer inte kan enas.

Alt. c. Med en fusion, som skulle innebära en fullständig sammanslagning av bolagen, löses givetvis de samordningsproblem, som förut diskuterats. En sådan anordning medför dock komplikationer. Den omständigheten, att endast 25 à 30 % av statsskogarnas avkastning kan konsumeras i egna industrier, gör, att mer än dubbelt så stor kvantitet skulle komma att säljas till andra företag. Detta torde bli en grannlaga uppgift mot bakgrunden av att sistnämnda virkesköpare samtidigt kommer att vara företagets konkurrenter på industrisidan. Den samverkan, som branschvis ofta sker med dylika konkurrenter kan komma att ogynnsamt påverkas av det fusionerade företagets ställning som betydande säljare av råvara. Nu nämnda förhållanden anser utredningen medföra så stora olägenheter, att en fusion mellan bolagen inte kan förordas.

Alt. d. I ett gemensamt förvaltningsbolag för båda företagen kan också en inre samordning vinnas med bevarande av varje bolags speciella företagsekonomiska drift och bibehållande utåt av deras skilda karaktärer. En sådan inre samordning bör vara ägnad att stärka gemenskapen företagen emellan och befordra en nyttig samverkan såväl mellan bolagens ledning som mellan deras resp. lokalförvaltningar. För viktiga gemensamma frågor bör förvaltningsbolaget vara ett naturligt forum, där dessa kan lösas ur det helas, d. v. s. statsnyttans synpunkt. Till sådana ärenden räknar utredningen upprättande av ett nytt råvaruavtal och dess tillämpning, frågor om vinstfördelning, väsentliga frågor om företagets finansiering, planering och investeringar samt deras allmänna arbetslinjer

på olika områden. Ett på så sätt fungerande förvaltningsbolag skulle komma att öva sådant inflytande på företagets arbetssätt, som motiveras av att förvaltningsbolaget inför statsmakterna blir närmast ansvarigt för företagets samlade verksamhet.

5. Förslag ang. samordning i ett gemensamt förvaltningsbolag

Av det föregående framgår, att utredningen endast finner alt. d. utgöra en lämplig samordning i förevarande fall. Det föreligger här också otvivelaktigt behov av en sådan beslutsinstans, vars funktion av fastare samordningsorgan förutsättes vara till fördel för såväl de samordnade företagen själva som för staten som ägare.

Utredningen föreslår sålunda, att ett gemensamt förvaltningsbolag bildas, förslagsvis benämnt AB Skogsintressen, i huvudsak med de uppgifter, som ovan nämnts. I bolagsordningens ändamålsparagraf torde dock någon specifik målsättning inte böra anges. Utredningen anser tillfyllest, om förvaltningsbolagets ändamål allmänt uttryckes vara att äga och förvalta fast och lös egendom. I första hand avses då aktierna i AB Statsskogar och AB Statens Skogsindustrier, vilka samtliga förutsättes tillföras förvaltningsbolaget i samband med dess bildande samtidigt med AB Statsskogar.

a) Förvaltningsbolagets finansiering.

De till bolaget överförda aktierna upptages till parivärden, d. v. s. till $150 + 260 = 410$ milj. kr. i den ingående balansräkningen med en motsvarande post som skuld till statsverket. Som tillgängliga medel i bolaget förordas ett aktiekapital om 50 milj. kr., d. v. s. lägst 50 milj. kr., och högst 150 milj. kr. enligt aktiebolagslagen. Utredningen anser, att aktierna bör tecknas till sådan kurs, att bolaget omedelbart erhåller i aktiebolagslagen förutsatt reservfond, d. v. s. 10 milj. kr. Den ingående balansräkningen enligt vad nu sagts framgår av bilaga 3.

Bolagets kapitalbildning har utredningen sett i samband med den nu till domänverkets förfogande ställda rörliga krediten hos riksgäldskontoret upp till 80 milj. kr. Enligt vad utredningen erfarit, kommer de sammanlagda behoven av korta krediter för AB Statsskogar och AB Statens Skogsindustrier att uppgå till belopp, som motivera ett i förvaltningsbolaget tillgängligt kapital för sådan finansiering av dels aktiekapital 50 milj. och reservfond 10 milj. och dels därutöver en rörlig kredit hos riksgäldskontoret. Under förutsättning av utredningens förslag, att räntegottgörelsen i virkesaffärerna ersättes av förskottsbetalningar enligt i branschen gängse kutym, kommer en viss förskjutning att uppstå i behoven av rörelsemedel, som i mån av förskott kan behöva ställas till förfogande för Statens Skogsindustrier. Med hänsyn härtill och de samlade kreditbehoven i övrigt anser utredningen erforderligt, att som rörlig

kredit hos riksgäldskontoret ett belopp av 50 milj. kr. ställes till förfogande. Med de sålunda föreslagna kapitalresurserna hos förvaltningsbolaget torde en tillfredsställande grund vara lagd för bolagets uppgift som samordnande finansieringsorgan.

Utredningens förslag ifråga om förvaltningsbolagets kapitalbildning m. m. innebär sålunda, att utöver aktiekapital och reservfond om totalt 60 milj. kr. förvaltningsbolaget erhåller en rörlig kredit hos riksgäldskontoret om högst 50 milj. kr. i stället för den nuvarande, till Domänverkets förfogande ställda krediten om högst 80 milj. kr. I samband härmed anser utredningen böra övervägas, huruvida det kan vara lämpligt, att Statens Skogsindustriers fasta lån från staten, f. n. 43,7 milj. kr., tillhandahålles via förvaltningsbolaget.

Beträffande bolagets lån från statsverket, motsvarande dotterföretagens aktiekapital om 410 milj. kr. anser utredningen, att detsamma inte bör räntebeläggas. Med bolagets funktion bör den samlade avkastningen redovisas från bolaget jämte dotterföretag som aktieutdelning. Det ligger i sakens natur, att denna avkastning kommer att växla starkt med den stora konjunkturkänslighet, som utmärker skogsbruk och skogsindustri.

I anslutning till vad nyss sagts om bolagets funktion, synes böra uppmärksammas bestämmelserna i 72 § aktiebolagslagen om skuldregleringsfond, som begränsar vinstutdelningen. Det synes utredningen förtjäna övervägas, huruvida bestämmelserna i nämnda 72 §, 3 mom. bör tillämpas på bolaget, varigenom undantag kan medgivas från skyldigheten att avsätta medel till skuldregleringsfond.

b) Bolagets organisation.

Aktiekapitalet, 50 milj. kr., bör fördelas på aktier lydande på 1 000 kr. och aktiebrevet bör vara ställda till viss man. Alla aktier bör medföra samma rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst.

I bolagsordningen synes böra ingå sedvanliga utlännings- och hembudsklausuler.

För statens aktier i bolaget utövas rösträtten å bolagsstämma av den Kungl. Maj:t i varje särskilt fall därtill utser.

Ordinarie bolagsstämma bör hållas en gång årligen under maj eller juni månad. Kallelse till bolagsstämma bör ske genom rekommenderade brev senast två veckor före ordinarie och en vecka före extra stämma.

I händelse bolaget träder i likvidation, skall Kungl. Maj:t äga utse en likvidator att jämte de av bolagsstämman utsedda deltaga i likvidationen. Ändringar i bolagsordningen bör för att äga giltighet fastställas av Kungl. Maj:t.

Styrelsen i bolaget anses böra bestå av fem ledamöter med personliga suppleanter för dem. Det förutsättes, att förvaltningsbolagets verkställande direktör skall ingå i styrelsen samt att verkställande direktörerna

i dotterbolagen skall äga närvara vid styrelsens sammanträden. Av ledamöterna synes minst en från vardera styrelsen i AB Statsskogar och AB Statens Skogsindustrier — jämte personliga suppleanter — böra tillhöra förvaltningsbolagets styrelse.

Styrelsens ledamöter och suppleanter bör utses av bolagsstämman för tiden till dess nästa ordinarie stämma hållits.

Styrelsen bör vara beslutför, när minst fyra ledamöter äro tillstädes.

Styrelsen bör ha sitt säte i Stockholm.

Styrelsen bör utse bolagets verkställande direktör.

Antalet revisorer i bolaget föreslås vara två med två suppleanter, som utses årligen på bolagsstämman. Minst en av revisorerna samt suppleanten för honom skall vara auktoriserad.

Förslag till bolagsordning bilägges (bil. 4).

c) Förslagets genomförande.

Liksom för AB Statsskogar synes förslaget om förvaltningsbolagets bildande kunna genomföras tidigast den 1 juli 1965. Förfarandet synes utredningen kunna i huvudsak bli följande.

1. Kungl. Maj:t utser tre personer att såsom stiftare handha bolagets bildande.

2. Stiftarna tecknar vardera en aktie i bolaget. Övriga aktier tecknas av staten genom därför av Kungl. Maj:t utsedd representant.

3. Statens likvid för aktierna överföres inom riksgäldskontoret på bolagets konto.

4. Vid konstituerande stämma fastställs bolagsordning samt utses styrelse och revisorer.

5. Kungl. Maj:t fastställer bolagsordningen samt ingår avtal med bolaget om eventuella begränsningar i dess handlingsfrihet.

6. Sedan bolaget bildats, inlöser staten även de aktier, som tecknats av stiftarna.

C. Förslagets genomförande

Utredningens överväganden ifråga om företagsform för domänverket och samordning med Statens Skogsindustrier har utmynnat i principförslag för statsmakternas prövning. Det har förutsatts, att de föreslagna bolagsbildningarna först prövas och att därefter erforderliga verkställighetsåtgärder vidtagas. Utredningen avser därvid åtgärder för att förbereda den föreslagna omorganisationen av domänverket, i första hand sådana förhandlingar med personalorganisationerna inom verket, som är nödvändiga före övergång till ändrad företagsform. Dessa förhandlingar m. m. såväl

som bildandet av de föreslagna bolagen, AB Statsskogar och AB Skogsintressen, synes utredningen kunna anförtros åt en arbetsgrupp om förslagsvis tre personer, som vid fullgörandet av dessa uppdrag har att handlägga desamma såsom direkt underställda Kungl. Maj:t.

Sammanfattning

Utredningen har som väsentliga uppgifter haft att överväga företagsformen för domänverket och dess samordning med Statens Skogsindustrier. Därvid har utredningen funnit den nuvarande affärsverksformen, oaktat vissa reformer, vara alltför tungrodd och bindande samt därmed i väsentliga hänseenden ett hinder för uppnående av bästa möjliga ekonomiska utbyte med full effektivitet i statsskogarnas förvaltning. Denna bör på ett smidigare sätt anpassas efter statsskogsbrukets särställning och skogsnäringens allmänna utvecklingstendenser, och företagsledningen behöver därför vittgående befogenheter att forma organisationen, personalpolitiken och de ekonomiska åtgärderna därefter. Med hänsyn härtill och behovet av samordning med Statens Skogsindustrier har utredningen vid sin prövning av frågan efter företagsekonomiska grunder funnit, att statens skogsbruk lämpligen bör bedrivas i aktiebolagsform.

Det föreslagna bolaget, benämnt AB Statsskogar, skall äga och förvalta statens skogar. Bolaget skall dessutom förvalta markfondens medel, avsedda för inköp av skogsmark. Till bolaget bör i princip övergå hela den regionala och lokala organisationen för skogarnas förvaltning samt domänstyrelsen med undantag av jordbruksbyrån och viss speciell personal.

Domänverkets nuvarande förvaltningsbestyr m. m. å vissa allmänna skogar anser utredningen lämpligen kunna övertagas av AB Statsskogar liksom även förvaltningen av nationalparkerna mot särskild ersättning för kostnaderna härför. Tillsynen över jaktvården i riket föreslås däremot bära övertagas av statens naturvårdsnämnd. Med erkännande omnämnes domänstyrelsens åtgärder för fritidsverksamheten på statens skogar, en uppgift, som bör visas samma intresse av AB Statsskogar.

Domänverkets uppgift att enligt av statsmakterna fastställda grunder handha utarrenderingar av kronans jordbruksdomäner har utredningen funnit vara av så reglerad karaktär, att några skäl för att verksamheten bör bedrivas i aktiebolagsform inte kan anses föreligga. Oaktat denna jordbruksförvaltnings ekonomiska syfte anser utredningen, att den närmast får betraktas som en övervägande administrativ uppgift, som bör handhavas av lämplig sådan myndighet. I enlighet härmed föreslår utredningen, att jordbruksförvaltningen överflyttas till det statliga topporganet på jordbrukets område, lantbruksstyrelsen.

Organisatoriskt bör denna överflyttning avse domänstyrelsens nuvarande

jordbruksbyrå med viss del av byggnadskontoret m. m. jämte de lokalt verksamma domänintendenterna.

Med jordbruksförvaltningen följer, att lantbruksstyrelsen skall handha all markförsäljning från jordbruksdomänerna och till AB Statsskogar, som förvaltar markfonden, redovisa inflytande försäljningsmedel.

Markfondens användning genom inköp direkt av AB Statsskogar blir med gällande lagstiftning på området begränsad till i regel mindre områden, vartill kommer markbyten och förvärv vid omarrondering. Övriga, normalt förekommande inköp av skogsmark för medel från markfonden anser utredningen böra verkställas genom lantbruksstyrelsen med biträde av lantbruksnämnderna i kombination med verksamheten för jordbrukets och skogsbrukets yttre rationalisering. Utredningen påpekar därvid nuvarande olägenheter för fastighetsmarknaden, beroende på att olika prisnivåer tillämpas vid domänstyrelsens, resp. lantbruksorganisationens markinköp. Den föreslagna anordningen anser utredningen medföra ett önskvärt enhetligt uppträdande från statens sida på den ingalunda okänsliga marknaden för skogs- och jordbruksfastigheter. I samband därmed har utredningen betonat, att omfattningen av statens skogsförvärv inte får förminskas genom att anförtros åt Lantbruksstyrelsen.

Ifråga om samordning av statens skogsbruk och skogsindustri har utredningen konstaterat, att ett starkt behov av sådan samordning otvivelaktigt föreligger, inte minst med hänsyn till industriens råvaruförsörjning från statsskogarna. Erfarenheterna av nuvarande samarbete visar brister. Ifråga om tillämpade grunder för prissättningen på virket från statsskogarna föreslår utredningen vissa ändringar, som vid ett leveransvärde för virket om c:a 100 milj. kr. beräknas medföra en total prissänkning på 2,5—3 milj. kr. om året i jämförelse med hittills tillämpad prissättning. Därutöver anses Statens Skogsindustrier — för att vinna likställighet med de privata jämförliga företagen i landet — böra tillerkännas en efter vissa grunder beräknad andel i uppkommande skogsvinster från statsskogarna.

Behovet av en fastare samordning mellan de statliga skogs- och industri-företagen finner utredningen bäst kunna tillgodoses genom ett gemensamt förvaltningsbolag, benämnt AB Skogsintressen, med ett föreslaget aktiekapital på 50 milj. kr. Med förvaltningsbolagets uppgift bl. a. som finansieringsorgan, föreslås dessutom, att en rörlig kredit hos riksgäldskontoret om 50 milj. kr. ställes till dess förfogande, varvid nuvarande rörliga kredit om 80 milj. kr. till domänverkets förfogande upphör.

Genom det föreslagna förvaltningsbolaget vinnes en inre samordning med bevarande av varje företags speciella företagsekonomiska drift och bibehållande utåt av deras skilda karaktärer. Förvaltningsbolaget som ägare till dotterföretagen, AB Statsskogar och AB Statens Skogsindustrier, blir för dem ett naturligt forum för viktiga gemensamma frågor såsom råvaruavtal och dess tillämpning, frågor om vinstfördelning, väsentliga frågor om

företagens finansiering, planering och investeringar samt deras allmänna arbetslinjer på olika områden. Förvaltningsbolaget förutsättes sålunda få sådant inflytande på företagens arbetssätt, som motiveras av dess ställning som närmast ansvarigt inför statsmakterna för företagens samlade verksamhet.

I övrigt har utredningen uppmärksammat svårigheterna att under nuvarande förhållanden uppnå full kostnadstäckning på rörelsen hos AB Statens Skogsindustrier. Utredningen betonar vikten av en fortsatt, målmedveten rationalisering inom industrien. Som en nödvändig åtgärd, föranledd av konstaterad brist på sågtimmer i övre Norrland, pekar utredningen på begränsning av sågverksdriften där till färre enheter, vilket bör vara ägnat att även förbättra lönsamheten av denna verksamhet. Inom bolaget pågående utredningar på Kungl. Maj:ts uppdrag om ytterligare utbyggnad av anläggningarna i Karlsborg har av utredningen omnämnts. Beträffande tillverkningen av stålsand och mineralull i bolagets regi är utredningen tveksam och ifrågasätter åtgärder för att tillverkningen av dessa produkter överlåtes på ett särskilt bolag för ändamålet.

Därest statsmakterna enligt utredningens principförslag bestämmer sig för en omorganisation av domänverket m. m., föreslår utredningen att en arbetsgrupp, direkt underställd Kungl. Maj:t, får i uppdrag att föra erforderliga förhandlingar med verkets tjänstemannaorganisationer och eljest förbereda den föreslagna omorganisationen samt handha bildandet av de föreslagna aktiebolagen.

Särskilda yttranden har avgivits av utredningens experter Höjer och Rynell.

**Balansräkning den 31/12 1962
för domänverket.**

(Beloppen i milj. kr.)

Tillgångar

Fastigheter		315
Inventarier och förråd (virkeslager m. m.)		
Inventarier	—	
Förråd	25	25
Aktier		3
Förskott		
Beredskapsarbeten	3	
Förskotterade utgifter å riksstatsanslag	4	
Förskott å flottledsfonden	1	8
Övriga fordringar		
Utlånade medel	4	
Virkesköpare m. fl.	53	
Utestående avräkningar	11	
Köpare av kronoegendomar och -lägenheter	9	
I flottleder	2	
Övriga fonders medel	4	83
Kontant behållning eller i bank		24
		458

Summa milj. kr. 458

Skulder

Domänverkets fond		
Markfonden	40	
Flottledsfonden	2	
Rörelsekapital	23	
Övriga kapitalmedel	318	
Överskott att inleverera	20	403
Diverse medel		
Förnyelsefonden för återväxtkostnader	35	
Medel till inköp av mark av naturvetenskapligt värde ..	—	
Lånefonder	6	
Inteckningslån	—	
Behållning å riksstatsanslag	—	41
Skulder hos andra myndigheter		—
Övriga skulder		
Övriga fonders medel	6	
Diverse	8	14
		458

Summa milj. kr. 458

Vid A/B Statsskogars övertagande av tillgångar och skulder, hänförliga till skogsförvaltningen, anses ingen annan förändring i balansräkningens poster behöva göras än att av tillgångarna i fastigheter 73 milj. kr., motsvarande det överslagsvis beräknade värdet av jordbruksdomänerna samt motsvarande belopp på skuldsidan avgår, då dessa värden skall redovisas som tillgång av lantbruksstyrelsen. Ev. behöver vissa korrigeringar dessutom göras i ställningen på övriga fonder i fråga om läroverkshemmanens jordbruksdelar, som också överflyttas till lantbruksstyrelsens förvaltning.

Beträffande domänverkets pensioneringsförpliktelser torde dessa böra överföras på bolaget utan någon ersättning från statsverket i den formen, att en del av disponerat kapital överföres till en räntefri pensionsfond. Förnyelsefonden förutsättes utgå. Ej inlevererat överskott ersättes av räntepliktigt lån. Efter nämnda justeringar skulle balansräkningen i sammandrag kunna redovisas på följande sätt, varvid antages att den i övrigt skulle vara oförändrad 1/7 1965.

**Balansräkning den 1/7 1965
för A/B Statsskogar.**

(Beloppen i milj. kr.)

Tillgångar

Anläggningstillgångar		
Domänfondens skogar	242	
Aktier	3	245
<hr/>		
Omsättningstillgångar		
Inventarier	—	
Förråd	25	
Förskott	8	
Flottleder	2	
Diverse debitorer	81	
Bank och kassa	24	140
		<hr/>
Summa milj. kr.		385

Skulder

Eget kapital		
Aktiekapital	150	
Reservfond	30	180
<hr/>		
Långfristiga skulder		
Markfonden	40	
Flottledsfonden	2	
Lån från statsverket	149	191
		<hr/>
Kortfristiga skulder		
Diverse kreditorer		14
		<hr/>
Summa milj. kr.		385

Förslag

till

Bolagsordning för Aktiebolaget Statsskogar.

§ 1.

Bolagets firma är Aktiebolaget Statsskogar.

§ 2.

Bolaget har till föremål för sin verksamhet att förvalta domänfonden tillhöriga skogar. Målsättningen skall därvid vara att vinna bästa möjliga ekonomiska utbyte enligt regler för uthålligt skogsbruk och såvitt möjligt jämn avkastning.

§ 3.

Bolagets aktiekapital skall utgöra lägst 150 000 000 kronor och högst 450 000 000 kronor.

§ 4.

Aktie skall lyda å ettusen (1 000) kronor. Aktiebrevens skola ställas till viss man.

§ 5.

Alla aktier medföra samma rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst.

§ 6.

Bolagets aktier må icke genom teckning eller överlåtelse förvärfvas av utländsk medborgare, samfällighet eller stiftelse, av svenskt handelsbolag, vari finnes utländsk bolagsman, av svensk ekonomisk förening, av svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren, eller av annat svenskt aktiebolag, i vars bolagsordning ej intagits förbehåll, varom förmäles i 2 § andra stycket lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag; dock att utan hinder av det nu gjorda förbehållet aktier må förvärfvas av svenskt bolag eller svensk förening, som avses i 18 § av nyssnämnda lag.

§ 7.

Har aktie övergått till någon, som icke förut är aktieägare i bolaget, skall aktien ofördröjligen hembjudas övriga aktieägare till inlösen genom skriftlig anmälan hos bolagets styrelse.

När aktie sålunda hembjudits, skall styrelsen eller verkställande direktören genast underrätta bolagets aktieägare därom på sätt som är föreskrivet om meddelanden till aktieägarna, med anmodan till den, som önskar begagna sig av lösningsrätten, att skriftligen anmäla sig hos styrelsen inom två månader räknat från anmälan hos styrelsen om aktiens övergång. Anmäla sig flera, skall företrädesrätten dem emellan bestämmas på så sätt, att den, som har största antalet aktier, har företrädesrätt att lösa. Vid lika antal aktier avgör lottning.

Lösenbeloppet skall utgöras av aktiens nominella värde.

Därest ej inom stadgad tid någon anmäler sig vilja lösa hembjuden aktie, eller aktien ej inom 20 dagar efter anmälningstidens utgång inlöses, äger den, som gjort hembudet, att bli registrerad för aktien.

§ 8.

Styrelsen har sitt säte i Stockholm.

§ 9.

Bolagets styrelse skall bestå av minst fem och högst sju ledamöter samt tre suppleanter för dem.

Samtliga styrelseledamöter och suppleanter utses å ordinarie bolagsstämma varje år.

§ 10.

Styrelsen utser verkställande direktör för bolaget.

Styrelsen sammanträder i regel en gång i månaden. Styrelsen är beslutför, när minst fyra ledamöter finns tillstädes.

§ 11.

Styrelsen må bemyndiga jämväl annan än styrelseledamot, styrelsesuppleant eller verkställande direktör att teckna bolagets firma.

§ 12.

För granskning av styrelsens och verkställande direktörens förvaltning och bolagets räkenskaper skola finnas tre revisorer jämte lika antal suppleanter för dem. Samtliga revisorer och suppleanter utses å ordinarie bolagsstämma varje år för tiden intill dess nästa ordinarie stämma hållits. Minst en av revisorerna ävensom en suppleant skola vara auktoriserade revisorer.

§ 13.

Bolagets räkenskapsår skall omfatta tiden 1 januari—31 december.

Bokslutet skall vara verkställt senast den 1 april påföljande år, då räkenskaperna jämte tillhörande handlingar ävensom av styrelsen och verkstäl-

lande direktören avgiven förvaltningsberättelse jämte vinst- och förlusträkning samt balansräkning för senaste räkenskapsåret böra för granskning överlämnas till de utsedda revisorerna. Dessa böra senast den 1 maj över granskningen avge skriftligt utlåtande.

§ 14.

Ordinarie bolagsstämma skall hållas i Stockholm en gång årligen under maj eller juni månad.

Å ordinarie bolagsstämma skola följande ärenden förekomma till behandling:

1. val av ordförande vid stämman,
2. justering av röstlängden,
3. val av en eller två justeringsmän,
4. fråga om stämman blivit behörigen sammankallad,
5. föredragning av förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen,
6. fastställande av balansräkning,
7. fråga om ansvarsfrihet åt styrelsens ledamöter och verkställande direktören för den tid redovisningen omfattar,
8. beslut i anledning av bolagets vinst eller förlust enligt den fastställda balansräkningen,
9. fastställande av antalet styrelseledamöter för nästkommande verksamhetsår,
10. fastställande av arvoden åt styrelseledamöter, revisorer och suppleanter,
11. val av styrelseledamöter och revisorer jämte suppleanter,
12. övriga ärenden, vilka i behörig ordning hänskjutits till stämman.

§ 15.

Kallelse till bolagsstämma och andra meddelanden till aktieägarna skola ske genom rekommenderade brev. Kallelse till bolagsstämma skall ske senast två veckor före ordinarie och senast en vecka före extra stämma.

§ 16.

Träder bolaget i likvidation, äger Kungl. Maj:t utse en likvidator att jämte de av bolagsstämman utsedda likvidatorerna deltaga i likvidationen. Arvode åt den av Kungl. Maj:t utsedde likvidatorn skall bestämmas av Kungl. Maj:t.

§ 17.

För giltighet av beslut om ändring av bolagsordningen erfordras Kungl. Maj:ts fastställelse av beslutet.

**Balansräkning den 1/7 1965
för AB Skogsintressen.**

(Beloppen i milj. kr.)

Tillgångar

Anläggningstillgångar

Aktier i AB Statsskogar	150	
» » AB Statens Skogsindustrier	260	410

Omsättningstillgångar

Bank och kassa	60	
	Summa	470

Skulder

Eget kapital

Aktiekapital	50	
Reservfond	10	60

Långfristiga skulder

Lån från statsverket	410	
	Summa	470

REKONSTRERINGEN
ÅR 1893

1893	1892	1891	1890	1889	1888	1887	1886	1885	1884	1883	1882	1881	1880	1879	1878	1877	1876	1875	1874	1873	1872	1871	1870	1869	1868	1867	1866	1865	1864	1863	1862	1861	1860	1859	1858	1857	1856	1855	1854	1853	1852	1851	1850	1849	1848	1847	1846	1845	1844	1843	1842	1841	1840	1839	1838	1837	1836	1835	1834	1833	1832	1831	1830	1829	1828	1827	1826	1825	1824	1823	1822	1821	1820	1819	1818	1817	1816	1815	1814	1813	1812	1811	1810	1809	1808	1807	1806	1805	1804	1803	1802	1801	1800	1799	1798	1797	1796	1795	1794	1793	1792	1791	1790	1789	1788	1787	1786	1785	1784	1783	1782	1781	1780	1779	1778	1777	1776	1775	1774	1773	1772	1771	1770	1769	1768	1767	1766	1765	1764	1763	1762	1761	1760	1759	1758	1757	1756	1755	1754	1753	1752	1751	1750	1749	1748	1747	1746	1745	1744	1743	1742	1741	1740	1739	1738	1737	1736	1735	1734	1733	1732	1731	1730	1729	1728	1727	1726	1725	1724	1723	1722	1721	1720	1719	1718	1717	1716	1715	1714	1713	1712	1711	1710	1709	1708	1707	1706	1705	1704	1703	1702	1701	1700	1699	1698	1697	1696	1695	1694	1693	1692	1691	1690	1689	1688	1687	1686	1685	1684	1683	1682	1681	1680	1679	1678	1677	1676	1675	1674	1673	1672	1671	1670	1669	1668	1667	1666	1665	1664	1663	1662	1661	1660	1659	1658	1657	1656	1655	1654	1653	1652	1651	1650	1649	1648	1647	1646	1645	1644	1643	1642	1641	1640	1639	1638	1637	1636	1635	1634	1633	1632	1631	1630	1629	1628	1627	1626	1625	1624	1623	1622	1621	1620	1619	1618	1617	1616	1615	1614	1613	1612	1611	1610	1609	1608	1607	1606	1605	1604	1603	1602	1601	1600	1599	1598	1597	1596	1595	1594	1593	1592	1591	1590	1589	1588	1587	1586	1585	1584	1583	1582	1581	1580	1579	1578	1577	1576	1575	1574	1573	1572	1571	1570	1569	1568	1567	1566	1565	1564	1563	1562	1561	1560	1559	1558	1557	1556	1555	1554	1553	1552	1551	1550	1549	1548	1547	1546	1545	1544	1543	1542	1541	1540	1539	1538	1537	1536	1535	1534	1533	1532	1531	1530	1529	1528	1527	1526	1525	1524	1523	1522	1521	1520	1519	1518	1517	1516	1515	1514	1513	1512	1511	1510	1509	1508	1507	1506	1505	1504	1503	1502	1501	1500	1499	1498	1497	1496	1495	1494	1493	1492	1491	1490	1489	1488	1487	1486	1485	1484	1483	1482	1481	1480	1479	1478	1477	1476	1475	1474	1473	1472	1471	1470	1469	1468	1467	1466	1465	1464	1463	1462	1461	1460	1459	1458	1457	1456	1455	1454	1453	1452	1451	1450	1449	1448	1447	1446	1445	1444	1443	1442	1441	1440	1439	1438	1437	1436	1435	1434	1433	1432	1431	1430	1429	1428	1427	1426	1425	1424	1423	1422	1421	1420	1419	1418	1417	1416	1415	1414	1413	1412	1411	1410	1409	1408	1407	1406	1405	1404	1403	1402	1401	1400	1399	1398	1397	1396	1395	1394	1393	1392	1391	1390	1389	1388	1387	1386	1385	1384	1383	1382	1381	1380	1379	1378	1377	1376	1375	1374	1373	1372	1371	1370	1369	1368	1367	1366	1365	1364	1363	1362	1361	1360	1359	1358	1357	1356	1355	1354	1353	1352	1351	1350	1349	1348	1347	1346	1345	1344	1343	1342	1341	1340	1339	1338	1337	1336	1335	1334	1333	1332	1331	1330	1329	1328	1327	1326	1325	1324	1323	1322	1321	1320	1319	1318	1317	1316	1315	1314	1313	1312	1311	1310	1309	1308	1307	1306	1305	1304	1303	1302	1301	1300	1299	1298	1297	1296	1295	1294	1293	1292	1291	1290	1289	1288	1287	1286	1285	1284	1283	1282	1281	1280	1279	1278	1277	1276	1275	1274	1273	1272	1271	1270	1269	1268	1267	1266	1265	1264	1263	1262	1261	1260	1259	1258	1257	1256	1255	1254	1253	1252	1251	1250	1249	1248	1247	1246	1245	1244	1243	1242	1241	1240	1239	1238	1237	1236	1235	1234	1233	1232	1231	1230	1229	1228	1227	1226	1225	1224	1223	1222	1221	1220	1219	1218	1217	1216	1215	1214	1213	1212	1211	1210	1209	1208	1207	1206	1205	1204	1203	1202	1201	1200	1199	1198	1197	1196	1195	1194	1193	1192	1191	1190	1189	1188	1187	1186	1185	1184	1183	1182	1181	1180	1179	1178	1177	1176	1175	1174	1173	1172	1171	1170	1169	1168	1167	1166	1165	1164	1163	1162	1161	1160	1159	1158	1157	1156	1155	1154	1153	1152	1151	1150	1149	1148	1147	1146	1145	1144	1143	1142	1141	1140	1139	1138	1137	1136	1135	1134	1133	1132	1131	1130	1129	1128	1127	1126	1125	1124	1123	1122	1121	1120	1119	1118	1117	1116	1115	1114	1113	1112	1111	1110	1109	1108	1107	1106	1105	1104	1103	1102	1101	1100	1099	1098	1097	1096	1095	1094	1093	1092	1091	1090	1089	1088	1087	1086	1085	1084	1083	1082	1081	1080	1079	1078	1077	1076	1075	1074	1073	1072	1071	1070	1069	1068	1067	1066	1065	1064	1063	1062	1061	1060	1059	1058	1057	1056	1055	1054	1053	1052	1051	1050	1049	1048	1047	1046	1045	1044	1043	1042	1041	1040	1039	1038	1037	1036	1035	1034	1033	1032	1031	1030	1029	1028	1027	1026	1025	1024	1023	1022	1021	1020	1019	1018	1017	1016	1015	1014	1013	1012	1011	1010	1009	1008	1007	1006	1005	1004	1003	1002	1001	1000	999	998	997	996	995	994	993	992	991	990	989	988	987	986	985	984	983	982	981	980	979	978	977	976	975	974	973	972	971	970	969	968	967	966	965	964	963	962	961	960	959	958	957	956	955	954	953	952	951	950	949	948	947	946	945	944	943	942	941	940	939	938	937	936	935	934	933	932	931	930	929	928	927	926	925	924	923	922	921	920	919	918	917	916	915	914	913	912	911	910	909	908	907	906	905	904	903	902	901	900	899	898	897	896	895	894	893	892	891	890	889	888	887	886	885	884	883	882	881	880	879	878	877	876	875	874	873	872	871	870	869	868	867	866	865	864	863	862	861	860	859	858	857	856	855	854	853	852	851	850	849	848	847	846	845	844	843	842	841	840	839	838	837	836	835	834	833	832	831	830	829	828	827	826	825	824	823	822	821	820	819	818	817	816	815	814	813	812	811	810	809	808	807	806	805	804	803	802	801	800	799	798	797	796	795	794	793	792	791	790	789	788	787	786	785	784	783	782	781	780	779	778	777	776	775	774	773	772	771	770	769	768	767	766	765	764	763	762	761	760	759	758	757	756	755	754	753	752	751	750	749	748	747	746	745	744	743	742	741	740	739	738	737	736	735	734	733	732	731	730	729	728	727	726	725	724	723	722	721	720	719	718	717	716	715	714	713	712	711	710	709	708	707	706	705	704	703	702	701	700	699	698	697	696	695	694	693	692	691	690	689	688	687	686	685	684	683	682	681	680	679	678	677	676	675	674	673	672	671	670	669	668	667	666	665	664	663	662	661	660	659	658	657	656	655	654	653	652	651	650	649	648	647	646	645	644	643	642	641	640	639	638	637	636	635	634	633	632	6
------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	---

Förslag

till

Bolagsordning för AB Skogsintressen.

§ 1.

Bolagets firma är Aktiebolaget Skogsintressen.

§ 2.

Bolaget har till föremål för sin verksamhet att äga och förvalta fast och lös egendom.

§ 3.

Bolagets aktiekapital skall utgöra lägst 50 000 000 kronor och högst 150 000 000 kronor.

§ 4.

Aktie skall lyda å ettusen (1 000) kronor. Aktiebrevnen skola ställas till viss man.

§ 5.

Alla aktier medföra samma rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst.

§ 6.

Bolagets aktier må icke genom teckning eller överlåtelse förvärfvas av utländsk medborgare, samfällighet eller stiftelse, av svenskt handelsbolag, vari finnes utländsk bolagsman, av svensk ekonomisk förening, av svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren, eller av annat svenskt aktiebolag, i vars bolagsordning ej intagits förbehåll, varom förmäles i 2 § andra stycket lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag; dock att utan hinder av det nu gjorda förbehållet aktier må förvärfvas av svenskt bolag eller svensk förening, som avses i 18 § av nyssnämnda lag.

§ 7.

Har aktie övergått till någon, som icke förut är aktieägare i bolaget, skall aktien ofördröjligen hembjudas övriga aktieägare till inlösen genom skriftlig anmälan hos bolagets styrelse.

När aktie sålunda hembjudits, skall styrelsen eller verkställande direktören genast underrätta bolagets aktieägare därom på sätt som är före-

skrivet om meddelanden till aktieägarna, med anmodan till den, som önskar begagna sig av lösningsrätten, att skriftligen anmäla sig hos styrelsen inom två månader räknat från anmälan hos styrelsen om aktiens övergång. Anmäla sig flera, skall företrädesrätten dem emellan bestämmas på så sätt, att den, som har största antalet aktier, har företrädesrätt att lösa. Vid lika antal aktier avgör lottning.

Lösenbeloppet skall utgöras av aktiens nominella värde.

Därest ej inom stadgad tid någon anmäler sig vilja lösa hembjuden aktie, eller aktien ej inom 20 dagar efter anmälningstidens utgång inlöses, äger den, som gjort hembudet, att bli registrerad för aktien.

§ 8.

Styrelsen har sitt säte i Stockholm.

§ 9.

Bolagets styrelse skall bestå av fem ledamöter samt personliga suppleanter för dem.

Samtliga styrelseledamöter och suppleanter utses å ordinarie bolagsstämma varje år.

§ 10.

Styrelsen utser verkställande direktör för bolaget.

Styrelsen är beslutförför, när minst fyra ledamöter finns tillstädes.

§ 11.

Styrelsen må bemyndiga jämväl annan än styrelseledamot, styrelsesuppleant eller verkställande direktör att teckna bolagets firma.

§ 12.

För granskning av styrelsens och verkställande direktörens förvaltning och bolagets räkenskaper skola finnas två revisorer jämte lika antal suppleanter för dem. Samtliga revisorer och suppleanter utses å ordinarie bolagsstämma varje år för tiden intill dess nästa ordinarie stämma hållits. Minst en av revisorerna ävensom en suppleant skola vara auktoriserade revisorer.

§ 13.

Bolagets räkenskapsår skall omfatta tiden 1 januari—31 december.

Bokslutet skall vara verkställt senast den 1 april påföljande år, då räkenskaperna jämte tillhörande handlingar ävensom av styrelsen och verkställande direktören avgiven förvaltningsberättelse jämte vinst- och förlusträkning samt balansräkning för senaste räkenskapsåret böra för granskning överlämnas till de utsedda revisorerna. Dessa bör senast den 1 maj över granskningen avge skriftligt utlåtande.

§ 14.

Ordinarie bolagsstämma skall hållas i Stockholm en gång årligen under maj eller juni månad.

Å ordinarie bolagsstämma skola följande ärenden förekomma till behandling:

1. val av ordförande vid stämman,
2. justering av röstlängden,
3. val av en eller två justeringsmän,
4. fråga om stämman blivit behörigen sammankallad,
5. föredragning av förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen,
6. fastställande av balansräkning,
7. fråga om ansvarsfrihet åt styrelsens ledamöter och verkställande direktören för den tid redovisningen omfattar.
8. beslut i anledning av bolagets vinst eller förlust enligt den fastställda balansräkningen,
9. fastställande av antalet styrelseledamöter för nästkommande verksamhetsår,
10. fastställande av arvoden åt styrelseledamöter, revisorer och suppleanter,
11. val av styrelseledamöter och revisorer jämte suppleanter,
12. övriga ärenden, vilka i behörig ordning hänskjutits till stämman.

§ 15.

Kallelse till bolagsstämma och andra meddelanden till aktieägarna skola ske genom rekommenderade brev. Kallelse till bolagsstämma skall ske senast två veckor före ordinarie och senast en vecka före extra stämma.

§ 16.

Träder bolaget i likvidation, äger Kungl. Maj:t utse en likvidator att jämte de av bolagsstämman utsedda likvidatorerna delta i likvidationen. Arvode åt den av Kungl. Maj:t utsedda likvidatorn skall bestämmas av Kungl. Maj:t.

§ 17.

För giltighet av beslut om ändring av bolagsordningen, erfordras Kungl. Maj:ts fastställelse av beslutet.

Särskilt yttrande

av generaldirektör Erik W Höjer

1. Sammanfattande bedömning av frågan om företagsform

En av utgångspunkterna i utredningsarbetet om företagsformen har varit att utredningsmännen ansett det vara »av praktiska skäl ogörligt att avvakta en eventuell utredning om ny statlig företagsform». På grund härav har de, oaktat att utredningen skall vara förutsättningslös, begränsat övervägandena om lämplig företagsform att gälla de två hittills av statsmakterna tillämpade alternativen affärsverk resp aktiebolag. Enligt min mening är det varken ogörligt eller olämpligt att i detta sammanhang övergå till ny företagsform, även om en ytterligare utredning skulle behöva avvaktas. Tvärtom anser jag att, sedan frågan om ny statlig företagsform i Sverige debatterats i decennier, sådana framsteg nu gjorts att man bör vara beredd att skrida till handling. Lovande uppslag till ny företagsform, som bör kunna förverkligas inom några få år, har allvarligt diskuterats och förordats samt på sista tiden utvecklats till konkreta förslag, som vunnit anslutning eller förståelse från samtliga affärsverksledningarna i under våren 1963 avgivna yttranden över nedannämnda förslag av Postutredningen 1956. Utomlands har liknande företagsformer sedan länge på många håll med fördel praktiserats. Eftersom utredningsmännen icke velat närmare befatta sig med den lösning av organisationsfrågan, som för mig framstår som den bästa, har jag nödgats att i nära anslutning till ett av Postutredningen 1956 framlagt expertförslag (SOU 1962: 52, bil. 2) i en särskild skrift*) behandla den sk »tredje formen» och närmare utveckla förutsättningarna för dess tillämpning på svensk statlig skogs- och skogsindustriförvaltning. Den kräver inga grundlagsändringar.

Då utredningsmännen nu föreslagit, att domänverket överföres till aktiebolagsform, har de i verkligheten också utan sakbehandling tagit ställning till företagsformen på ett sätt som kan betraktas som definitivt. Om domänverket nu ombildas till aktiebolag, torde nämligen övergång till fristående rättssubjekt i annan form icke lämpligen kunna aktualiseras under de närmaste decennierna. Återgång från ett aktiebolag, som avklätts några av statsskogsbrukets väsentligaste uppgifter till en företagsform med större statligt ansvar och inflytande, skulle nämligen bli en omständlig och svår process. Domänverket bör enligt min mening så snart som förutsättningar härför föreligger ombildas från affärsverk till »tredje form»-företag med ASSI som dotterbolag.

Därest statsmakterna skulle anse nödvändigt att — såsom utrednings-

*) Ny organisationsform för Domänverket, Kungl domänstyrelsen, Stockholm 1964.

männen gjort — nu begränsa valet till de två alternativen affärsverk—aktiebolag, kan enligt min mening för statsskogarnas del endast det förra alternativet ifrågakomma. I sådant fall saknas icke möjligheter att på liknande sätt som Postutredningen förordad genom *dels* vissa mindre genomgripande åtgärder i tillämpningen av affärsverksformen för domänverket och *dels* vissa ändrade riksdagsdirektiv beträffande förhållandet mellan domänverket och ASSI omedelbart uppnå förvaltningsförhållanden som ur båda företagens synpunkter utan tvekan bör kunna godtagas som interimisform, intill dess den mera permanenta och enligt min mening helt överlägsna nya förvaltningsformen kan genomföras.

2. Aktiebolagsformen

De principiella skälen för att aktiebolagsformen är olämplig för domänverket lämnas i den ovannämnda särskilda skriften (se fotnot på sid 124), där frågan om företagsformen och statsskogsdriftens art behandlas i ett vidare sammanhang (avd. 3). Sammanfattningsvis kan här sägas att ett överförande till bolagsdrift icke kan motiveras genom en allmän hänvisning till verksamhetens affärsmässighet. Tyngdpunkten ligger i en skoglig produktionsverksamhet, där kortsiktig ekonomi måste omsorgsfullt vägas mot långsiktig och där även andra samhällsintressen måste invävas i mönstret. Affärsmässigheten i statsskogsdriften avviker sålunda till sin art så väsentligt från den ekonomiska inriktningen vid bolagsdrift i allmänhet, att en sådan driftsform ej bör ifrågakomma om de nackdelar, som medföljer bolagsform och affärsverksform, kan undvikas med en mer modifierad omgestaltning av verket. Domänverkets uppgifter, innefattande syntes av en produktiv, ekonomisk verksamhet med betydelsefulla särdrag och tillgodoseendet av vissa allmänna intressen, talar avgjort för en offentligrättslig företagsform.

Utredningsmännen anför mera allmänt som motiv för aktiebolagsformen, att den möjliggör en mera effektiv organisation (sid 80). Min erfarenhet av chefskapet för verket och ordförandeskapet i ASSI säger mig att — trots de olägenheter, som redovisas i den särskilda skriften (avd 2) och som till större delen icke är ovillkorligt förenade med affärsverksformen — denna är som effektiv förvaltningsform för statsskogarna överlägsen aktiebolagsformen. De fördelar denna skulle kunna erbjuda överväges vida av dess nackdelar.

3. Äganderättsförhållanden

Överförandet av skogar och domäner, varom här är fråga, från statsegen- dom till en tillgång i ett statligt aktiebolag är en process, vars vansklighet närmare belysts i den ovannämnda skriften, till vilken jag även i detta sammanhang hänvisar.

I fråga om vissa delar av den egendom, som förvaltas av domänverket, kan någon överlåtelse av äganderätten över huvud taget ej ifrågakomma. Detta gäller för de inte oväsentliga områden av kronoskogarna som är belägna ovan odlingsgränsen i lappmarkerna, där samerna sedan gammalt har rättsanspråk, samt renbetesfjällens skogar, vilkas avkastning tillföres lappfonden och som endast upplåtits åt domänverket på 50 år. Ovanför odlingsgränsen men nedom domänverkets skogsodlingsgräns ligger ungefär en halv miljon hektar produktiv skogsmark (motsvarande ungefär fem norrlandsrevir) och ovanför skogsodlingsgränsen ytterligare skogsarealer av liknande storleksordning. I vissa betydelsefulla delar av fastighetsförvaltningen har beträffande dessa områden avgörandena förbehållits Kungl. Maj:t, som i några avseenden delegerat beslutanderätten till vederbörande länsstyrelse. Det är också svårt att se hur ett bolag skall, även om arrendeform eller uppdragsförfarande tillämpas, kunna övertaga domänverkets rätt att bestämma över skog och delvis också över mark i dessa ömtåliga frågor. Jag känner ingen omständighet, som stöder utredningsmännens optimistiska uppfattning i denna fråga (sid 97).

4. Ledningsorganisation och personal

Statens skogsförvaltning bör, såsom utredningsmännen föreslagit, ledas av en lekmannastyrelse, bestående av personer insatta i allmänna förvaltningsfrågor och företrädare för det kommersiella livet, jämte en verksdirektion. De värden, som domänverket förvaltar, och statsskogsdriftens samhällsuppgifter motiverar enligt min uppfattning att företaget har direkt anknytning till den verkställande statsmakten, Kungl. Maj:t. Om, såsom utredningsmännen föreslagit, ett mellanled infogas i form av ett förvaltningsbolag, fjärrnas statsegendomen från berättigat inflytande av statsmakterna. Anordningen är dessutom onödigt tung och inbjuder till förmynderskap över statsskogsföretaget och ASSI. Finansieringen av dem övertages delvis av förvaltningsbolaget, varigenom det ekonomiska ansvaret för driften utan tvingande skäl splittras på förvaltningsbolaget och de båda dotterföretagen.

Jag har i den ovannämnda skriften (avd 7) understrukit betydelsen av att verkets personal äger ett betydande mått av självständighet. Fjärrstyrning av skogsdrift är över huvud taget ett vanskligt företag, bl a på grund av de lokalt bundna faktorernas dominerande betydelse (mark, klimat, belägenhet och avsättning, arbetskraft och bygd) och statsskogarnas breda register i dessa avseenden. Det bör finnas en starkare form för delegering av uppgifter än bolagsbeslut. Den av utredningsmännen i detta avseende gjorda jämförelsen mellan affärsverk och aktiebolag (sid 80, fjärde stycket) är, såvitt jag förstår, motsatsen till verkliga förhållandet. Jag känner inte utredningsmännens källor.

Utredningsmännens förslag innehåller inga anvisningar om hur över-

gången bör ordnas för domänverkets personal (tjänstemän och arbetare). Sålunda skulle statsmakterna fatta beslut om ombildning av domänverket till aktiebolag utan att grunderna för övergången klarlagts och personalen beretts tillfälle att överlägga om övergångsvillkor. Erfarenheter från tidigare ombildningar av liknande slag har dock inte varit enbart gynnsamma. Det av mig framlagda förslaget till ny företagsform förutsätter givetvis medverkan från personalens sida på ett tidigt stadium, särskilt för klarläggande av personalens trygghet i anställningen.

5. Finansiering av investeringar

Under rubriken »Förutsättningar beträffande finansiering av investeringar» gör utredningsmännen en jämförelse mellan nämnda förutsättningar hos andra affärsverk än domänverket och ett aktiebolag. Jämförelsen saknar intresse i detta sammanhang. För domänverkets del ger den nuvarande affärsverksformen — bl a på grund av att alla investeringar omedelbart avskrivs på driften och att frågan om rörelsemedel är synnerligen väl ordnad genom riksgäldskontoret — minst lika goda förutsättningar för finansiering av investeringar som vad aktiebolagsformen kan ge.

6. Domänverkets revision

Utredningsmännen anför under rubriken »Förutsättningar för kontroll och revision» (sid 82) vissa synpunkter på den statliga revisionen. Sålunda sägs att tyngdpunkten i den statliga revisionen ligger på den formella sidan samt att en dylik formell kontroll hämmar initiativkraft och vilja att fatta beslut. Vad domänverket angår är emellertid den yttre revisionen — liksom den inre — väsentligen sakbetonad och några oförmånliga verkningar av det slag utredningsmännen antytt är mig obekanta.

7. Domänverket och ASSI

a) *Organisatorisk samordning*

De flesta mera betydande företagen inom skogsnäringen bedriver såväl råvaruproduktion som förädlingsverksamhet. Erfarenheten ger klart vid handen, att en sådan integration medför uppenbara fördelar. Företrädena hänför sig icke endast till rationaliseringar i fråga om verkets avsättning och råvaruförsörjningen utan också till förhållanden av organisatorisk och finansiell natur.

En stark samhörighet föreligger mellan domänverket och ASSI, som tillgodoser mellan 80 och 90 procent av sina råvarubehov genom domänverket. Av domänverkets produktion motsvarar denna kvantitet mellan 20 och 30 procent. Avvikelserna från de nämnda relationstalen är emellertid betydande för olika delar av landet.

De huvudsakliga motiven då ASSI genom Riksdagens beslut år 1957 skildes från domänverket synes ha varit, att ASSI vuxit till ett företag av den omfattning och betydelse att ett starkare inflytande från statsmakernas sida befanns önskvärt särskilt i vad gällde bolagets kapitalförsörjning. Emot argumenten för en sådan ordning, som ansågs böra medföra att ASSI direkt underställdes Kungl. Maj:t, anfördes dock tveksamhet vid propositionens riksdagsbehandling under hänvisning till den nära samhörigheten mellan ASSI:s och domänverkets verksamhetsområden. De svårigheter som separeringen kunde medföra hade man emellertid sökt överbrygga genom föreskrifter om att domänstyrelsen skulle vara representerad i ASSI:s styrelse med två ledamöter; vidare skulle ett långtidsavtal finnas beträffande de årliga virkeskvantiteter, som statsskogsförvaltningen skulle leverera till och som skulle tas om hand av ASSI. Den anförda tveksamheten har nu visat sig befogad, då en intimare samordning av ASSI:s verksamhet och statsskogsförvaltningen aktualiserats.

Utredningsmännen har diskuterat flera olika möjligheter att samordna de båda aktiebolag, som de ansett bör omhänderha ifrågavarande statliga verksamheter. Sedan tre av de diskuterade fyra alternativen befunnits mer eller mindre olämpliga, har utredningsmännen förordat, att ett nytt förvaltningsbolag bildas med huvudsaklig uppgift att lösa viktiga gemensamma frågor, bl a om råvaruavtalen och deras tillämpning. Denna parallellkoppling anser jag i och för sig mindre lycklig med hänsyn till de båda företagens helt olika natur och ställning i staten-ägarens och samhällets tjänst. Den önskvärda fördjupningen av den nuvarande samordningen kan för övrigt vinnas på ett betydligt mera ändamålsenligt och effektivare sätt än genom införande av ett nytt överhetsorgan.

Domänverket har som förvaltare av statens totala jord- och skogsegen- dom vid sidan av den rent ekonomiska förvaltningen även uppgifter av allmän natur, till vilka ett industriföretag som ASSI saknar motsvarighet. Utvecklingen inom stora delar av landsbygden är beroende av domänver- kets mark- och arbetskraftpolitik och även andra betydelsefulla uppgifter är förenade med det stora statliga markinnehavet, vars framtida använd- ning och betydelse kan anges endast gissningsvis. ASSI bör betraktas som ett ur domänverket framsprunget företag, vars huvudsakliga uppgift är att under vedertagna kommersiella former förädla en del av domänver- kets virkesfångst. Den ordning, som nedan föreslås för prisfrågornas be- handling, och det nu nämnda förhållandet mellan de två företagen har fört mig fram till den slutsatsen, att ASSI lämpligen bör inordnas som ett dotterföretag under domänverket. Bolagets ställning blir dock inte den- samma som före 1957, om det omorganiserade domänverket erhåller en lekmannastyrelse med två av styrelseledamöterna gemensamma för domän- verket och ASSI.

b) *Virkesprisfrågan*

Det sätt på vilket de ekonomiska mellanhavandena mellan domänverket och ASSI ordnas är grundläggande inte bara för det samlade resultatet av företagens verksamhet utan också för varje företag, taget vart för sig. Frågan om prissättningen av det virke, som från domänverket överlåtes till ASSI, bör därför ägnas särskild uppmärksamhet.

ASSI:s råvaruförsörjning erbjuder i flera avseenden olikheter gentemot jämförlig enskild industris virkesanskaffning. Å ena sidan levereras den övervägande delen av virket av domänverket utan att bolaget nödgas vidtaga några särskilda anskaffningsåtgärder. Å andra sidan åtnjuter ASSI ej de fördelar som otvivelaktigt är förenade med en industris innehav av egen skog. Den med ASSI närmast jämförliga skogsindustrien i Norrland och Dalarna torde själv förfoga över mellan 25 och 60 % av den råvara, som den förädlar. Bland nämnda fördelar bör främst nämnas den fullständiga samordning av tillverkningskedjan från skogen till fabriken, som integrationen i ett företag medför såväl beträffande arbets- och materialkostnader som beträffande mättningsförfaranden. Vidare kan den oinskränkta förfoganderätten över virkesproduktionen i egen skog utnyttjas marknadspolitiskt eller i situationer, då industrien bedömer att momentana virkesbehov bör äga företräde framför långsiktig rationell avverkningsplanläggning. Tillgång till egna skogsfastigheter innebär ökade belåningsmöjligheter. Samägande skog—industri medför därjämte ofta skattetekniska fördelar. Slutligen kan industrien tillföras en skogsvinst i den mån avkastningen av skogsdriften överstiger räntan å i fastigheten nedlagt kapital, vilket torde gälla för hela den nordsvenska enskilda industrien. Sistnämnda omständighet skall jag återkomma till längre fram.

Om man vill ge den statliga skogsindustrien samma villkor som den enskilda, synes det vara riktigt, att man vid prissättningen av domänverkets virkesleveranser beaktar ej endast den enskilda industris kostnader för den råvara, som den inköper från domänverket, skogsägareföreningar och andra skogsägare, utan också sådana omständigheter som gör *egen* råvara särskilt värdefull. Att domänverket i sin sida i sådana fall får acceptera en i viss mån modifierad prissättning förefaller också rimligt. Bolagets industrier, som förvärvats och utbyggts ej minst för att bereda avsättning av domänverkets virkesavkastning, bör även i framtiden bli av stor betydelse för verkets ekonomiska drift. Staten är ägare till domänverket och Statens skogsindustrier och det bör vara företagsekonomiskt berättigat, att skogsfastigheterna bidrar till att det egna industriföretaget kan vidmakthålla och förbättra avsättningen av skogens virkesavkastning.

Avgörandet i dessa avräkningsfrågor kan inte lämpligen träffas enligt en stel schablon. Vilket sätt man än väljer för de båda företagens närmande till varandra synes det lämpligt att i något led en styrelse finnes,

som bär ansvaret för såväl domänverkets som ASSI:s verksamhet och därigenom erhåller förutsättningar att bedöma på vad sätt företagens ömsesidiga intressen skall bäst tillvaratas. En sådan styrelse bör fastställa virkespriserna under beaktande jämväl av största möjliga likställighet mellan driftsförutsättningarna för det statliga industriföretaget och enskild skogsindustri.

Till grund för avräkningen bör läggas vad den enskilda industrien inom ifrågakommande verksamhetsområden per virkesenhet totalt betalar till jämförlig leverantör (tex skogsägareförening), vilket i de flesta fall är möjligt att fastställa och i andra fall kan beräknas. Därefter tages hänsyn till de särskilda omständigheter som är förknippade med ASSI:s råvaruanskaffning — dock icke skogsvinsten, som behandlas i sista stycket av denna avdelning — genom att ASSI erhåller återbäring å likviden med visst belopp. Såväl den grundläggande allmänna prissituationen som värdet av nackdelar och fördelar för ASSI i dess förhållande till domänverket växlar självfallet med konjunkturen och marknader för virke och förädlade varor. Det bör därför ankomma på nämnda styrelse att årligen fastställa detta belopp. För att undvika oförmånlig inverkan på domänverkets övriga försäljningar, bör man öppet redovisa den komensation bolaget erhåller för en i förhållande till jämförbar enskild industri fördyrad råvaruförsörjning. Ytterligare skäl härför är att ASSI i annat fall kan felaktigt betraktas som statssubventionerat.

Utredningsmännen har under rubriken »Synpunkter på grunderna för virkets prissättning» fört en utförlig diskussion om prissättningen av skogsbrukets produkter, som leder fram till ett annat förslag om prissättning av domänverkets leveranser till ASSI än det här ovan förordade. Det system för prissättning, som förordas av utredningsmännen, är såsom av förestående framgår enligt min mening i likhet med det nu gällande alltför stelt. Eftersom det därjämte vilar på antaganden, som ej kan förenas med min kännedom om virkesmarknaden, nödgas jag i korthet också beröra utredningsmännens prisdiskussion.

Utredningsmännen utgår från de priser, som skogsägareföreningarnas medlemmar erhåller vid försäljning genom föreningarna och som uppges vara tillämpliga också i fråga om andra enskilda skogsägare. Det är avvägt med beaktande av de i regel små och mindre lätthanterliga partier, vilka sammanförs på större leveranskontrakt av skogsägareförening. De provisioner, som köparna därutöver betalar till skogsägareföreningarna, anser utredningsmännen icke ingå i ett allmänt försäljningsvärde, som de föreslår att tillämpas som grundpriser för domänverkets virke. Förstnämnda medlemspriser kan emellertid icke vara grundläggande för försäljningar från ett leveransföretag som statens skogsförvaltning. Domänverket betalar självt en starkt utbyggd förvaltning bl a just för att åstadkomma samlade och

säkra leveranser. Alla andra köpare godtar på grund av domänverkets leveransförhållanden utan vidare, att ett belopp motsvarande lägst nämnda provisioner ingår i priserna*), en princip som också i övrigt tillämpas för domänverkets värderingar, bortsett från fastighetstaxeringen, där självfallet ett allmänt, försiktigt avvägt, gemensamt pris måste tillämpas för samtliga skogsägare. Hur man på basis av den nämnda, för domänverkets virke och virkesleveranser helt främmande prissättningen kan konstruera ett pris för en »grundkvantitet» till ASSI är för mig alldeles oförståeligt.

Den motivering, som lämnats av utredningsmännen för tillämpning gentemot ASSI av lägre priser än nämnda bruttopriser (medlemspriser + provision) för viss grundkvantitet, hänför sig emellertid i själva verket till något helt annat än leveransernas beskaffenhet och genomförande, nämligen ASSI:s roll i avsättningen av domänverkets virke och likställigheten mellan ASSI och enskilda skogsbolag. Utredningsmännens prisanalys är i detta sammanhang helt ovidkommande, och valet av det grundpris, som utredningsmännen kallar »i marknaden gängse priser», rent godtyckligt. Bindningen av priset vid dessa »riktlinjer» kan för övrigt i praktiken stundom visa sig bli oförmånlig både för ASSI och domänverket.

Utredningsmännen har vidare (sid 105) uttalat sig för fördelning av viss skogsvinst mellan skogsbolaget och industribolaget. Principiellt är jag beredd att biträda en vinstöverföring. Det är emellertid enligt min uppfattning nödvändigt att den sker i former, som icke inkräktar på de ekonomiska resultat som den statliga skogsdriften och den statliga skogsindustrin förmår att framvisa som olika enheter i statens verksamhet. Fusion mellan de två företagen har ju för övrigt med rätta avvisats av utredningsmännen. Man bör icke avhända skogsbruket inom näringslivet en värdefull möjlighet att bedöma storskogsdrifts lönsamhet som självständigt företag. Skogsbrukets eget ekonomiska resultat är av största betydelse för dess utgiftspolitik, främst i fråga om skogsarbetarlöner och investeringar. En minskad investeringsvillighet i skogsbruket kan på lång sikt få mycket allvarliga konsekvenser. Genom att domänverkets ekonomi är ett uttryck utslutande för förvaltning av skog och skogsmark (även av en fristående jordbruksförvaltning) kan statsmakterna, forskningen och andra bedömare erhålla värdefulla uppgifter om svenskt skogsbruk till viss ledning också vid behandling av skogsbrukets lönefrågor och investeringsplanering. Därför bör en öppen och väl motiverad disposition av skogsföretagets överskott ske.

Den vinstöverföring mellan domänverket och ASSI, som jag finner naturlig, bör genomföras så att av domänverkets årliga vinst viss, mindre del — exempelvis 10 % — kan tillföras ASSI för reinvestering i den för-

*) Vid virkeförsäljningar inom skogsnäringen värdesättes allmänt större och säkrare leveranser högre även i de fall då försäljningen ej avser marginal- eller tillskottskvantiteter.

ädlingsverksamhet, som avser domänverkets virke. Principiellt bör ej heller hinder möta mot att vinsten hos ASSI delvis utnyttjas till förstärkning av domänverkets produktionskapital, en fråga, som tills vidare kan lämnas åsido. För närvarande torde man böra stanna vid inrättandet vid domänverket av en industrifond på sätt föreslagits i nämnda organisationsförslag för domänverket och ASSI.

8. Jordbruksförvaltningen

Utredningsmännen har vid sin behandling av domänverkets jordbruksförvaltning kommit fram till att denna förvaltning bör överflyttas till lantbruksstyrelsen. För egen del anser jag icke, att man kan som utredningen beteckna förvaltningen av jordbruksdomänerna som en övervägande administrativ uppgift, som bör handhas av en administrativ myndighet. Att förvaltningen av domänerna sker genom utarrendering i vissa, av statsmakterna bundna former, minskar inte betydelsen av att handhavandet av uppgiften sker med stark ekonomisk inriktning. Jag är helt övertygad om att jordbruksförvaltningens inlemmande i statsskogsförvaltningens ekonomiska verksamhetskrets, som ägt rum redan 1882, varit och i allt högre grad blivit till stort gagn för densamma. Den omständigheten att domänerna ändock ej kunnat redovisa en avkastning, som kan betraktas som företagsmässigt tillfredsställande, sammanhänger främst med ovannämnda förvaltningsföreskrifter för jordbruksdomänerna. En jämförelse med de enskilda jordbruk, vilkas verksamhet och resultat granskas av statligt organ (de sk räkenskapsgårdarna), är trots detta närmast fördelaktig för statens jordbruksdomäner.

Överflyttningen av jordbruksförvaltningen till lantbruksstyrelsen medför, att statens skogs- och jordbruksförvaltning fördelas på skilda organ. Utredningsmännen har ansett detta möjligt därför att »inom domänverket arbetar jordbruksförvaltningen — jordbruksbyrån och domänintendenterna — i allt väsentligt skild från skogsförvaltningen» (sid 91). De kontakter och samråd med skogsförvaltningen, som behövs och som delvis redovisas, tillmäter utredningsmännen mindre betydelse.

Den här återgivna uppfattningen är inte riktig. Ett mycket intimt samarbete mellan skog och jord äger ständigt rum både på det centrala och det lokala planet i de talrika fall, då jordbruksförvaltning och skogsförvaltning mötas inom samma fastighet. Det gäller icke endast arrendatorernas av statsmakterna fastställda rättigheter och intressen på skogsmarken beträffande husbehov, bete, fiske, jakt och annan upplåtelse från fastigheten samt för fastigheten gemensamma upplåtelse för andra ändamål och företag utan också avgränsningsfrågor. Gränserna mellan lantbruksstyrelsens och bolagets förvaltningsområden skulle bli ständigt flytande. Undan för undan sker överflyttning av jordbruksmark till skogsförvalt-

ningen, och dispositionsfrågor beträffande byggnader kommer också ofta under behandling, som kräver nära samarbete såväl mellan domänintendenten och jägmästaren som mellan domänstyrelsens olika byråer.

I vad mån en överflyttning av jordbruksförvaltningen till lantbruksstyrelsen kan underlättas genom utnyttjande av jordbruks- och byggnadsorgan inom lantbruksorganisationen undandrar sig mitt bedömande. Den gemensamma handläggningen av jordbrukets och skogsbrukets byggnadsfrågor, som för närvarande äger rum vid domänstyrelsens byggnadskontor och genom den lokala byggnadspersonalen, är emellertid mycket värdefull för båda verksamhetsgrenarna, och har också bidragit till uppehållet av en god arbetsbalans på verkets byggnadsområde.

Även vid försäljning av jordbruksdomäner skulle den föreslagna ordningen medföra starkt ökade besvär. När en jordbruksdomän skall säljas med skogsmark, ett vanligt ärende som redan nu kräver åtskillig pappers-exercis, skulle nämligen lantbruksstyrelsen sälja jordbruket och Kungl. Maj:t eller bolaget skogen. Såvida man inte avser, att skogsbolaget först skall sälja skogsmarken till lantbruksstyrelsen, blir följderna av detta *antingen* att Kungl. Maj:t finge besluta på förslag av två organ *eller* om köpeskillingsandelarna för jord och för skog är tillräckligt låga, att en myndighet och ett bolag upprättade ett gemensamt köpekontrakt med köparen. Någon form av samförhandling måste i varje fall tillgripas, ty köparen intresserar sig endast för den totala köpeskillingen. Försämringen i handläggningen är påtaglig.

Den föreslagna överflyttningen av jordbruksförvaltningen till lantbruksstyrelsen skulle av här ovan nämnda skäl medföra en försämring av jordbruksförvaltningens effektivitet och medföra negativa verkningar även för skogsförvaltningen. Enligt min mening kan den icke förordas i något alternativ till företagsform för domänverket.

I detta sammanhang bör också anmälas att kronotorp av olika slag av domänverket förvaltas enligt av Kungl. Maj:t och Riksdagen fastställda förordningar, varigenom statsmakterna av särskilt tungt vägande, sociala skäl förbehållit sig avgörandet i vissa frågor. Det torde inte vara lämpligt att överlämna handläggningen av dessa frågor till ett aktiebolag.

9. Domänverkets markinköp

Utgående från att försäljning av jordbruksdomän bör handläggas av lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna har utredningsmännen i samma avsnitt (»Jordbruksförvaltningen» sid 92 f. f.) föreslagit, att statens inköp av skogsmark genom domänverkets markfond skall överflyttas till lantbruksorganisationen. Anledningen härtill är att »markfondens användning direkt genom Aktiebolaget Statsskogar blir med gällande lagstiftning på området begränsad till i regel mindre områden, vartill kommer markbyten

och förvärv i samband med omarrondering av skogsmark». Som särskilt motiv för överflyttningen anges dessutom, att statens inköp för skilda ändamål bör samordnas inom lantbruksorganisationen, »som genom sin prövande och övervakande funktion på hela marknaden för jordbruksfastigheter och ökade egna insatser på denna marknad får anses väl lämpad att handha även de statliga markinköp, för vilka markfondens medel enligt gällande grunder anlitas».

Utredningsmännen har därmed givit sig in på ett jord- och skogsbrukspolitiskt spörsmål av stor räckvidd, som kräver en helt annan, djupgående behandling än den utredningen framlagt. Det är självfallet varken lämpligt eller möjligt att här utreda denna fråga. En kortfattad redovisning av läget är emellertid enligt min mening nödvändig för att kunna bedöma utredningsmännens förslag i fråga om statens inköp av skogsmark.

Den nuvarande lantbruksorganisationen (lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna) utformades vid 1947 års stora, jordbrukspolitiska reform. Vid denna tidpunkt ansågs jord och skog höra så nära ihop att inköpen av skogsmark i främsta rummet borde regleras ur synpunkten av vad som då betraktades som ett rationellt jordbruk. Lantbruksorganisationen, med de nyinrättade lantbruksnämnderna, anförtroddes i samband med andra uppgifter — främst en aktiv politik för yttre rationalisering — att bedöma och besluta om dispositionen av skogsmark, som utbjöds till försäljning. Organisationens har även erhållit viss befattning med bolagsförbudslagen. Domänverkets inköp har emellertid hittills formellt kunnat ske utan lantbruksorganisationens medverkan, men yttranden över inköpsförslagen inhämtas regelbundet av domänstyrelsen. Kommuner har också senare erhållit fri inköpsrätt.

I överensstämmelse med sin uppgift som rationaliseringsorgan för jordbruket har lantbruksnämnderna uppbyggt med dominerande inslag av jordbruksrepresentanter ehuru med myndighets ställning. Man kan under sådana omständigheter icke förutsätta, att nämnderna skall arbeta som objektiva organ för bedömning av *disposition av skogsmark för skilda syften och förvaltningsformer*. Med nämndernas sammansättning måste en sådan uppgift te sig övermäktig. Utredningsmännen återger ett utlåtande av statsutskottet år 1958 med anledning av statsrevisorernas berättelse för föregående år (sid 94), vari utskottet, utgående från den vid denna tidpunkt pågående uppsamlingen av medel i domänverkets markfond, understrukt att det allmännas markpolitik bör bedrivas så, att medlen snarast placeras i värdebeständiga tillgångar, d v s skogsmark. Den främsta anledningen till att sådan omplacering av medlen ej kunnat bedrivas enligt statsmakternas direktiv är utan tvekan just lantbruksnämndernas oförstående inställning till statliga markförvärv, som vid den tidpunkten var särskilt starkt framträdande och som statsrevisorerna torde haft i tankarna. I belysning härav är det svårt att föreställa sig nämnderna som aktiva tillvaratagare av stats-

skogsintressen. Även om inköpen för bolagets räkning skulle företas av lantbruksstyrelsen, skulle initiativ och genomförande i mycket bli beroende av lantbruksnämndernas inställning och kompetens.

1950-talet har som bekant raserat flera av förutsättningarna för 1940-talets jordreform. Jordbruket koncentreras och krymper både areellt och personellt. Experter räknar nu med nedläggning av upp till 1/4 av hela jordbruksarealen. För Götalands och Svealands skogsbygder samt för övre Norrland räknar man med väsentligt större nedläggning*). Inom stora områden drar sig jordbruket nästan helt tillbaka. Även inom de skogsbygder, där jordbruket alltjämt antas bli bestående, framstår sambruket mellan jord och skog ej lika självklart som för tjugo år sedan. Den pågående mekaniseringen av skogsbruket verkar i viss mån upplösande på sambruket. Bondeskogsbruket går mot enheter av helt annan storleksordning än för närvarande och söker sig nya former: skogsbruksområden, samverkansområden, gemensamhetsskogar, kanske bondeskogsbruk utan jordbruk. Givetvis får sambruket mellan jord och skog, helst i någon eller några av nämnda former, fortfarande betraktas som mycket önskvärt inom områden, där folkförsörjningen och bygdens liv bäst tillgodoses på sådant sätt, men det är icke längre möjligt att blunda för att stora förändringar förestår i fråga om skogsbrukets bedrivande och att dessa kommer att få stor betydelse för både fastighetsstruktur och ägarefördelning av landets skogsmark. I dag är endast omkring 25 % av landets skogsmarker förenade med levande jordbruk till särskilda företagsenheter (gods, bondgårdar, jordbrukslägenheter). Siffran sjunker allteftersom jordbruken läggs ned — för närvarande med omkring 1 % årligen av landets totala skogsmarksareal. I de sk av folkningsbygderna är jordbrukets betydelse i sammanhanget givetvis ännu mycket mindre. Även om en ny jordbruksgiv skulle återföra en del skogsmark till sambruk med jordbruksjord, måste det svenska skogsbrukets förvaltningsstruktur och ägarfördelning hädanefter väsentligen behandlas ur andra synpunkter än jordbrukets. Det finns ingen som helst anledning att söka återuppliva den ålderdomliga betydelsen av begreppet »lantbruk».

I det läge, som sålunda uppstår, framstår behovet av undersökningar och studier av nya förvaltningsformer som synnerligen angelägna. Svårigheterna ligger främst i att vi ännu ej kan klart se, vart den starka rationalisering och mekanisering, som satt in under 1950-talet, skall leda. Det är likafullt hög tid att börja en genomarbetning av de arronderingsproblem, som upptagits av experter på initiativ av skogsstyrelsen och lantmäteristyrelsen och som nu torde komma att på expertplanet penetreras av Skogs- och Lantbruksakademien under medverkan av berörda skogliga och lantmäteritekniska institutioner. Först sedan dessa problem bättre klarlagts, kan man bedöma vilka mer eller mindre nya förvaltningsformer, som kan god-

*) SOU 1963: 66, sid 174.

tas i ett effektivt och ekonomiskt starkt skogsbruk, vilket tillgodoser också viktiga försörjningsintressen. Det är enligt min mening ofrånkomligt, att det statliga skogsförvaltningsorganet effektivt och självständigt medverkar i den processen vid sidan av jordbruksintressen, skogsindustriella intressen och det enskilda kapital, som visar sig ha förmåga att nyttja skogen på sätt som gagnar näringslivet och samhället.

Utredningsmännen framhåller, att det är olämpligt att domänverket och lantbruksorganisationen stundom tillämpar olika värderingsnivåer för skogsfastigheter och framställer detta som en olägenhet vilken utgör ett ytterligare motiv för förslaget att överföra domänverkets skogsmarksköp till lantbruksorganisationen. Även frånsatt att talet om vådorna av den dubbla värderingsnivån är överdrivet — en synpunkt som lantbruksstyrelsens chef nyligen givit uttryck åt — är saken emellertid betydligt mera komplicerad. Av vad ovan sagts torde till en början framgå, att värdesättning av skog icke kan ses ur uteslutande jordbrukspolitiska synpunkter. Vid fri fastighetsmarknad med stora utbud bestämmer köparen prisnivån på grundval av det värde han tillmäter fastigheten i sin hand. Genom jordförvärvslagen och bolagsförbudslagen har denna mekanism satts ur funktion, huvudsakligen på grund av statsmakternas hänsyn för vår jordbruksnäring och dess rationaliseringsbehov. Det är märkligt nog i större sammanhang endast kommunerna, som för närvarande har helt fria händer på marknaden för skogsfastigheter. För domänverkets inköp bestämes den övre gränsen av tillgångarna i verkets markfond. Domänverket, som bedriver sin inköpsverksamhet under öppen redovisning av sina förhållanden och i kontakt med lantbruksorganisationen, följer värderingsprinciper, som godkänts av Riksdagen. De grundas på verkets uppfattning om fastigheternas värde vid långsiktig förvaltning i ett större, rent skogsbruksföretag och bedömes därför ofta från lantbruksorganisationens utgångspunkter som alltför höga. Det är min tro, att om skogsvärdena med hjälp av en regleringsmekanism, som uppbyggts för andra syften, allmänt hålls nere vid en nivå som anses lämplig för skogskomplettering till jordbruk, skadeverkningar kan uppstå för skogsnäringen genom slappare ekonomisk drift på ett sätt, som erbjuder vissa likheter med sterbhusproblemet.

Det skall gärna erkännas att saken har flera sidor. Skogsägare med stark ekonomisk ryggrad är ofta goda skogsägare, om de som allmänna ägare, bolag och många enskilda utnyttjar sin ställning till förbättring av skogen genom långtidsinvesteringar. Detta förhållande kan emellertid ej tas till intäkt för allmän sänkning av fastighetspriserna. Det stöd som kan vara befogat för ekonomiskt sämre ställda skogsägare sker — som för närvarande — bäst genom bidrag för utförandet av åtgärder.

Därest, såsom utredningsmännen föreslagit, lantbruksstyrelsen skulle ombesörja domänverkets markinköp med markfondens medel, berövas statens skogsförvaltning också möjligheterna att liksom övriga spekulan-

ter, som kan påräkna inköpstillstånd, bjuda det pris, som förvaltningen ur sina synpunkter anser böra betalas, helst som värderingspersonalen avses att överflyttas till lantbruksstyrelsen. Förmodligen skulle lantbruksstyrelsen efter inköp av utbudna »rationaliseringsfastigheter» tilldela statskogsförvaltningen de delar av dessa, som enligt styrelsens översiktliga planläggning lämpligen borde tillföras statskogarna och som Aktiebolaget Statsskogar förklarar sig villigt att ta hand om. Statskogsförvaltningen skulle då icke kunna — såsom nu sker — aktivt medverka i uppbyggnaden av ett starkt skogsbruk ens i de bygder, där struktur och ägarfördelning måste genomgå en fullständig omvandling.

Att skogsfastigheter kan av ägare inom skilda företagsformer värdesättas på olika sätt finner jag således naturligt, och det kräver intet tillrättaläggande. Lantbruksorganisationens rationaliseringsköp måste kunna bedrivas oberoende av detta, eftersom organisationen har medel att hålla både domänverket och andra köpare borta från sådana objekt, som den vill förvärva som ett led i denna verksamhet. Prissättningen av andra skogsobjekt kan icke vara lantbruksorganisationens uppgift.

Nu har den utveckling, som ovan skisserats, lett till en ökad aktivitet från rationaliseringsorganens sida. Lantbruksorganisationen har, vad överlåtelse av fastigheter angår, ursprungligen att taga befattning endast med rationaliseringsobjekt i jordbruksnäringen. Men utbuden ökar undan för undan och allt fler av dem kommer för framtiden icke ha något med jordbruk att skaffa. Lantbruksorganisationen anser sig emellertid vid sin nu påbörjade uppbyggnad av en »rationaliseringsreserv» av fastigheter icke kunna dra någon klar gräns mellan fastigheter som väntas bli behövliga som rationaliseringsobjekt och andra jordbruksfastigheter med skog. Det är förståeligt ty det är tänkbart att fastigheter i t o m helt avfolkad bygd framdeles kan utnyttjas som långvägsskiften till jordbruksfastigheter, gemensamhetsskogar för sådana fastigheter eller som bytesobjekt med domänverket eller andra större skogsägare. Med åberopande av vissa uttalanden i proposition och utskottsutlåtande vid 1959 års riksdag (proposition nr 148, jordbruksutskottets utlåtande nr 30) anser sig lantbruksorganisationen bemyndigad att genom direkta inköp utöva inflytande på rent skogliga strukturfrågor. På detta sätt har lantbruksorganisationen nu tagit hand om en inofficiell fördelning av landets skogsmarker på ägarekategorier och ägare med undantag hittills för domänverket och kommunerna. Vid 1963 års riksdag har — utan att de av 1959 års riksdag uppdragna riktlinjerna ändrats — lantbruksorganisationen erhållit starkt ökade möjligheter att så ingripa i strukturrationalisering och ägarfördelning, då Kungl. Maj:t och Riksdagen anvisat ett mycket stort belopp för inköp av fastigheter som bör tas i anspråk i rationaliseringssyfte (proposition nr 125, jordbruksutskottets utlåtande nr 15). Avsikten torde ha varit, att lantbruksorganisationen skall i den snabba utveckling, som för närvarande äger rum,

övergångsvis kunna ta hand om en del utbudna skogsegendomar, som saknar behörig köpare och endast med tvekan kan betraktas som rationaliseringsreserv för jordbruket, för att möjliggöra en senare ändamålsenlig disposition i den ena eller andra ägarens hand, som gemensamhetsskog, för någon form av överlåtelse till bolag eller för ännu något annat ändamål. Det är för övrigt tänkbart, att en del av dessa egendomar kan visa sig lämpliga att erbjudas domänverket vid markbyte eller för inköp. Självfallet bör också domänverket i sin egen inköpsverksamhet samråda med lantbruksstyrelsen. Men därifrån till att fullständigt inordna domänverkets markinköp som en åtgärd inom ramen för lantbruksstyrelsens nu påbörjade uppsamling och fördelning av överblivna fastigheter är steget långt. Lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna kan då etablera sig som regleringsorgan för Sveriges skogsmark med befogenhet att — med undantag för aktiebolags markförvärv varom Kungl Maj:t beslutar — pröva alla andra skogsmarksförvärv än kommunernas.

I nämnda proposition till 1963 års riksdag har departementschefen i uttalande, som godkänts av Riksdagen, framhållit, att de riktlinjer för inriktningen och utformningen av den statliga verksamheten för jordbrukets rationalisering, som fastställdes av 1959 års riksdag, alltjämt bör vara i huvudsak normerande för statens medverkan i rationaliseringsarbetet i avvaktan på resultatet av den översyn av jordbrukspolitiken i stort, som företas av 1960 års jordbruksutredning. Att under sådana förhållanden nu överflytta statens skogsmarksköp till lantbruksstyrelsen vore enligt min mening att föregripa de nya riktlinjer för jordbrukets utveckling, som förebådas i nämnda uttalande och att sluta ögonen för den nya syn på skogsbrukets strukturfrågor, som alltmer tränger sig fram.

Slutligen bör här anmärkas att — även om den egentliga värderingspersonalen enligt utredningsmännens förslag skulle överflyttas till lantbruksstyrelsen — lantbruksstyrelsen eller lantbruksnämnderna ändock i stor omfattning måste anlita företagets lokalpersonal för preliminära bedömningen och granskningar av anbud om inköp av skogsfastigheter och ofta också vid värderingar. Dessutom bedriver revirpersonalen nu ett värdefullt arbete för rationell utbyggnad av gamla och nya fastighetskomplex, som ej bör avbrytas eller hämmas. Ej heller bör ledningen i statens skogsförvaltning berövas planläggningen av inköpsverksamheten och den får ej en lättnad i sitt arbete som svarar mot lantbruksstyrelsens nya uppgifter. Utredningsmännens uttalande att »bolagets verksamhet på detta område minskas i motsvarande mån» är därför orealistiskt. Deras förslag i nu förevarande fråga är sålunda icke endast sakligt svagt underbyggt utan också organisatoriskt en avgjord försämring.

10. Slutord

Genom införandet av en sådan företagsform, som förordats i den av mig framlagda särskilda skriften, råder man bot på bristerna i den nuvarande organisationen och åvägabringar samtidigt en ändamålsenlig samverkan mellan domänverket och den statliga skogsindustrien. Denna företagsform sammanför organiskt statens allmänna ägarintressen med de starka ekonomiska krav, som bör ställas på varje förvaltning av skogsbruk och skogsindustri. Utredningsmännens förslag till aktiebolagskoncern förutsätter där- emot att allmänna hänsyn, som är av betydelse för verksamheten, skall utifrån påtryckas en kommersiellt utformad förvaltning. En sådan anord- ning finner jag lämplig för statlig skogsindustri men helt oförenlig med en ändamålsenlig, statlig skogsförvaltning och markpolitik.

Särskilt yttrande

av direktör Olov Rynell

Då min uppfattning icke till alla delar överensstämmer med utredningsmännens, önskar jag i följande sammandrag redovisa mina synpunkter på de väsentligaste frågeställningarna.

Företagsform för statsskogsbruket

Oavsett företagsform för statsskogsbruket — den nuvarande, aktiebolagsformen eller den s. k. tredje formen (»sambhällsföretag») — bör en ändamålsenlig samordning mellan statsskogarna och den statsägda skogsindustrin kunna uppnås utan en sammanslagning till ett företag (fusion). I likhet med utredningsmännen förordar jag således icke detta alternativ.

Den nuvarande företagsformen för domänverket behöver i och för sig inte vara besvärande för samarbetet med Aktiebolaget Statens Skogsindustrier (ASSI). Det är snarare olikartad tolkning av direktiv och uttalanden i anslutning till bolagets skiljande i ägohänseende från domänverket år 1957, som försvårat förståelse och avtallämpning, särskilt i prishänseende.

Alternativet aktiebolagsform för statsskogsbruket torde icke innebära större förutsättningar för ASSI att få sina synpunkter beaktade än vad fallet är vid nuvarande företagsform för domänverket. Företagsledningen för skogsbruket kan nämligen i båda fallen förväntas vara lika angelägen om verksamhetens ekonomi. Eftersom både skogsbruket och skogsindustrin bör drivas väsentligen efter ekonomiska principer och den gemensamme ägarens intressen bör kunna samordnas på ett praktiskt lämpligt sätt, finner jag emellertid ej någon principiell olägenhet för ASSI av att statsskogsbruket organiseras i aktiebolagsform. — Personligen anser jag att Aktiebolaget Domänverket såsom firma vore att föredraga framför Aktiebolaget Statsskogar.

Beträffande den s. k. tredje formen (»sambhällsföretag») finner jag mycket positivt i den presentation av riktlinjerna härför, som framlagts i betänkandet »Postverkets organisation». Huruvida denna form kan komma till tillämpning för statsskogarnas vidkommande tillräckligt snabbt samt organisatoriskt medge en ändamålsenlig samordning med statens skogsindustriella verksamhet, är frågor som jag för närvarande icke kan bedöma.

Utgångspunkt för de följande synpunkterna är att den skogsförvaltande verksamheten organiseras såsom aktiebolag.

Den organisatoriska samordningen mellan den skogsförvaltande och den skogsindustriella verksamheten

Både skogs- och industriföretaget är av så betydande storlek att en tämligen självständig organisation för vardera företaget är motiverad. Självständig-

heten bör emellertid träda tillbaka för tillgodoseendet av gemensamma intressen. De härför erforderliga åtgärderna gäller enligt min mening främst samordningen på det personella plan, där de avgörande besluten fattas, nämligen inom styrelserna.

Utredningens förslag om inrättande av ett särskilt förvaltningsbolag, som skall äga och förvalta aktierna i både skogsbolaget och industribolaget, ter sig välbetänkt. Förvaltningsbolaget bör handlägga viktiga gemensamma frågor, särskilt vad angår virkesråvaran och utvecklingen i stort. Å andra sidan bör de båda dotterbolagens styrelser ha tämligen vidsträckt befogenhet i fråga om sådan planering, investering och finansiering, som icke av lämplighetsskäl påkallar en samordning mellan skog och industri eller direkt berör aktieägaren.

Mot den bakgrunden anser jag, att vid sammansättningen av förvaltningsbolagets styrelse bör beaktas icke endast samordningskravet utan också önskemålet att dotterbolagens styrelser behåller meningsfulla uppgifter inom vederbörande företag — eljest bleve organisationen i realiteten detsamma som en fusion. Det är tveksamt, om utredningens förslag i tillräcklig grad beaktar det sistnämnda önskemålet. Enligt min uppfattning bör förvaltningsbolagets styrelse till större delen bestå av ledamöter i dotterbolagens styrelser, förslagsvis två från skogsbolaget och två från industribolaget, samt till en mindre del av utomstående personer, högst tre, av vilka en ordförande och en verkställande direktör. Den sistnämnda befattningen torde lika litet som den förstnämnda behöva vara annat än en deltidstjänst. Minst en av de utomstående styrelseledamöterna bör ha ett betydande mått av industriell erfarenhet.

Den eftersträfvade samordningen mellan skog och industri bör ytterligare främjas genom sådant arrangement, att skogsbolagets styrelseordförande eller verkställande direktör ingår i industribolagets styrelse och vice versa.

I frågan om förvaltningsbolagets finansiering föreslår utredningen lånefinansiering för bolagets förvärv av aktierna i de båda dotterbolagen samt finansiering med eget kapital för en betydande del av medelsbehovet för rörelsen. Det skulle för mig te sig naturligare om det vore tvärtom. En mera ingående allmän analys av finansfrågorna för de båda företagen, med belysning bl. a. av verksamheternas säsongmässiga kreditbehov, skulle även ha varit önskvärd som komplement till utredningens organisationsförslag.

Samordningen beträffande virkesråvaran

Både försörjningen med och prisavräkningen för virkesråvaran är livsviktiga för statens skogsindustriella verksamhet. Denna kan inte fungera utan virkesråvara.

Statsskogarna å andra sidan, som normalt säljer 70 à 75 % av sin årsavverkning till annan skogsindustri, skulle i nuvarande läge kunna öka

denna andel. Vid förhandlingar mellan domänverket och ASSI är industribolaget därför i ett markant underläge.

Då man söker principer eller regler för såväl den kvantitativa försörjningen som prisavräkningen, bör syftet med statens skogsindustriella verksamhet vara den naturliga utgångspunkten. I viss mån kom detta till uttryck vid tillkomsten år 1957 av det s. k. ramavtalet. Sålunda utsades att avsikten med avtalet var, å ena sidan, att inom berörda områden bidra till en jämn och tryggad avsättning av rundvirke från statens skogar samt bereda en likaledes jämn och tryggad arbetsförsörjning i samma skogar och, å andra sidan, att genom årliga leveranser i form av avverkat rundvirke tillförsäkra bolaget en tryggad råvaruförsörjning.

Angelägenheten av att »tillförsäkra bolaget en tryggad råvaruförsörjning» har historisk bakgrund. Det må erinras om att praktiskt taget all sågverksindustri samt stora skogsarealer i norra Västerbotten och hela Norrbotten år 1916 sammanfördes i ett stort bolag, som i samband med den ekonomiska krisen på 1920-talet gjorde konkurs år 1925. Detta medförde en omfattande arbetslöshet i Norrbotten. I anslutning härtil kom staten av huvudsakligen sociala skäl att bli ägare till sågverken på Seskarö (1931) och Lövholmen (1932) samt i Båtskärsnäs (1933) och Karlsborg (1937). Denna industri jämte sulfatfabriken på sistnämnda plats blev för försörjningen med virkesråvara helt hänvisad till domänverket, sedan det förenämnda bolagets alla skogar i Norrbotten övergått till ett nybildat privatägt bolag.

Även i Mellansverige kom staten att bli ägare av sågverk på sådant sätt — i allmänhet i samband med förvärv av skogsmark — att statsskogarna kom att utgöra den självklara råvarubasen för industrin.

Industrierna i såväl Norrbotten som Mellansverige drevs först av domänverket, varefter industribolaget tillkom år 1941. Därvid var verksamheten nära nog helt baserad på råvara från statsskogarna (96 % under de första fem åren). Industriutvecklingen därefter har klart samband med önskemålen om ökad avsättning för statsskogarnas virke.

Denna bakgrund gör, att det saknar mening att ställa ASSI:s råvaruförsörjning från statsskogarna i relation till försörjningen från egna skogar hos andra skogsindustribolag samt att med ledning därav göra en distinktion mellan grundkvantiteter och tillskottskvantiteter. Den statsägda skogsindustrins råvarubas är primärt statsskogarna. Enligt min mening bör dessa därför tillgodose bolagets behov — vid nuvarande industrikapacitet — i den utsträckning som är möjlig och lämplig, varvid de transportekonomiska faktorerna såväl som bolagets möjligheter att inom berörda områden anskaffa virkesråvara från andra leverantörer självfallet skall beaktas. Vid utökning av industrikapaciteten bör förutsättas att läget beträffande virkesråvaran i förväg klarlagts mellan skogsbolaget och industribolaget. Även vid nuvarande industrikapacitet torde vissa klarlägganden utöver utredningens bli erforderliga.

Prisavräkningen mellan två företag med samma ägare får anses ha som primärt syfte att ge underlag för en så riktig bedömning som möjligt av de båda verksamheternas ekonomiska resultat. Utredningens utgångspunkt i prisfrågan är en strävan att i fråga om råvarukostnaden jämställa ASSI med den privatägda skogsindustrin. Jag kan i och för sig ansluta mig till en uppfattning av innebörd att statsägd och privatägd industri bör arbeta på lika villkor. Den statsägda skogsindustrins uppkomst och lokalisering medför emellertid i fråga om ett flertal andra konstnadsfaktorer än virkesråvaran en sådan ekonomisk belastning att målsättningen om lika villkor inte uppfylles med den av utredningen valda utgångspunkten i prisfrågan.

I motsats till de flesta svenska skogsindustriföretagen saknar ASSI egna naturtillgångar (skog och vattenkraft). Detta är en fundamental skillnad, både ekonomiskt och finansiellt, och det är praktiskt taget omöjligt att ge värdemässigt uttryck häråt.

Verksamhetens bakgrund är vidare att bolaget i betydande utsträckning, speciellt i Norrbotten, fått till uppgift att driva industri på platser, där de ekonomiska betingelserna enligt tidigare erfarenhet visat sig otillfredsställande. På grund av den geografiska belägenheten och klimatiska förhållanden har denna verksamhet att bära byggnadskostnader, lagringskostnader och transportkostnader av helt annan storlek än mera sydligt belägna industrier. Därför är det enligt min mening en alltför snäv målsättning att eftersträva likställighet enbart i fråga om kostnaden för virkesråvaran.

När den s. k. öppna marknadens priser årligen utbildas mellan köpare och säljare av leveransvirke i olika delar av landet är köparna på de olika marknaderna i varierande utsträckning ägare till egna skogar, som ofta i betydande grad utgör underlag för råvarubehovets täckning. Prisbildningen på köpvirket präglas därför av att efterfrågan merendels avser kompletteringskvantiteter för den virkesköpande industrin. Detta förhållande, som är en av konsekvenserna av industrins innehav av egen skog, bör beaktas om »den öppna marknadens priser» tages till utgångspunkt för prisavräkningen mellan statsskogarna och ASSI.

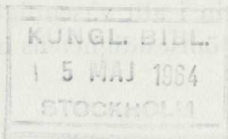
Det bör även uppmärksammas att de kvantiteter, som utgör underlag för prisbildningen, i vissa delar av landet är förhållandevis små i jämförelse med vad ASSI normalt tillföres från statsskogarna. Marknadens prisbildning är i sådant fall icke representativ.

Trots detta, och trots det ovan återopade förhållandet att prisbildningen på köpvirke i betydande utsträckning är en prisbildning för kompletteringskvantiteter, torde den enda lämpliga utgångspunkten för prisavräkningen mellan de båda företagen vara det s. k. marknadspriset. Detta är emellertid inget entydigt begrepp, och tillämpningen bör präglas av mjukhet. Eftersom den statsägda skogsindustrin i allt väsentligt är grundad och uppbyggd på statsskogarnas råvarubas, i ömsesidighetens intresse, synes sålunda provision

eller annat pristilllägg, som skogsägareförening brukar betinga sig, generellt inte böra ifrågakomma.

Inom vissa områden är ASSI:s förbrukning av gagnvirke så betydande, att den får anses ha en starkt prisstödjande effekt på virkesråvaran. Inte minst i Norrbotten men även i Mellansverige har detta gynnsamt påverkat statsskogarnas ekonomi. Då härtill kommer att ASSI:s verksamhet, likaledes främst i Norrbotten, tillgodoser behovet ur samhällelig och skoglig synpunkt av en jämn och stor virkesavverkning i statsskogarna, föreligger motiv för lämpligt avvägda kvantitetsrabatter. Därvid bör ASSI långsiktigt garantera statsskogarna viss avsättning (»garantikvantiteter»).

Det bör ankomma på förvaltningsbolagets styrelse att avgöra graden av den modifikation i prisavräkningen, som enligt min uppfattning bör tillämpas i förevarande fall, med marknadspriserna som utgångspunkt och med skäligt beaktande av de ovan angivna synpunkterna. Några mera preciserade anvisningar anser jag inte skall lämnas till förvaltningsbolaget.

STATENS
OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1964

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Socialdepartementet

Bättre åldringsvård. [5]

Finansdepartementet

Värdesäkringskommittén 1. Indexlån. Del I. [1]
2. Indexlån. Del II. [2]
Alkoholreklamen [6]
Statens skogar och skogsindustrier. [7]

Handelsdepartementet

Effektivare konsumentupplysning. [4]

Inrikesdepartementet

Konsumtionsmönster på bostadsmarknaden. [3]